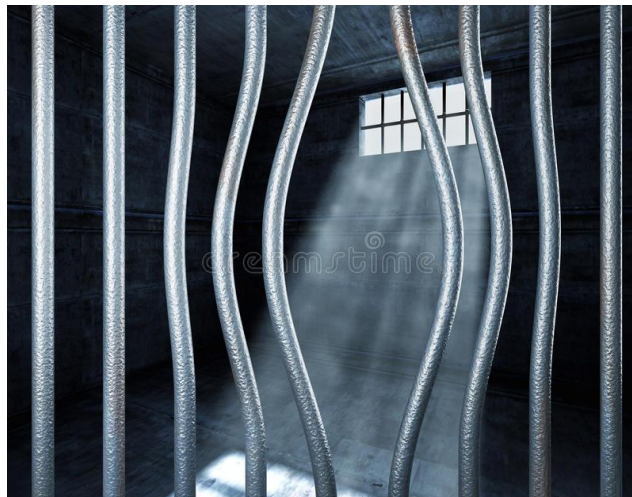

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ-ΤΟΜΕΑΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ:
«Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ
ΤΗΣ»**

Τίτλος Διπλωματικής εργασίας:

**«Οι εφαρμογές της τεχνολογίας στη σωφρονιστική: αποσυμφόρηση ή
διεύρυνση του συστήματος;»**

Στέλλα Μπιρμπάκου (Α.Μ.: 3215Μ009)

ΑΘΗΝΑ 2017

Τριμελής Επιτροπή

Ανθοζωή Χάιδου, Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπουσα)

Χριστίνα Ζαραφονίτου, Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Γεώργιος Νικολόπουλος, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Στέλλα Μπιρμπάκου, 2017

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός νομίμου δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα. Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ	
ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗ	10
1.1 Η Ανάπτυξη της σωφρονιστικής επιστήμης.....	11
1.2 Ιστορική αναδρομή στην εξέλιξη του σωφρονισμού.....	13
1.3 Η εμφάνιση της Νέας Ποινολογίας.....	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: Η ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗ ΔΙΑΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ	25
2.1 Η τεχνολογία και η επίδραση της.....	25
2.2 Η αναβίωση του πανοπτικού σχήματος.....	29
2.3 Η εμπορευματοποίηση του κοινωνικού ελέγχου και τα ανθρώπινα δικαιώματα.....	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΟΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ	37
3.1 Τεχνολογίες επιτήρησης.....	38
3.1.1 Η ηλεκτρονική επιτήρηση.....	46
3.1.2 Η περίπτωση των φυλακών υψίστης ασφαλείας.....	52
3.2 Τεχνολογίες εξουδετέρωσης.....	57
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΟ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	65
4.1. Οι εφαρμογές της τεχνολογίας στην υλικοτεχνική υποδομή.....	65
4.2 Οι εφαρμογές της τεχνολογίας και ο πληθυσμός των κρατουμένων.....	70
4.3 Οι εφαρμογές της τεχνολογίας στα μέτρα και τις ποινές.....	78

4.4 Οι εφαρμογές της τεχνολογίας και το σωφρονιστικό προσωπικό.....	83
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	88
ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	93
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	97
ΔΙΑΔΙΚΑΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ.....	100

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας αποτελεί η θεωρητική οριοθέτηση της σχέσης που έχει αναπτυχθεί μεταξύ της τεχνολογίας και της σωφρονιστικής, μετά την εισαγωγή και την εφαρμογή της πρώτης στο πεδίο που καλύπτει η δεύτερη και η διερεύνηση του ζητήματος της συμβολής της στην αποσυμφόρηση ή διεύρυνση του σωφρονιστικού συστήματος. Η ειδική στοχοθεσία της επικεντρώνεται στην παρουσίαση και ανάλυση των εφαρμοσμένων στο πεδίο της σωφρονιστικής τεχνολογικών μέσων και στην προσπάθεια ερμηνείας της νέας αυτής πραγματικότητας επί τη βάση της επίδρασης της στο σωφρονιστικό σύστημα. Σκοπό αποτελεί, λοιπόν, η κριτική αποτίμηση του ζητήματος *εφαρμογές της τεχνολογίας και σωφρονιστική* και ειδικότερα η διερεύνηση του αντίκτυπου του στην αποσυμφόρηση ή διεύρυνση του συστήματος, έννοιες γύρω από τις οποίες έχει αναπτυχθεί έντονη ρητορική τα τελευταία χρόνια.

Η εργασία τοποθετείται σε συγκεκριμένο κοινωνικό-ιστορικό και χρονικό πλαίσιο. Καταγράφει και αναλύει πρακτικές που έχουν επιβληθεί με την συνδρομή των νέων τεχνολογιών στην ελληνική και τη διεθνή σωφρονιστική πραγματικότητα, κυρίως μετά τη δεκαετία του 1980, για να εξαχθούν πορίσματα για τη συνέργεια τους στην πολυπόθητη αποσυμφόρηση του συστήματος, ιδίως της χώρας μας, χωρίς, ωστόσο, να λείπουν οι συγκριτικές αναφορές σε σωφρονιστικά συστήματα άλλων χωρών. Ως εκ τούτου, παρατίθεται και αποτιμάται ο λόγος των ειδικών, που έχει διατυπωθεί για τα ζητήματα αυτά σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Ως εκ των παραπάνω, η συμβολή της παρούσας στοχεύει στην ανάδειξη μίας συνολικής εικόνας του σύγχρονου σωφρονιστικού συστήματος, με τις ανάγκες και τα προβλήματα που αυτό παρουσιάζει και ειδικότερα στην άρση των μυθεύσεων, που δημιούργησαν οι προσδοκίες της νέας τεχνολογίας για τη σταδιακή αποσυμφόρηση του και την έξοδο από τη χρόνια κρίση του.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Σωφρονιστική, Νέα Ποινολογία, Τεχνολογία, Επιτήρηση, Αποσυμφόρηση

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Η ποινή αποτελεί την οργανωμένη αντίδραση της κοινωνίας στην τέλεση πράξης που χαρακτηρίζεται από τον νόμο ως έγκλημα και λαμβάνει τη μορφή της αντιπροσβολής των εννόμων αγαθών του ιδίου του δράστη¹. Αποτελεί το τρίτο από τα στοιχεία, που συνθέτουν το εγκληματικό φαινόμενο, μετά τον κανόνα και την παραβίαση αυτού, δηλαδή το έγκλημα, ακολουθώντας μία ιστορική εξέλιξη από την ενστικτώδη και άμεση επιβολή της στην καθιέρωση διαδικαστικών κανόνων επιβολής και εκτέλεσης των ποινών και στην πρόσκτηση κοινωνικής ωφέλειας από τη χρήση της². Υποστηρίζεται, πως σε όλη αυτή την διαδρομή, πίσω από τις ιστορικά μεταβαλλόμενες μορφές της η επιβολή της συγκέντρωνε πάντα ένα στοιχείο που αποτελεί την ουσία της ποινής, αυτό της αποδοκιμασίας και του κοινωνικού στιγματισμού του δράστη³. Η έννοια της δεν μπορεί να συμπυκνωθεί σε ένα μόνο νόημα ή σκοπό, συνθέτοντας, κατά τον D.Garland, «μάλλον ένα σύνολο αλληλένδετων διαδικασιών και θεσμών παρά ένα ομοιόμορφο αντικείμενο ή γεγονός»⁴.

Η υποκατάσταση, σταδιακά και με παλινδρομήσεις, της εκδίκησης του αίματος από τη θέσπιση κωδικοποιημένων νομοθετημάτων για την τομή των διαφορών και την εμφάνιση των ποινών κατά της ελευθερίας σηματοδοτεί μία πορεία που έχει τις δικές της συντεταγμένες σε κάθε κοινωνία και εποχή, με τη φυλακή αρχικά να λειτουργεί ως χώρος ιδιωτικού περιορισμού για τη συμμόρφωση προς μία διαταγή και αργότερα ως χώρος εγκλεισμού και φύλαξης ατόμων, που επρόκειτο να δικασθούν ή να εκτελέσουν μία άλλη ποινική κύρωση στο εγγύς μέλλον⁵. Και ενώ η φυλάκιση καθίσταται βαθμιαία ο κανονικός τρόπος άσκησης του κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος, εδραίωσε τέσσερις ιδεολογικές λειτουργίες που σε κανένα άλλον θεσμό δεν εκπληρώνονται με τέτοια διάρκεια και συνέπεια όσο σε αυτή: η φυλακή απομακρύνει από την κοινωνία, εγκλείοντας στους κόλπους της, το λιγότερο παραγω-

¹ Λ. Μαργαρίτης-Ν. Παρασκευόπουλος, 2005, σ. 1.

² Ι. Φαρσεδάκης, 2005, σ.σ. 14-15.

³ Ι. Μανωλεδάκης-Ν. Παρασκευόπουλος, 1999, σ. 3.

⁴ D. Garland, 1990, σ.σ. 16-17.

⁵ Μ. Αρχμανδρίτου, 2012, σ.σ. 2-3.

γικό κομμάτι του πληθυσμού της, στο εσωτερικό της οι έγκλειστοι εξακολουθούν και παραμένουν αδρανείς και μη παραγωγικοί απέναντι στο σύστημα που τους εντάσσει και τους συντηρεί, διαιωνίζοντας έναν φαύλο κύκλο υποκουλτούρας και καταστολής, οι εγκληματίες που εγκλείονται είναι, κατά βάση, εγκληματίες που διαπράττουν εγκλήματα μέτριας βαρύτητας και απαξίας, προερχόμενοι από τα χαμηλά κοινωνικά στρώματα, παρόλο που η σοβαρή εγκληματικότητα διαπράττεται από άτομα ανώτερου κοινωνικο-οικονομικού επιπέδου και τέλος επιφέρει τον στιγματισμό αυτών που εκτίουν ποινές κατά της ελευθερίας εντός της⁶.

Κατά τον M. Ancel «η φυλάκιση δεν αποτελεί μόνο την προσωρινή ανάκληση της ελευθερίας...αποτελεί μία ρήξη, με την εργασία, με το περιβάλλον, με την οικογένεια και αποτελεί μία συμφορά από την οποία πολλοί αναλαμβάνουν άσχημα ένα σημάδι ατίμωσης...»⁷. Τα δεινά του εγκλεισμού αποτέλεσαν και το εναρκτήριο λάκτισμα για την άσκηση δριμύας κριτικής κατά του θεσμού της φυλακής. Μεταξύ αυτών των δεινών, ο υπερπληθυσμός της φυλακής οδηγεί στην απουσία προσωπικού χώρου- από την άποψη του πραγματικού χώρου και της ατομικής ψυχολογικής ζώνης που μας περιβάλλει και μας προστατεύει-και άρα στην έλλειψη αυτονομίας, ελέγχου και αυτοπροσδιορισμού⁸, δημιουργώντας συνθήκες ασφυκτικού συνωστισμού και επιβαρύνοντας ψυχολογικά τον έγκλειστο πληθυσμό. Αν και δεν υπάρχει αποδεκτός ορισμός του σε διεθνές επίπεδο, ούτε και ενιαίος τρόπος υπολογισμού του, κατάφερε να αποτελέσει κοινό φαινόμενο σε όλες τις φυλακές ανά τον κόσμο και μείζον πρόβλημα για την ελληνική σωφρονιστική πολιτική, πλήττοντας θεμελιώδη δικαιώματα των κρατουμένων, τις συνθήκες διαβίωσης τους στις φυλακές και τις συνθήκες εργασίας του σωφρονιστικού προσωπικού⁹.

Τον Μάρτιο του 2008 η Ομοσπονδία Σωφρονιστικών Υπαλλήλων Ελλάδας, εμφορούμενη από την συνολική προβληματική κατάσταση των ελληνικών φυλακών και την έναρξη την 28-02-2008 μίας ευρωπαϊκής εκστρατείας για τη λήψη μέτρων

⁶ Th. Mathiesen, 1990, σ.σ. 137-138.

⁷ M. Ancel, 1995, σ. 533.

⁸ Σ. Βιδάλη-Π. Ζυγούρα (επιμ.), 2008, σ. 24.

⁹ N. Κουλούρης, 2009 (β), σ. 29.

κατά του φαινομένου του υπερπληθυσμού των φυλακών, εξέδωσε φυλλάδιο με θέμα «*όχι στον υπερπληθυσμό των φυλακών*» και σημαντικές πληροφορίες για το μέγεθος του πληθυσμού των κρατουμένων και το ποσοστό πληρότητας των φυλακών στην Ευρωπαϊκή Ένωση¹⁰. Ο Χ. Δημόπουλος αναφορικά με το φαινόμενο αυτό επισημαίνει πως «*διαπλέκεται στην πράξη με τους άλλους δύο παράγοντες της σωφρονιστικής κακοδαιμονίας, δηλαδή με την αναποτελεσματικότητα της εκτέλεσης της ποινής και με το υψηλό κόστος συντήρησης και λειτουργίας των σωφρονιστικών καταστημάτων*»¹¹, ευθυνόμενοι για την αποτυχία του σωφρονιστικού εγκλεισμού.

Η ανάγκη αναζήτησης απάντησης στα μεγάλα αδιέξοδα του εγκλεισμού πρόβαλλε ως επιτακτική τη στροφή προς την εισαγωγή και εφαρμογή της τεχνολογίας και στον τομέα της σωφρονιστικής. Υπό το βάρος των εξελίξεων-και των κινδύνων που αυτές συνεπάγονται-των μεταβιομηχανικών κοινωνιών, κάνουν την εμφάνιση τους νέοι μηχανισμοί ασφάλειας και επιτήρησης, εκλεπτυσμένες μορφές ελέγχου και τεχνικές πρόληψης (αρχιτεκτονική και πολεοδομική σχεδίαση, τεχνολογία), η δράση των οποίων δεν εξικνείται μέχρι του σημείου του ελέγχου της παρεκκλίνουσας και εγκληματικής συμπεριφοράς, αλλά επεκτείνεται στην συρρίκνωση του ιδιωτικού χώρου και στην αναπαραγωγή της καθεστηκυίας τάξης με το κάλυμμα της ασφάλειας¹². Η συζήτηση για την ασφάλεια μεταφέρθηκε στον τομέα του Ποινικού Δικαίου με την ποινικοποίηση των εγκλημάτων αφηρημένης διακινδύνευσης και στην Εγκληματολογία με τον έλεγχο της εγκληματικής δράσης, την πρόληψη του εγκλήματος και την εξάπλωση της χρήσης τεχνικών και στατιστικών μεθόδων για τον υπολογισμό των κινδύνων¹³ και την διαχείριση κοινωνικών ομάδων, κατηγοριοποιημένων ως επικίνδυνων.

Σε αυτό το πλαίσιο, παρατηρείται το πανοπτικό του J.Bentham να επιστρέφει και να μετουσιώνεται σε απόλυτα γενικευμένες δομές επιτήρησης στην κοινωνία, μέρος των

¹⁰ Ν. Κουλούρης, 2009 (γ), σ. 21.

¹¹ Χ. Δημόπουλος, 1998, σ. 131.

¹² Ε. Λαμπροπούλου, 2002, σ.σ. 556-560.

¹³ Στο ίδιο, σ.σ. 556-557.

οποίων συνιστούν το ποινικό σύστημα, το δικαστικό σύστημα, η εγκληματολογία, η κοινωνιολογία, η ίδια η φυλακή, εκφράζοντας μία νέα μορφή διακυβέρνησης και «τον τρόπο με τον οποίο το πνεύμα μπορεί να ασκήσει εξουσία πάνω στο πνεύμα»¹⁴. Με αυτά τα δεδομένα, η παρούσα μελέτη, μέσα από μία βιβλιογραφική επισκόπηση, θα προσπαθήσει να μελετήσει, να ερευνήσει και να αξιολογήσει τα κατωτέρω υπό κρίση ζητήματα:

- Ξεκινώντας από την γενική υπόθεση για έλεγχο εξετάζεται, εάν η εισαγωγή και εφαρμογή των τεχνολογικών μέσων στη σωφρονιστική συνέβαλε, τελικά, στην εύρυθμη λειτουργία του σωφρονιστικού συστήματος ή αντίθετα οδήγησε σε μία μάταιη διεύρυνση του, συντηρώντας τα χρόνια προβλήματα του και συγκεκριμένα,
- Οι τεχνολογικές εφαρμογές προσαρμόστηκαν στη σωφρονιστική πραγματικότητα, για να δώσουν λύση στο πρόβλημα του υπερπληθυσμού των φυλακών.
- Η τεχνολογία στον σωφρονιστικό τομέα υπηρέτησε το ρόλο της ως εργαλείου για την ικανοποίηση των κοινωνικών αναγκών εν προκειμένω των αναγκών των εγκλείστων, των σωφρονιστικών υπαλλήλων και του κοινωνικού συνόλου ευρύτερα.
- Η χρήση των νέων τεχνολογιών γίνεται με γνώμονα τον σεβασμό των δικαιωμάτων των κρατουμένων ή την προώθηση συμφερόντων οικονομικών και πολιτικών κύκλων.
- Τέλος, οι νέες τεχνολογίες αποτελούν αρωγό στην τάση για την διαχείριση των κινδύνων και τον έλεγχο «επικίνδυνων ομάδων» και στην επίταση του κοινωνικού ελέγχου.

Για το σκοπό αυτό η ανάλυση δομείται σε τέσσερα κεφάλαια: στο **πρώτο κεφάλαιο** επιχειρείται η εννοιολογική οριοθέτηση της επιστήμης της σωφρονιστικής και η προσέγγιση των εξελίξεων που έχουν σημειωθεί σε αυτή από καταβολής της, ξεκινώντας από μία σύντομη ιστορική αναδρομή στην πορεία των μέσων ποινικής

¹⁴ Μ. Φουκό, 1999, σ. 60.

καταστολής και καταλήγοντας με την αναφορά στη σύγχρονη τάση της Νέας Ποινολογίας. Το **δεύτερο κεφάλαιο** είναι αφιερωμένο στην έννοια της τεχνολογίας και στον τρόπο που επηρέασε τις νέες μορφές κοινωνικού ελέγχου. Ακολουθεί το **τρίτο κεφάλαιο** με την παρουσίαση των σύγχρονων τεχνολογικών εφαρμογών που έχουν εισαχθεί σε ό, τι διαλήφθηκε ανωτέρω ότι καταλαμβάνει το πεδίο της σωφρονιστικής και το κύριο μέρος της μελέτης ολοκληρώνεται στο **τέταρτο κεφάλαιο** με μία ολιστική κριτική αξιολόγηση του σωφρονιστικού συστήματος, όπως αυτό διαμορφώθηκε υπό την πίεση της προσαρμογής των νέων τεχνολογιών στους κόλπους του και την προοπτική του εξανθρωπισμού και της εν γένει αποσυμφόρησης του. Τέλος, θα παρουσιασθούν συνοπτικά τα **συμπεράσματα** που εξήχθησαν από την παρούσα μελέτη για την εφαρμοσμένη τεχνολογία στον σωφρονιστικό τομέα και την εργαλειακή της θέση ως μέσου διεύρυνσης ή αποσυμφόρησης του σωφρονιστικού συστήματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗ

Η επιστήμη της σωφρονιστικής ή διαφορετικά η σωφρονιστική, αποτελούσα αναπόσπαστο μέρος του πεδίου που καλύπτει η αντεγκληματική πολιτική¹⁵, αναπόφευκτα αντλεί την ιστορικότητα της από το ίδιο το έγκλημα. Το έγκλημα γέννησε το δικαίωμα του τιμωρείν και σταδιακά τα μέσα και τις μεθόδους για την καταστολή του. Ήδη η εγκληματολογική σκέψη του Αριστοτέλη είχε περιλάβει στους κόλπους της την κοινωνική αντίδραση στο έγκλημα, ενδιαφερόμενη για τους στόχους της ποινικής καταστολής¹⁶. Η σωφρονιστική, βέβαια, ως επιστημονικός κλάδος, είναι σχετικά πρόσφατη, καθώς αναπτύχθηκε αργότερα. Από την εποχή των βασανιστηρίων, των σκληρών σωματικών ποινών και της στυγνής ανταπόδοσης για το κακό της εγκληματικής πράξης στην εποχή της υιοθέτησης στερητικών της ελευθερίας ποινών και δημιουργίας φυλακών για την εκτέλεση αυτών, η σωφρονιστική διήνυσε μία μακρά απόσταση. Η καθιέρωση της φυλακής ήταν το αποτέλεσμα της επίδρασης του κανονικού δικαίου της καθολικής εκκλησίας, αφού, σύμφωνα με αυτό, όποιος διέπραττε έγκλημα ήταν αμαρτωλός, στον οποίο άξιζε η περιαγωγή σε μόνωση και η επιβολή τιμωρίας¹⁷. Ως τότε η κράτηση των καταδίκων εξυπηρετούσε την παρέλευση του αναγκαίου διαστήματος αναμονής ως την επιβολή της θανατικής ποινής στους μελλοθάνατους.

Βέβαια, η σωφρονιστική, ως κοινωνική επιστήμη, που χρησιμοποιεί παιδαγωγικά μέσα, για να επιτύχει κοινωνικό σκοπό¹⁸, βρίσκεται σε άμεση επαφή με την ίδια την κοινωνία και αφουγκράζεται τις ανάγκες και τις απαιτήσεις της. Η ιστορική εξέλιξη της στη διάρκεια των αιώνων καταδεικνύει πως έχει επηρεαστεί σημαντικά από την

¹⁵ Για το πεδίο της αντεγκληματικής πολιτικής βλ. Γ. Νικολόπουλο, 2008, σ.σ. 9-20, όπου στην έννοια του υπάγονται «και τα μέτρα που λαμβάνονται για την αποτροπή (πρόληψη) ορισμένων συμπεριφορών ως εγκληματικών, τον κολασμό τους (καταστολή) και γενικότερα για την μεταχείριση των δραστών».

¹⁶ Για την αριστοτελική επίδραση στην μελέτη και αντιμετώπιση του εγκληματικού φαινομένου, βλ. Ι. Φαρσεδάκης, 1991, σ.σ. 13-17.

¹⁷ Η. Δασκαλάκης, 1985, σ. 41.

¹⁸ Ο Bertrand αναφερόμενος στη σωφρονιστική διατύπωσε λογοτεχνικά ότι « η σωφρονιστική επιστήμη είναι νομική κατά βάση, παιδαγωγική ως προς τα μέσα και κοινωνική ως προς τον σκοπόν, έχει δε την θέση αυτής μεταξύ των ηθικών επιστημών, ως προς το αντικείμενον, το οποίον είναι κυρίως ο σωφρονισμός των παρεκτρεπομένων ατόμων», όπως παρατίθεται το απόσπασμα στο έργο του Δ. Καρανίκα, 1948, σ. 5.

διαρκώς μεταβαλλόμενη κοινωνική πραγματικότητα, ενσωματώνοντας πολλές αλλαγές της στο επίπεδο της θεωρίας και της πρακτικής της. Αυτό που εντυπωσιάζει είναι η παρακολούθηση της ιστορικής εξέλιξης της οργάνωσης και λειτουργίας των σωφρονιστικών συστημάτων και της ακολουθούμενης σωφρονιστικής πολιτικής μέχρι του σημείου στο οποίο βρισκόμαστε σήμερα, στο οποίο η συνδρομή των τεχνολογικών μέσων για την επίτευξη των διακηρυσσόμενων στόχων της θεωρείται δεδομένη, αλλά και αναγκαία.

1.1 Η ανάπτυξη της σωφρονιστικής επιστήμης

Για τους σκοπούς της διερεύνησης του ζητήματος που μας απασχολεί στην παρούσα μελέτη, στο σημείο τούτο προκρίνεται η οριοθέτηση του επιστημονικού πεδίου που καταλαμβάνει η σωφρονιστική. Οι απόψεις που κατά καιρούς έχουν διατυπωθεί για την επιστήμη της σωφρονιστικής φαίνεται να συγκλίνουν ως προς τη φύση της ως επιμέρους τμήματος της ποινικής επιστήμης. Έχει υποστηριχθεί ότι αποτελεί κλάδο της γενικότερης ποινικής επιστήμης, τον οποίο χαρακτηρίζει η ευρύτητα και η συνθετότητα¹⁹. Μάλιστα, κατατάσσεται στους εξωνομικούς ποινικούς κλάδους με την παράλληλη ονομασία ποινολογία²⁰, σε αντιδιαστολή προς τους νομικούς ποινικούς κλάδους του ποινικού δικαίου, της ποινικής δικονομίας και του σωφρονιστικού δικαίου²¹.

Ο Σ. Αλεξιάδης στο ομώνυμο έργο του όρισε την σωφρονιστική ως «εκείνο τον ειδικότερο εγκληματολογικό κλάδο, ο οποίος ερευνά, μελετά και επιδιώκει τη βελτίωση της οργάνωσης και λειτουργίας του σωφρονιστικού συστήματος, ως επιμέρους τμήματος του ευρύτερου μηχανισμού της ποινικής δικαιοσύνης»²². Και μπορεί η νέα αυτή επιστήμη, να ξεκίνησε τη συστηματοποίηση των γνώσεων του

¹⁹ Δ. Καρανίκας, 1948, ό.π., σ. 5.

²⁰ Πέραν του επικρατέστερου όρου Σωφρονιστική, αποδόθηκαν διάφορες ονομασίες στον περί ου ο λόγος επιστημονικό κλάδο, όπως Ποινολογία, Φυλακολογία, Ποινική Καταστολή. Ο όρος Σωφρονιστική κατίσχυσε των υπολοίπων, κυρίως λόγω της ετυμολογικής του προέλευσης από το ρήμα «σωφρονίζω», που σημαίνει κάποιον κάποιο συνετό, μυαλωμένο.

²¹ Κ.Δ.Σπινέλλη, 2005, σ.σ. 5-11.

²² Σ. Αλεξιάδης, Σωφρονιστική, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1997, σ.19.

αντικειμένου της ως επιστήμη των ποινών και του τόπου έκτισης αυτών, στην πορεία γνώρισε μία διεύρυνση του αντικειμένου της, η οποία την μετεξέλιξε σε επιστήμη που ασχολείται με την γενικότερη μεταχείριση²³ του καταδικασμένου εγκληματία από την εκτέλεση της σε βάρος του καταδικαστικής ποινικής απόφασης έως την κοινωνική του επανένταξη²⁴. Κατά τον καθηγητή Κ. Γαρδίκας αποτελεί ταυτόχρονα επιστήμη και τέχνη εμπειρική, καθώς η ανάπτυξη και η περαιτέρω εξέλιξη της αποτελούν απότοκο των νέων μεθόδων σωφρονιστικής μεταχείρισης που δοκιμάζονται και τίθενται σε εφαρμογή στην καθημερινή πρακτική από τα αρμόδια για την εκτέλεση των ποινών όργανα και όχι των θεωρητικών συζητήσεων γύρω από τα μέτρα και τις ποινές²⁵.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το ζήτημα της έκτασης του πεδίου που μελετά και ερευνά η επιστήμη της σωφρονιστικής, καθώς φαίνεται να υπάρχει ασάφεια ως προς τα πραγματικά όρια που καταλαμβάνει και κυρίως ως προς το χρονικό σημείο από το οποίο ξεκινούν τα ενδιαφέροντα της. Η διαφωνία επικεντρώνεται στο αν η σωφρονιστική επιλαμβάνεται της αρμοδιότητας της από το χρονικό σημείο της έκδοσης της καταδικαστικής απόφασης ή από το χρονικό σημείο της εκτέλεσης των ποινικών κυρώσεων και μέτρων που επιβλήθηκαν με αυτήν. Βιβλιογραφικά έχει διατυπωθεί πως το ενδιαφέρον της σωφρονιστικής άρχεται «αμέσως μετά την εκτέλεση της καταδικαστικής απόφασης, από τη στιγμή που αρχίζει η εκτέλεση της ποινικής κύρωσης που επιβλήθηκε με αυτήν και εξαντλείται με την ολοκλήρωση της που επέρχεται με την πλήρη απότιση της ποινής»²⁶. Πάντως, ο καθηγητής Δ.Καρανίκας στον ορισμό που έδωσε για τη σωφρονιστική φαίνεται να τοποθετεί την έναρξη του ενδιαφέροντος της από την έκδοση της ποινικής απόφασης και δη από την τελεσιδικία της, επιβεβαιώνοντας πως δεν υπήρχε συμφωνία για την έκταση που καλύπτει η επιστήμη²⁷.

²³ Ο όρος μεταχείριση του εγκληματία περιλαμβάνει τα μέσα της πολιτειακής αντίδρασης κατά του εγκληματία μετά την καταδίκη του για την επίτευξη ορισμένων στόχων και ειδικότερα με την στενή του όρου έννοια «τους τρόπους και τα μέσα δράσης πάνω στον εγκληματία με σκοπό την άσκηση επίδρασης στην συμπεριφορά του και γενικότερα στον τρόπο ζωής του, ώστε να επιτευχθεί η βελτίωση του και η κοινωνική του αποκατάσταση», βλ. σχετικά στο Η. Δασκαλάκης, 1985, ό.π., σ.σ. 1-35.

²⁴ Ν. Κουράκης, 2005, σ.σ. 1-6.

²⁵ Κ. Γαρδίκας, 1960, σ. 82.

²⁶ βλ. Σ. Αλεξιάδης, 1997, ό.π., σ.σ. 20-21.

²⁷ Σύμφωνα με τον δοθέντα ορισμό του Δ. Καρανίκας «η σωφρονιστική είναι η επιστήμη, ήτις ασχολείται περί τον σωφρονισμόν του εγκληματίου ή του χρονίως επικινδύνου ατόμου ή ειδικότερον η

Και μπορεί η εξέλιξη των μέσων και μεθόδων ποινικής καταστολής να ανέδειξε την ανάγκη για την βαθύτερη μελέτη των ποινών και κατ' επέκταση την γέννηση της επιστήμης της σωφρονιστικής και η τελευταία να δημιουργήθηκε προς συμπλήρωση της επιστήμης του ποινικού δικαίου²⁸, στην πράξη αποδείχθηκε ότι η εν λόγω επιστήμη ελάχιστα καλλιεργήθηκε συστηματικά, καθώς δόθηκε προτεραιότητα από τους ποινολόγους στη μελέτη της ερμηνείας του ποινικού δικαίου²⁹. Η ποινική επιστήμη είναι πράγματι ατελής και άνευ αντικειμένου, χωρίς το απαραίτητο σύστοιχο συμπλήρωμα του θεωρητικού υποβάθρου της επιστήμης της σωφρονιστικής. Αμφότερες, όμως, κατευθύνονται από την επιστήμη της εγκληματολογίας, η οποία στηριζόμενη στην κοινωνική πραγματικότητα και την οντολογική έννοια του εγκλήματος παρέχει τα εχέγγυα μίας πραγματιστικής και αποτελεσματικής θεώρησης και αντιμετώπισης του εγκληματικού φαινομένου σε όλες τις χρονικές στιγμές του³⁰.

1.2 Ιστορική αναδρομή στην εξέλιξη του σωφρονισμού

Η εμφάνιση της νέας αυτής επιστήμης, όχι τυχαία, μπορεί να τοποθετηθεί τον 19^ο αιώνα. Τότε είναι που παρουσιάστηκαν οι κυριότερες αναπτύξεις και συντελέστηκαν οι σοβαρότερες μεταρρυθμίσεις για την κοινωνική αντίδραση απέναντι στον εγκληματία και την πράξη του³¹. Οι νέες αυτές προσεγγίσεις στα μέσα αντίδρασης κατά του εγκλήματος και στις μεθόδους μεταχείρισης του εγκληματία θέτουν στο επίκεντρο αυτόν τον τελευταίο εξετάζοντας τον είτε ως άτομο που λειτουργεί ως παράγοντας εγκληματογένεσης είτε ως πυρήνα γύρω από τον οποίο διαρθρώνεται ένα πλέγμα κοινωνικών σχέσεων³². Το μόνο σίγουρο είναι ότι τα μέσα ποινικής καταστο-

επιστήμη, ήτις ασχολείται με τον εγκληματίαν ή το χρονίως επικίνδυνον άτομον από της τελεσιδικίας ίδια της ποινικής αποφάσεως μέχρι της επαναπροσαρμογής αυτών εις την κοινωνίαν» στο Δ. Καρανίκας, 1948, ό.π., σ. 1.

²⁸Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Κ. Γαρδίκας, στο Κ. Γαρδίκας, 1960, ό.π., σ. 79.

²⁹Ο Δ. Καρανίκας χαρακτηριστικά έχει επισημάνει πως « η δογματική αυτή ποινική επιστήμη άνευ της εγκληματολογίας και της σωφρονιστικής παρέχει την εντύπωσιν όλως αφηρημένης, μακράν της κοινωνικής ζωής και εις ίδιον κόσμον φαντασμάτων νομικών εννοιών κινουμένης οιοσεί μεταφυσικής ερεύνης, ης η πίστης συγκεντρούται εις το δόγμα... τιμωρούμεν τον εγκληματίαν απλώς και μόνον δια να τον τιμωρήσομεν δια το έγκλημα του, ενώ πρέπει να τιμωρήσομεν τον εγκληματίαν, δια να τον σωφρονίσομεν» στο Δ. Καρανίκας, 1948, ό.π.

³⁰Για τη σχέση της σωφρονιστικής με τις άλλες ποινικές επιστήμες βλ. Ν. Κουράκης, 2005, ό.π., σ.σ. 6-9.

³¹Για μία συνοπτική παρουσίαση των αναλύσεων αυτών βλ. Α. Χάιδου, 2002, σ.σ. 18-24.

³²Στο ίδιο, σ. 18.

λής που χρησιμοποιούνταν ως τότε στόχευαν στην εξουδετέρωση ή εκμετάλλευση του εγκληματία ή στην τιμωρητική ανταπόδοση για την πράξη που διέπραξε, απομακρυσμένα πλήρως από το ίδιο το άτομο, την αποκατάσταση και τη βελτίωση του³³. Κυρίαρχες ποινικές κυρώσεις και μάλιστα για μεγάλες περιόδους στην ιστορία των ποινικών συστημάτων ήταν η θανατική ποινή, οι άγριες σωματικές ποινές, όπως ο ακρωτηριασμός μελών του σώματος, η μαστίγωση, η πρόκληση οδυνών, αλλά και ποινές όπως ο εκτοπισμός, η επιβολή εξορίας ή καταναγκαστικής εργασίας σε γαλέρες ή μεταλλεία³⁴.

Πρόκειται για την πρώτη περίοδο της κοινωνικής αντίδρασης κατά του εγκληματία, την περίοδο της προσφυγής στη θανατική ποινή και τις σωματικές ποινές³⁵, κατά την οποία ο ποινικός κολασμός τιμωρεί εκδικητικά τι έκανε ο δράστης με στραμμένο βλέμμα στο παρελθόν. Ο Michel Foucault³⁶, περιγράφοντας την περίοδο αυτή, μας εντάσσει με γλαφυρό τρόπο στην εποχή των βασανιστηρίων, των εκτελέσεων και των ικριωμάτων, όπου η ποινή ήταν άμεσα σωματική, η πρόκληση οδύνης τέχνη και η τιμωρία δημόσια σκηνή. Στην εποχή της λαμπρότητας των βασανιστηρίων, μείζων στόχος της ποινικής καταστολής είναι το σώμα του καταδίκου, το οποίο, όπως εκθέτει ο Foucault, μέσα από μία αυστηρή τελετουργία βασανιστηρίων «βασανίζεται, κομματιάζεται, ακρωτηριάζεται, στιγματίζεται συμβολικά στο πρόσωπο ή την πλάτη, εκτίθεται ζωντανό ή νεκρό, επιδεικνύεται ως θέαμα»³⁷. Το στοιχείο του θεάματος του λαβωμένου, διαμελισμένου³⁸ ή νεκρού σώματος συμπληρώνει την φρικαλεότητα της τιμωρητικής πρακτικής. Η φυσική οδύνη, ο πόνος του σώματος και το τιμωρητικό

³³ Σ. Αλεξιάδης, 1997, ό.π., σ. 34.

³⁴ Στο ίδιο, σ. 34.

³⁵ Η δεύτερη περίοδος, που χρονολογείται περίπου από τη γαλλική επανάσταση μέχρι τα μέσα περίπου του 19ου αι., που συντελέστηκε το μεταρρυθμιστικό σχέδιο στην αντίδραση κατά του εγκλήματος, χαρακτηρίζεται από την αντικατάσταση των βασανιστηρίων με τις στερητικές της ελευθερίας ποινές, ενώ η τρίτη που ακολουθεί εκφεύγει από το πρότυπο της καταστολής και κυριαρχείται από εκείνο της μεταχείρισης, που μεριμνά για το μέλλον του εγκληματία, για περισσότερα βλ. Η. Δασκαλάκης, 1985, ό.π., σ. 2-14.

³⁶ Το έργο «Επιτήρηση και Τιμωρία: Η Γέννηση της φυλακής» του Michel Foucault συνιστά μία μελέτη της ιστορικής εξέλιξης του ποινικού συστήματος στην Ευρώπη των τελευταίων δύο αιώνων, των σύγχρονων κολαστικών μεθόδων καθώς και των πειθαρχικών μεθόδων που αναπτύχθηκαν και εφαρμόστηκαν σε φυλακές, στρατόπεδα, σχολεία, νοσοκομεία, εργοστάσια, οδηγώντας συνακόλουθα στην σημερινή «πειθαρχημένη κοινωνία», που κανονικοποιεί τα άτομα και εξοβελίζει τις αποκλίσεις.

³⁷ M. Foucault, (1976) 2011, σ. 16.

³⁸ Η ποινή του ακρωτηριασμού πλήττει εκείνα τα μέλη του σώματος του δράστη, με τη συνδρομή των οποίων ο τελευταίος προέβη στην πράξη του. Συνεπώς, με την αφαίρεση τους υπολογίζεται ότι ο εν λόγω δράστης δεν θα τελέσει στο μέλλον παρόμοια εγκλήματα, αλλά και θα αποτραπούν οι πολίτες

θέαμα αποτελούν τα συστατικά στοιχεία της ποινής. Για την ακρίβεια, το βασανιστήριο, που λειτουργεί ως ποινή, πληροί τα ακόλουθα κριτήρια. Αρχικά, παράγει μία ποσότητα οδύνης, ικανή να αξιολογηθεί και να διαβαθμισθεί. Η παραγωγή αυτή διέπεται από κανόνες, υπό την έννοια ότι το είδος, η ποιότητα και η ένταση του βασανιστηρίου απαιτείται να είναι ανάλογες της βαρύτητας του εγκλήματος, της προσωπικότητας του δράστη και της κοινωνικής θέσης του θύματος. Τέλος, το βασανιστήριο στιγματίζει το δράστη, ούτως ώστε να διατηρηθεί αναλλοίωτη η ανάμνηση της αγριότητας του και της δημόσιας έκθεσης που το συνοδεύει³⁹.

Κατά την περίοδο 1600-1700 παρατηρείται μία σταδιακή απομάκρυνση από το μοντέλο της εξουδετερωτικής αντίδρασης κατά του εγκληματία με την υιοθέτηση αχρηστευτικών ποινών και η προσφυγή σε περισσότερο ανθρώπινες και παραγωγικές ποινές⁴⁰. Υπό την σκέπη της επίδρασης των σκέψεων των εκπροσώπων της σχολής του Φυσικού Δικαίου⁴¹ η επιβολή της θανατικής ποινής και των σωματικών ποινών περιορίζεται σημαντικά. Κυρώσεις, όπως η εξορία, η χρηματική ποινή, αλλά και η παροχή εργασίας σε κάτεργα και φυλακές αρχίζουν να καθιερώνονται. Η ύπαρξη των πρώτων σωφρονιστηρίων της περιόδου αυτής εξυπηρετούν κυρίως την στέρηση της ελευθερίας των καταδίκων με αποκλειστικό στόχο την καταναγκαστική παροχή της εργασίας τους⁴². Το σώμα εξακολουθεί να αποτελεί και εδώ, όπως και στην προηγούμενη περίοδο, ένα γεγονός, επί του οποίου αναπτύσσονται πολιτικές τεχνολογίας της χρήσης του για την εξυπηρέτηση των κύριων σκοπών της ποινής⁴³.

από την διάπραξη τους, αφού η παρουσία του καταδικασθέντος με ακρωτηριασμένο σώμα θα αποτελεί πάντα μία ανάμνηση της ποινής και της επιβαλλόμενης σε αυτόν τιμωρίας. Επιπρόσθετα, με την αφαίρεση του μέλους σώματος, γίνεται δεκτό ότι «εξιλεώνεται» αυτό για το κακό που προκάλεσε, αλλά και στιγματίζεται ο δράστης, για περισσότερα βλ. Ν. Κουράκης, 2005, ό.π., σ.σ. 79-80.

³⁹Μ. Foucault, (1976) 2011, ό.π., σ.σ. 43-44.

⁴⁰Ν. Κουράκης, 2005, ό.π., σ. 119.

⁴¹Αυτή με κυριότερους εκπροσώπους της τον Grotius, Hobbes και Pufendorf ασχολήθηκε με τα ζητήματα του ορισμού της ποινής, των προϋποθέσεων επιβολής της και της σκοπιμότητας της, αναπτύσσοντας τις θεωρίες της στηριζόμενη στην ανθρώπινη λογική και εμπειρία, βλ. χαρακτηριστικά Ν. Κουράκης, 2005, ό.π., σ.σ. 110-119 και Α. Χάϊδου, 2002, ό.π., σ.σ. 11-12.

⁴²Η. Δασκαλάκης, 1985, ό.π., σ. 5, αλλά και Ν. Κουράκης, 2005, ό.π., σ.σ. 119-132.

⁴³Μ. Παρούσης, 1991, σ. 256.

Η κυριαρχία της θανατικής ποινής, των επώδυνων μαρτυριών και των ακροτήτων των προηγούμενων περιόδων προκάλεσε την αντίδραση, αλλά και την ανάγκη για την ύπαρξη κωδικοποιημένων νομοθετικών κειμένων, που να ορίζουν ποιες πράξεις χαρακτηρίζονται εγκλήματα και ποιες είναι οι ποινές γι' αυτά και να παρέχουν μία ασφάλεια δικαίου αποδεδειγμένη από τις αυθαιρεσίες της κρατικής εξουσίας και τις ιδεοληψίες της μεταφυσικής ή της θρησκείας⁴⁴. Η κίνηση αυτή επιτεύχθηκε από τους θιασώτες του κινήματος του Διαφωτισμού, δημιουργώντας συνακόλουθα τα θεμέλια για τον βαθμιαίο περιορισμό της χρήσης της θανατικής ποινής και των αιματηρών αντεκδικήσεων στο ποινικό σύστημα. Οι Διαφωτιστές διεκδικώντας μία πιο ορθολογική και ανθρώπινη μεταχείριση των κρατουμένων προτείνουν την αντικατάσταση των σωματικών ποινών με την ποινή κατά της ελευθερίας και την εισαγωγή νέων σωφρονιστικών μεθόδων⁴⁵. Η ποινή του εγκλεισμού στην φυλακή προτιμήθηκε, διότι εξοπλίζεται από τη φύση της με εκφοβιστική δύναμη μεγαλύτερης διάρκειας και δυνατότητα διαβάθμισης της έντασης της ανάλογα με την απαξία κάθε εγκλήματος⁴⁶.

Η αποτρεπτική λειτουργία της μεγαλύτερης σε διάρκεια ποινής, η επιβολή της ίδιας ορισμένης ποινής για την τέλεση συγκεκριμένης πράξης, ο χαρακτήρας της ως ταχείας, βέβαιης και αυστηρής, η κατάργηση της θανατικής ποινής και των βασανιστηρίων και η σπουδαιότητα της γενικής πρόληψης στην αντιμετώπιση του εγκληματικού φαινομένου αποτέλεσαν ορισμένες από τις βασικές αρχές του έργου του Cesare Beccaria «Περί εγκλημάτων και ποινών» στην προσπάθεια του να αναθεωρήσει το ποινικό σύστημα της εποχής⁴⁷. Το εν λόγω έργο επηρέασε σημαντικά τις ποινικές νομοθεσίες αρκετών ευρωπαϊκών κρατών, τα οποία προέβησαν σε αναθεώρηση του συστήματος κυρώσεων που εφάρμοζαν, καταργώντας ρητά την θανατική ποινή, τα βασανιστήρια και τις ποινές ακρωτηριασμού⁴⁸. Χαρακτηριστική

⁴⁴ Ν. Κουράκης, 2008, σ. 5.

⁴⁵ Ε. Λαμπροπούλου, 1994, σ. 228.

⁴⁶ Ν. Κουράκης, 2008, ό.π., σ. 6.

⁴⁷ Για τη συμβολή των ιδεών και του έργου του Beccaria στην αναθεώρηση του ποινικού συστήματος βλ. Β. Βλάχου, 2012, σ.σ. 14-25.

⁴⁸ Ν. Κουράκης, 2005, ό.π., σ.σ. 141-148.

είναι η νομοθετική κίνηση της εποχής που παρατηρείται στην Γαλλία με τη ψήφιση δύο νομοθετημάτων, στα οποία γίνεται διάκριση των εγκλημάτων βάσει της απαξίας και της βαρύτητας τους, απειλούνται γι' αυτά ορισμένες κατ' είδος ποινές και εισάγεται η στερητική της ελευθερίας ποινή ως κύρια ποινή⁴⁹.

Σταθμό σε αυτή την ιστορική διαδρομή εξέλιξης των σωφρονιστικών μέσων και μεθόδων συνιστούν αδιαμφισβήτητα και οι ιδέες του θεωρητικού και ανθρωπιστή, Jeremy Bentham, ο οποίος συνέβαλε στην περαιτέρω διάδοση της φιλοσοφίας του Cesare Beccaria, αλλά και εμπνεύσθηκε στο δικό του έργο του από τον ίδιο⁵⁰. Πέραν των φιλοσοφικών του απόψεων για την ποινή, με κυριότερες αυτή του ωφελιμισμού και της αναλογίας μεταξύ βαρύτητας αδικήματος και επιβαλλόμενης ποινής, υπό την ειδικότερη έννοια ότι οι συνέπειες που επισύρονται με την απειλή και επιβολή της ποινής πρέπει να είναι μεγαλύτερες από τα οφέλη που απορρέουν από την τέλεση του εγκλήματος, της δυνατότητας ανάκλησης της υπό την συνδρομή ορισμένων λόγων και της εκτίμησης διαφόρων περιστάσεων κατά την κατάγνωση της ποινής, ασχολήθηκε και με θέματα αρχιτεκτονικής των φυλακών⁵¹.

Το Πανοπτικό του Bentham, αποτέλεσε σε επίπεδο θεωρητικής σύλληψης, έναν αρχιτεκτονικό σχεδιασμό, την αρχιτεκτονική μορφή μίας φυλακής, στην ουσία, όμως, λειτούργησε ως δικαιολογητική βάση για την νομιμοποίηση της ιδέας της φυλακής και την εισαγωγή της έννοιας της επιτήρησης στα σωφρονιστικά συστήματα. Η κυκλοειδής αρχιτεκτονική του ιδρύματος αυτού, αποτέλεσμα ενός εξελιγμένου και λειτουργικού σχεδιασμού, έχει περιγραφεί διεξοδικά ως ακολούθως⁵². Στο κέντρο του κύκλου υψώνεται ένας πύργος, με μεγάλα παράθυρα επενδυμένα με περσίδες, από τα οποία υπάρχει άμεση θεατότητα προς όλες τις κατευθύνσεις του δακτυλίου, χωρίς

⁴⁹ Στο ίδιο.

⁵⁰ Για μία επισκόπηση των ιδεών του βλ. St. Tibbets, 2012, σ.σ. 43-45.

⁵¹ N. Κουράκης, 2005, ό.π., σ.σ 151-158.

⁵² Για την περιγραφή του πανοπτικού μοντέλου βλ. Winfried Reeb, Φυλακές και αρχιτεκτονική, Η αναζήτηση για τον ιδανικό τρόπο εξόντωσης, μτφρ. Πάνος Πικραμμένος, εκδόσεις Αμχανία, Αθήνα, 1988, σ.σ. 20-23, αλλά και το εμβληματικό έργο του Michel Foucault, Επιτήρηση και τιμωρία, Η Γέννηση της Φυλακής, (1976) 2011, ό.π., σ.σ. 223-238.

ωστόσο να γίνεται ορατό το εσωτερικό του πύργου. Σε αυτόν τοποθετείται κάθε φορά ένας επιτηρητής, ο οποιοσδήποτε, ανεξαρτήτως της ιδιότητας του και του κινήτρου που τον υποκινεί κάθε φορά στην επιτήρηση. Περιφερειακά του πύργου ελέγχου ορθώνονται κελιά, προορισμένα για εγκλείστους, οι οποίοι αποτελούν συνέχεια αντικείμενο προς πληροφόρηση. Τα κελιά διαχωρίζονται μεταξύ τους με πλαϊνούς τοίχους, αποκλείοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την δυνατότητα επικοινωνίας μεταξύ των συντρόφων και κατ' επέκταση τον κίνδυνο διενέργειας απόπειρας απόδρασης, μετάδοσης ασθενειών, διάπραξης βιαιοτήτων και διασφαλίζοντας την τάξη εντός του ιδρύματος⁵³.

Η πρόδηλη συνέπεια αυτής της διάρθρωσης είναι η μόνιμη ορατότητα των κρατουμένων στα κελιά τους, που γνωρίζουν ότι ανά πάσα ώρα και στιγμή επιτηρούνται, χωρίς ωστόσο να μπορούν οι ίδιοι να δουν και η δυνατότητα αυτού που βρίσκεται μέσα στον πύργο να βλέπει τα πάντα, χωρίς ποτέ να τον βλέπουν. Ο Foucault υποστηρίζει πως η βεβαιότητα των κρατουμένων ότι υπόκεινται σε μία μόνιμη και διαρκή κατάσταση ορατότητας είναι αυτή που τους ωθεί ταυτόχρονα στο να αποδεχθούν τους κανόνες και τους μηχανισμούς της εξουσίας και να προσχωρήσουν αδιαμαρτύρητα σε αυτούς. Και η επιτυχία του μοντέλου αυτού έγκειται στο ότι κατορθώνει αυτό χωρίς την συνδρομή κανενός υλικού μέσου, αλυσίδων, κιγκλιδωμάτων, κλειδαριών ή προσωπικού⁵⁴. Αυτός ο αρχιτεκτονικός μηχανισμός, που εκ πρώτης όψεως γίνεται εύκολα αντιληπτός ως ένα σύστημα αρχιτεκτονικής τεχνολογίας, πρέπει να θεαθεί και ως ένα σύστημα πολιτικής τεχνολογίας, που προωθεί, συνεπικουρούμενο από την κεντρική εξουσία, την δυνατότητα ελέγχου, επιτήρησης και χειραγώγησης ενός μεγάλου αριθμού ατόμων. Είναι *«μία υπέροχη μηχανή που, ορμώμενη από τις πλέον διαφορετικές επιθυμίες, συγκροτεί ομοιογενή αποτελέσματα εξουσίας»*⁵⁵. Το πανοπτικό δεν εφαρμόστηκε ποτέ

⁵³ Η σύλληψη του Bentham προοριζόταν για εφαρμογή σε φυλακές, νοσοκομεία, ψυχιατρεία, σχολεία και εν γένει σε ιδρύματα ικανά να φιλοξενήσουν ένα μεγάλο αριθμό προσώπων, στα οποία πρέπει να επιβληθεί ένα καθήκον και ένα αυστηρό πρόγραμμα επιτήρησης και πειθαρχίας. Προτάσσεται, ωστόσο η εφαρμογή του σε φυλακές και σωφρονιστήρια, λόγω του ότι συγκεντρώνουν στη λειτουργία τους πολλές τεχνικές πειθάρχησης, όπως εγκλεισμό, επιτήρηση, εργασία, απομόνωση, εκπαίδευση στο Michel Foucault, (1976) 2011, ό.π., σ. 234 και υποσ. 9.

⁵⁴ Στο ίδιο, σ. 231.

⁵⁵ Στο ίδιο, σ. 231.

στην πλήρη του σύλληψη, γιατί πέρα από τα πολλά κατασταλτικά πλεονεκτήματα του παρουσίαζε και σοβαρά μειονεκτήματα⁵⁶. Ακολούθησαν πολλές παραλλαγές αυτού, νέα αρχιτεκτονικά σχέδια φυλακών κατατέθηκαν και άρχισε σταδιακά να εμπεδώνεται πως οι επιμελώς σχεδιασμένες φυλακές και η έκτιση μακροχρόνιων στερητικών της ελευθερίας ποινών θα συντελούσαν στην βελτίωση των καταδίκων⁵⁷.

Ο εγκλεισμός στη φυλακή, μπορεί να απείχε από την σωματική οδύνη ως τιμωρητική πρακτική που επικυριάρχησε στα ποινικά συστήματα του 18^{ου} αιώνα, εξακολούθησε, όμως, ως ποινική κύρωση να παρεμβαίνει στο ανθρώπινο σώμα. Η παρέμβαση αυτή έλαβε τώρα άλλη μορφή, πιο εξευγενισμένη και ραφιναρισμένη. Το σώμα επιτελεί μία καθαρά εργαλειακή θέση, προκειμένου, μέσω αυτού, το άτομο να στερηθεί την ελευθερία του, ένα ατομικό δικαίωμα και ένα έννομο αγαθό⁵⁸. Στην πραγματικότητα, αυτή η αναστολή ελευθεριών και δικαιωμάτων πραγματώνεται μέσα από μία μορφή δικανική και μία διαδικασία εκτέλεσης της ποινής, που επιβλήθηκε με την δικαστική απόφαση, που αμφότερες τείνουν να δικάσουν την ψυχή του καταδικασθέντος και όχι να τιμωρήσουν το αδίκημα⁵⁹. Προς το σκοπό αυτό η ποινική διαδικασία ενδύεται με το μανδύα της διεπιστημονικής προσέγγισης με τη συμβολή σε αυτή επιστημόνων διαφόρων ειδικοτήτων, οι οποίοι επικεντρώνονται πλέον στο άτομο, την αναμόρφωση και την ηθική βελτίωση του μέσα από την ανάπλαση της προσωπικότητας του⁶⁰. Η τιμωρία πλέον δεν είναι η τιμωρητική του προηγούμενου καθεστώτος που επιβεβαίωνε την κατίσχυση της κρατικής βίας και εξουσίας, αλλά εκείνη που αντιστοιχεί στο αδίκημα που τέλεσε ο δράστης⁶¹.

⁵⁶ Για τα μειονεκτήματα του βλ. Winfried Reeb, 1988, ό.π., σ.σ. 22.

⁵⁷ Ν. Κουράκης, 2005, ό.π., σ. 159.

⁵⁸ Michel Foucault, (1976) 2011, ό.π., σ.σ. 19-25.

⁵⁹ Στο ίδιο, σ.σ. 25-33.

⁶⁰ D. Garland, 1990, ό.π., σ. 136.

⁶¹ Στο ίδιο, σ. 142.

Η φυλακή αυτής της μορφής έκτοτε συνεχίζει τη λειτουργία της και επιβεβαιώνει την παρουσία της για περίπου δύο αιώνες. Το σώμα του καταδίκου, εξακολουθεί να λειτουργεί ως αντικείμενο γνώσης και πληροφόρησης για τον έλεγχο της ψυχής του, τώρα πια με το περιτύλιγμα της ευλογίας των γνώσεων και των επιτευγμάτων της τεχνολογίας και των λοιπών επιστημών. Μετατρέπεται σε χρήσιμη μηχανή που επιτελεί την λειτουργία που της έχει ανατεθεί υπάκουα και αποτελεσματικά⁶².

1.3 Η εμφάνιση της Νέας Ποινολογίας

Μετά την αποτυχία και των θεωριών της ατομικής εκφοβιστικής πρόληψης του 19^{ου} αιώνα και του αναμορφωτικού ιδεώδους του 20^{ου} αιώνα στον ποινικό και σωφρονιστικό τομέα εμφανίζεται ένας νέος λόγος, αποστασιοποιημένος από τις καθιερωμένες ανησυχίες του Ποινικού Δικαίου και της Εγκληματολογίας, η Νέα Ποινολογία⁶³. Οι μεγάλες αλλαγές στον κοινωνικό έλεγχο του εγκλήματος συντελούνται στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα, ως αναπόφευκτη συνέπεια των μεταβολών της εποχής της ύστερης νεωτερικότητας, καθώς και των πολιτικών ανακατατάξεων που ακολούθησαν ως απάντηση στις νέες προκλήσεις⁶⁴. Ήδη από τη δεκαετία του 1960 σημειώνεται σε επίσημες στατιστικές δυτικών βιομηχανικών κρατών ραγδαία αύξηση της εγκληματικότητας, άμεσα συνδεδεμένη με τις προκλήσεις της νέας περιόδου⁶⁵. Οι νέες κοινωνικές και πολιτιστικές αφίξεις καθιστούν το έγκλημα αναπόσπαστο μέρος της κοινωνικής οργάνωσης, ένα φυσιολογικό και αναμενόμενο γεγονός, που πρέπει να αντιμετωπισθεί, όπως ένας οποιοσδήποτε άλλος κίνδυνος⁶⁶.

⁶² Στο ίδιο, σ. 145.

⁶³ Εμφανίστηκε το πρώτον το 1992 από τους Feely και Simon στο άρθρο τους “The New Penology: Notes on the emerging strategy of corrections and its implications”.

⁶⁴ D. Garland, 2001, σ. 75.

⁶⁵ Στο ίδιο, σ. 90.

⁶⁶ Στο ίδιο, σ. 106.

Στην ύστερη νεωτερικότητα οι κίνδυνοι, που προβάλλονται, διαφέρουν, καθώς τώρα πια θεωρούνται το αποτέλεσμα των απρόβλεπτων συνεπειών των εφαρμογών του εκσυγχρονισμού⁶⁷. Κατά τον Ούρλιχ Μπεκ, η διακινδύνευση⁶⁸ τείνει να γίνει η αρχή αντικειμενικοποίησης των κοινωνικών προβλημάτων⁶⁹ και να παράγει ανασφάλειες. Σε αυτό το πλαίσιο της διαρκούς μεταβαλλόμενης πραγματικότητας, η συζήτηση περιστρέφεται γύρω από την πρόληψη, την εξουδετέρωση ενδεχόμενων κινδύνων και το μέλλον⁷⁰. Το αίσθημα ανασφάλειας αναδεικνύει την κλονισμένη εμπιστοσύνη των πολιτών στους θεσμούς και στην ικανότητα των επίσημων μηχανισμών του κοινωνικού ελέγχου να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά το έγκλημα και υπογραμμίζει την αποτυχία του ακολουθούμενου προγράμματος αντεγκληματικής πολιτικής να επιτύχει τον τελικό του στόχο, που δεν είναι άλλος από την εμπέδωση της δημόσιας ασφάλειας⁷¹.

Η συζήτηση περί ασφάλειας άνοιξε το δρόμο για την εισαγωγή νέων μορφών κοινωνικού ελέγχου, που υλοποιούνται με την εφαρμογή εκλεπτυσμένων τεχνολογικών μέσων και εξελιγμένων συστημάτων πληροφοριών και επιτήρησης και αποκλειστικό στόχο την πρόβλεψη και τον έλεγχο της συμπεριφοράς γενικευμένων συνόλων για την μείωση του αισθήματος ανασφάλειας των πολιτών⁷². Στην κατεύθυνση αυτή τοποθετείται και η στόχευση της Νέας Ποινολογίας, η οποία, σε αντίθεση με όσα εκτέθηκαν προηγουμένως, δεν επικεντρώνεται στο άτομο και στην μεταχείριση του, αλλά στον εντοπισμό, την ταξινόμηση και τη διαχείριση ομάδων με βάση το βαθμό επικινδυνότητας τους⁷³. Στο διαχειριστικό της έργο αρωγοί αποτελούν διάφορες τεχνικές και σύγχρονα προϊόντα τεχνολογικής σκέψης, που υπηρετούν ορθολογικά τους σκοπούς της επιτήρησης, του περιορισμού και του ελέγχου, όπως κέντρα κράτησης χωρίς υπηρεσία, διάφοροι τύποι συστημάτων ηλεκτρονικής επιτήρησης (electronic monitoring) και στατιστικές τεχνικές⁷⁴.

⁶⁷ Ε. Κοντιάδης, 2005, σ.σ. 69-70.

⁶⁸ Για τη διαφορά μεταξύ των εννοιών της διακινδύνευσης και του κινδύνου βλ. Ι. Μανωλεδάκης, 2005, σ.σ. 183-193.

⁶⁹ U. Beck, 1992.

⁷⁰ Ε. Λαμπροπούλου, 2001, σ. 54.

⁷¹ Θ. Παπαθεοδώρου, 2002, σ.σ. 15-16.

⁷² Α. Παπαρίζου, 2007, σ.σ. 382-393.

⁷³ M. Feeley-J. Simon, 1992, σ. 452.

⁷⁴ Στο ίδιο, σ.σ. 452, 457.

Για την νέα ποινολογία το έγκλημα εκλαμβάνεται ως ένα αναπόφευκτο και αποδεκτό φαινόμενο στο πλαίσιο της κοινωνικής οργάνωσης, ως ένας αναμενόμενος κίνδυνος, όπως πολλοί άλλοι, αντιμετωπίζεται, όμως, ως ένα τεχνικό πρόβλημα. Αυτό παραπέρα σημαίνει ότι το έγκλημα μελετάται με βάση τη διαπραχθείσα πράξη και τις συνέπειες που αυτή επιφέρει, ανεξάρτητα από οποιουδήποτε εξωτερικούς παράγοντες και ατομικές συμπεριφορές και προσεγγίζεται με λογική να καταστεί ανεκτό και όχι να εξαλειφθεί πλήρως⁷⁵. Η όλη ποινική διαδικασία δεν απευθύνεται στο δράστη και στην οργάνωση της απάντησης κατ' αυτού, αλλά στην ελαχιστοποίηση των πιθανοτήτων τέλεσης εγκλημάτων ή στην άμβλυνση των αρνητικών συνεπειών από την ενδεχόμενη τέλεση τους μέσα από υπολογισμούς στατιστικών πιθανοτήτων και διαδικασιών ιεράρχησης και διαχείρισης ομάδων που παρουσιάζουν επικινδυνότητα⁷⁶.

Κατά τους Feeley και Simon από παράδειγμα εφαρμοσμένης μεθόδου του νέου αυτού λόγου αποτελεί η θεωρία της αχρήστευσης (incapacitation)⁷⁷. Η αχρήστευση, ως κατεύθυνση της ποινικής καταστολής, αποσκοπεί στην περιαγωγή συγκεκριμένων εγκληματιών, των επικίνδυνων, σε καθεστώς έκτισης στερητικών της ελευθερίας ποινών ή μέτρων για αόριστο χρονικό διάστημα⁷⁸. Με την διαχείριση των επικίνδυνων δραστών κατ' αυτόν τον τρόπο, διασφαλίζεται το συμφέρον της κοινωνίας, η οποία προστατεύεται από την πιθανή τέλεση νέων εγκλημάτων από τα εν λόγω άτομα που παρουσιάζουν τα στοιχεία επικινδυνότητας με την απομόνωση τους για όσο χρονικό διάστημα διαρκέσει ο εγκλεισμός τους⁷⁹. Η νέα αυτή τάση υιοθετήθηκε και από το αμερικανικό σωφρονιστικό σύστημα της δεκαετίας του 1960, όταν ακολουθήθηκε ο απομονωτικός εγκλεισμός μόνο των «επικινδύνων κακοποιών», συμπαρασύροντας τη σωφρονιστική δημογραφία σε μία πτωτική πορεία⁸⁰.

⁷⁵ T. Slingeneyer, 2007, σ. 3.

⁷⁶ Στο ίδιο, σ. 3.

⁷⁷ βλ. σχετ. M.Feeley-J.Simon, 1992, ό.π., σ. 458.

⁷⁸ X. Δημόπουλος, 2004, σ. 46.

⁷⁹ Στο ίδιο.

⁸⁰ L. Wacquant, 2001, σ. 99.

Η Νέα Ποινολογία δείχνει ξεκάθαρη εμπιστοσύνη στην ποινή της φυλάκισης και στην εφαρμογή συστημάτων επιτήρησης. Γι' αυτό, σε αυτή αποδίδονται τα κάτωθι αποτελέσματα, που σημειώθηκαν στο σωφρονιστικό τομέα. Ο πληθυσμιακός συνωστισμός των κρατουμένων στις φυλακές επιβεβαιώνει αυτό, που διατυπώθηκε ανωτέρω ότι άξονας της ποινικής καταστολής αποτέλεσε η απομόνωση των επικίνδυνων δραστών με στόχο την εξουδετέρωση τους για το συμφέρον της κοινωνίας από ενδεχόμενες νέες πράξεις τους και όχι η βελτιωτική αναδόμηση τους. Ταυτόχρονα, υπηρετώντας τον ίδιο σκοπό, σημειώθηκε και η διεύρυνση της χωρητικότητας των φυλακών μέσω της δημιουργίας νέων κατασκευών ή της αξιοποίησης των ήδη υπαρχόντων. Τέλος, εισήχθη η χρήση των «προφίλ διακινδύνευσης» και η τήρηση ψηφιακών βάσεων δεδομένων για την διευκόλυνση στον εντοπισμό παραβατών, στον προσδιορισμό της ανάλογης ποινής, αλλά και στον έλεγχο των κρατουμένων με βάση τον προσλαμβανόμενο κίνδυνο απόδρασης τους⁸¹. Ακόμα και η υποτροπή ή ο βαθμός αυτής στο νέο αυτό εννοιολογικό πλαίσιο αποκτούν διαφορετική σημασία και ερμηνεία. Η υποτροπή πλέον δεν είναι δηλωτική της αποτυχίας των σωφρονιστικών προγραμμάτων και των προγραμμάτων αντεγκληματικής πολιτικής εν γένει, αλλά της αποτελεσματικότητας των νέων συστημάτων ελέγχου στην πρόβλεψη ενδεχόμενων παραβάσεων⁸².

Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει ο Wacquant⁸³, υπό την επίδραση της νέας αυτής τάσης τα ποινικά συστήματα των Η.Π.Α και των χωρών της δυτικής Ευρώπης στη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 εξελίσσονται σε πιο αυστηρά και τιμωρητικά, κινούμενα στην λογική της αυστηρότητας, της ασφάλειας και της ποινικής διαχείρισης της προσωρινότητας και της ανασφάλειας. Οι ποινικές πολιτικές κυριαρχούνται από έναν «διαχειριστικό ινστρουμενταλισμό» που στηρίζεται στους λογιστικούς υπολογισμούς του κόστους και της αποδοτικότητας μέσα από μία οπτική ανοιχτά κυρωτική και υπερασφαλιστική. Βέβαια, ο ποινικός έλεγχος των πληθυσμών, των οποίων έχουν την ευθύνη, πραγματοποιείται μέσα από εκλεπτυσμένους και εκσυγχρονισμένους μηχανισμούς παρέμβασης, ώστε να ελαχιστοποιηθούν οι κίνδυ-

⁸¹βλ. R. van Swaaningen, 1997, σ.σ. 177.

⁸²M. Feeley-J. Simon, 1992, ό.π., σ. 455.

⁸³βλ. χαρακτηριστικά L. Wacquant, 2001, ό.π., σ.σ. 153-158.

νοι. Αυτό πρακτικά μεταφράστηκε σε αύξηση του σωφρονιστικού πληθυσμού, πολλαπλασιασμό των διαδικασιών και μηχανισμών ασφαλείας και διεύρυνση του ιστού της επιτήρησης.

Διαπιστώνεται λοιπόν μία ποινική και σωφρονιστική στροφή προς πιο διεισδυτικούς τρόπους ελέγχου και διαχείρισης ομάδων που παρουσιάζουν επικινδυνότητα με κοινό άξονα τη χρήση σύγχρονων τεχνολογικών μέσων και την παρέμβαση στην ιδιωτική σφαίρα του πολίτη. Οι νέες διαχειριστικές διαδικασίες δεν ευαγγελίζονται την εξάλειψη του εγκληματικού φαινομένου, αλλά την πρόβλεψη και την ανοχή του μέσα στην κοινωνία. Η έκτιση της ποινής δεν εξαρτάται από την φύση ή την βαρύτητα του αδικήματος ή την προσωπικότητα του δράστη, αλλά από το προφίλ διακινδύνευσης που έχει σχηματισθεί γι' αυτόν. Σημασία στις σύγχρονες προκλήσεις της ζωής έχει αποκτήσει η πρόληψη των κινδύνων και η άμβλυνση της περιρρέουσας ανασφάλειας. Οι γνώσεις και τα επιτεύγματα της τεχνολογίας αποτελούν σύμμαχο στις διαχειριστικές διαδικασίες της νέας ποινολογίας, εγγυώμενες την άσκηση ενός κοινωνικού ελέγχου, φαινομενικά πιο αποτελεσματικού, κατ' ουσίαν πιο ασφυκτικού, αόρατου και απειλητικού για τα ατομικά δικαιώματα και τις ελευθερίες. Κατωτέρω θα αναλυθεί η έννοια της τεχνολογικής γνώσης και η θέση που αυτή έλαβε στο πεδίο της σωφρονιστικής και θα αξιολογηθεί η επίδραση της συνολικά στο σωφρονιστικό σύστημα και στα χρόνια προβλήματα αυτού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: Η ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗ ΔΙΑΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ

2.1 Η Τεχνολογία και η επίδραση της

Ο προσδιορισμός της έννοιας της τεχνολογίας προσκρούει σε δυσχέρειες λόγω της πολυπλοκότητας της φύσης της και της ευρύτητας του αντικειμένου που καλύπτει. Για το μεγαλύτερο μέρος της ανθρώπινης ιστορίας η προσοχή των μελετητών δεν ήταν στραμμένη στην τεχνολογία και στα επιτεύγματα της, λόγω της βραδύτητας με την οποία σημειώνονταν τα τελευταία. Μόνο μετά την Βιομηχανική Επανάσταση, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι άρχισε να καθίσταται αρχικά ερέθισμα για φιλοσοφικό αναστοχασμό και στη συνέχεια αντικείμενο επιστημονικής έρευνας⁸⁴. Οι περισσότεροι διατυπωθέντες ορισμοί για την τεχνολογία κινούνται προς δύο κατευθύνσεις. Μία στενή, σύμφωνα με την οποία το εύρος της περιορίζεται καταλαμβάνοντας αντικείμενα, εργαλεία και ενίοτε την εξειδικευμένη γνώση και μία ευρεία, που στην ουσία εξομοιώνει την τεχνολογία με την ανθρώπινη δραστηριότητα γενικά, αμφότερες όμως αποδεικνύονται ανεπαρκείς στο να αποδώσουν τα πλήρη χαρακτηριστικά του φαινομένου και να επιτρέψουν την περαιτέρω εμπειρική έρευνα πάνω σε αυτό⁸⁵.

Για τις ανάγκες του παρόντος πονήματος θα επιχειρηθεί η προσέγγιση της έννοιας από κοινωνιολογική άποψη και θα υιοθετηθεί ο ορισμός εκείνος που την ορίζει σε αναφορά με τις ανάγκες της κοινωνίας, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται και οι ανάγκες (απαιτήσεις) της οικονομίας και από την σκοπιά αυτή η τεχνολογία συνιστά ένα σύστημα γνώσεων, μεθόδων και μέσων που βρίσκονται μεταξύ τους σε αμοιβαία σχέση απαραίτητη για την παραγωγή αγαθών που ικανοποιούν τις κοινωνικές ανάγκες⁸⁶. Ανεξάρτητα από τον όποιο δοθέντα ορισμό, αυτό που κυρίως ενδιαφέρει

⁸⁴ I. Damnjanovic, Political violence, technology and the birth of modern dystopia, στο <http://media1.naukaidrustvo.org/2016/12/6-damnjanovic.pdf>, 2016, σ. 11.

⁸⁵ Στο ίδιο, σ. 12.

⁸⁶ Θ. Βακαλιός, 2002, σ. 13.

εδώ, είναι η κατανόηση του γεγονότος ότι η σχέση του ανθρώπου με την τεχνολογία πρέπει να είναι κάτι πολύ περισσότερο από μία σχέση εργαλειακή και ότι ο ρόλος της στη ζωή του ανθρώπου πρέπει να αξιολογείται σε συνάρτηση με τις ανθρώπινες και κοινωνικές ανάγκες που ικανοποιεί⁸⁷.

Στις χώρες του δυτικού βιομηχανικού κόσμου τη δεκαετία του 1980 κυριάρχησαν δύο γενικές τάσεις, οι οποίες επέδρασαν αναπόδραστα στην εμφάνιση και αντιμετώπιση του εγκλήματος όσο και στην αιτούμενη από τους πολίτες ασφάλεια. Η πρώτη ήταν η ανάπτυξη, διάδοση και εφαρμογή της ψηφιακής τεχνολογίας και η δεύτερη ήταν η μεταστροφή του ρόλου του κράτους με την σταδιακή απομάκρυνση από τους κόλπους του δραστηριοτήτων, που παραδοσιακά θεωρούνταν θεμελιώδεις κρατικές λειτουργίες⁸⁸. Η περίοδος εκείνη αποτέλεσε το χρονικό ορόσημο στην εμφάνιση των σύγχρονων τεχνολογιών και συγκεκριμένα τη δεκαετία του 1960 και 1970 παρατηρούνται τα πρώτα δείγματα τους με την άνοδο των ηλεκτρονικών υπολογιστών και την αυτοματοποίηση στην επεξεργασία δεδομένων και τη δεκαετία του 1990 και 2000 η ραγδαία εξέλιξη τους τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά⁸⁹.

Οι κοινωνίες της διακινδύνευσης χαρακτηρίζονται από την ανάγκη εξισορρόπησης των αντιφάσεων που δημιουργεί ο ανταγωνισμός μεταξύ της νεωτερικότητας και της βιομηχανικής κοινωνίας αφενός και της βιομηχανικής κοινωνίας και της ίδιας της κοινωνίας της διακινδύνευσης αφετέρου⁹⁰. Από το 1986, που ο U. Beck έκανε λόγο για τις κοινωνίες της διακινδύνευσης, σημειώθηκε μία εκ βάθρων κοινωνική αλλαγή, που πραγματοποιήθηκε με την μετάβαση από την κλασική βιομηχανική κοινωνία, που ασχολείται με την διανομή του πλούτου στη σύγχρονη βιομηχανική κοινωνία που ασχολείται με τη διανομή των κινδύνων⁹¹.

⁸⁷ Στο ίδιο, σ. 14.

⁸⁸ P. Grabosky, 2007, σ. 9.

⁸⁹ Bert-Jaap Koops, 2009, σ. 3.

⁹⁰ U. Beck, 1992, ό.π., σ. 9.

⁹¹ Bert-Jaap Koops, 2009, ό.π., σ. 7.

Ο ρόλος της τεχνολογίας υπήρξε δομικός στην κοινωνική αναδόμηση. Αρχικά, η αθρόα επιστράτευση της τεχνικής-τεχνολογίας υποσχέθηκε στις κοινωνίες την υπερκέραση των προβλημάτων και των κινδύνων που προξενούσε η φύση αλλά και ο άνθρωπος στην προσπάθεια του για κατασκευή μία «κοινωνικής-εκπολιτισμένης φύσης»⁹². Η ραγδαία αύξηση και εξάπλωση της τεχνολογίας κατηύθυνε την άφιξη νέων οικονομικών, κοινωνικών, πολιτιστικών και πολιτικών αλλαγών με κυριότερες τις εξελίξεις στις μεταφορές και τις επικοινωνίες, στον μετασχηματισμό της καπιταλιστικής παραγωγής, στις ισοτιμίες της αγοράς, στον εκδημοκρατισμό της κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής, στη δομή της παραδοσιακής οικογένειας⁹³. Η διακινδύνευση είναι έννοια ενδιάθετη στην νέα κοινωνική φάση, ωθώντας τους ανθρώπους, που στερούνται την δυνατότητα ελέγχου, πρόβλεψης ή υπολογισμού του μέλλοντος, να επαναπροσδιορίσουν την σχέση τους με την αβεβαιότητα⁹⁴. Στο πλαίσιο των νέων μορφών διακινδύνευσης εντάσσονται και αυτές που απορρέουν από την καταγεγραμμένη ποσοτική και ποιοτική μεταβολή της εγκληματικότητας. Η ραγδαία αύξηση της εγκληματικότητας που σημειώθηκε κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αι., δεν είναι άσχετη προς την κοινωνική συγκυρία, αλλά κατά τον D.Garland συνδέεται αιτιακά με τους ευρύτερους κοινωνικούς μετασχηματισμούς της ύστερης νεωτερικότητας⁹⁵. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό και με την ποιοτική μεταστροφή στην πρόσληψη του εγκλήματος ως φυσιολογικού πλέον κοινωνικού γεγονότος επέτειναν την δημιουργία αισθημάτων φόβου και ανασφάλειας των πολιτών απέναντι στο εγκληματικό φαινόμενο.

Για τους σκοπούς του κοινωνικού ελέγχου οι σύγχρονες κοινωνίες κάνουν εκτεταμένη χρήση της επιστήμης και της τεχνολογίας, οι οποίες τους παρέχουν προσδοκίες για τον καλύτερο έλεγχο και την πρόληψη του εγκλήματος, επιφυλασσόμενες ταυτόχρονα και κινδύνους⁹⁶. Αυτό το είδος κοινωνικού ελέγχου, που στηρίζεται στις τεχνολογικές διαδικασίες δεν είναι σχετικά καινούριο, το εύρος,

⁹² Από τον πρόλογο του N. Κοτζίά στο U. Beck, 1996, 18-19.

⁹³ D.Garland, 2001, ό.π., σ.σ. 77-78.

⁹⁴ Α.Γκίντενς, 2001, σ. 63.

⁹⁵ D.Garland, 2001, ό.π., σ. 90.

⁹⁶ G. Marx, 2007, σ. 46.

η επιστημονική ακρίβεια, η συνεχής ανακάλυψη και η ταχεία παγκόσμια διάδοση⁹⁷ των διαδικασιών αυτών είναι τα στοιχεία εκείνα που τον καθιστούν σύγχρονο και τον εντάσσουν αρμονικά στο ευρύτερο πλαίσιο των διαδικασιών του ορθολογισμού, του επαγγελματισμού, του εκσυγχρονισμού και της εξειδίκευσης⁹⁸. Ταυτόχρονα, είναι αυτά τα στοιχεία που δικαιολογούν και νομιμοποιούν τέτοιας μορφής παρεμβάσεις στον έλεγχο της ανθρώπινης συμπεριφοράς ως αντικειμενικές, ουδέτερες, καθολικές, συναινετικές, δίκαιες⁹⁹.

Βέβαια, είναι ανάγκη να αποσαφηνισθεί, πως η τεχνολογία, η τεχνογνωσία, η επιστημονική γνώση και οι εσωτερικευμένοι κανόνες λήψης αποφάσεων και δράσης, που συνδέονται με αυτήν, επιτελούν ένα ρόλο ουδέτερο, λειτουργώντας ως μέσο για την επίτευξη κάποιων σκοπών και ιδίως ως εργαλείο στις προσπάθειες ελέγχου, διαχείρισης ή ρύθμισης κοινωνικών σκοπών¹⁰⁰. Η επιστημονικοτεχνική εξέλιξη δεν μπορεί να θεωρεί αναγκαστικά θετική, ενεργοποιώντας την διέγερση αποκαλυπτικών και σωτηριολογικών διαθέσεων και σκέψεων, ούτε αναπόφευκτα αρνητική, προοιωνίζοντας καταστροφολογικές καταστάσεις¹⁰¹. Η ομολογημένη παντοδυναμία της προκύπτει φαινομενικά από την δυνατότητα της να επιφέρει σημαντικές κοινωνικές συνέπειες. Η αλήθεια είναι πως η τεχνολογία αποτελεί ένα εργαλείο στα χέρια του ανθρώπου, ένα εργαλείο που επιτρέπει, χωρίς να καθορίζει, που διανοίγει προοπτικές, αδυνατώντας, ωστόσο, να υποκαταστήσει τη δράση των κοινωνικών δυνάμεων¹⁰².

Είναι σφάλμα να οδηγούμαστε σε θεωρήσεις περί τεχνολογικού ντετερμινισμού, αυτονομίας στην τεχνολογική εξέλιξη και επέλευσης αναπόφευκτων κοινωνικών συνεπειών, που οδηγούν σε μοιρολατρικές στάσεις και υποβιβάζουν την αξία του ανθρώπου. Όπως έχει χαρακτηριστικά διατυπωθεί, «ο άνθρωπος δεν είναι μόνο έμφρων (homo sapiens), βυθισμένος στις σκέψεις του...αλλά ένα όν που σκέφτεται

⁹⁷ Στο ίδιο, σ. 47.

⁹⁸ G. Marx, 2001, σ. 2.

⁹⁹ Στο ίδιο.

¹⁰⁰ K. Haggerty, 2004, σ. 492.

¹⁰¹ K. Βρύζας, 2000, σ.σ. 335,340.

¹⁰² Στο ίδιο, σ.σ. 340, 341.

με τα εργαλεία τα οποία κατασκευάζει ο ίδιος (homofaber)»¹⁰³. Συνεπώς, η δαιμονοποίηση των τεχνολογικών επιτευγμάτων είναι λανθασμένη προσέγγιση, η εστίαση πρέπει να δοθεί στον τρόπο χρήσης τους από τον ίδιο τον άνθρωπο. Ο τρόπος με τον οποίο χρησιμοποιείται και ο σκοπός τον οποίο καλείται να εξυπηρετήσει κάθε φορά η τεχνολογία είναι που τη νοηματοδοτούν και τη χαρακτηρίζουν. Από τη σκοπιά αυτή η τεχνολογία δεν είναι προσδιοριστική για την κοινωνία, αντίθετα, η θέση της διαμορφώνεται από το ίδιο το κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο ενυπάρχει και το οποίο μπορεί οποτεδήποτε να της ασκήσει κοινωνικό έλεγχο, γι' αυτό και μπορεί να εφαρμόζεται και να λειτουργεί άλλοτε με αυταρχικό και άλλοτε με δημοκρατικό τρόπο¹⁰⁴. Η χρήση της σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να περιορισθεί σε μία καθαρά εργαλειακή λειτουργία για τη βελτίωση της ζωής του ανθρώπου. Το δέον είναι να παράγει τα αποτελέσματα της με άξονα το σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου, στην υπηρεσία του οποίου έχει τεθεί, μια κατεύθυνση που απαιτεί συνεχή συνδιαλλαγή με την συστηματική κοινωνική κριτική¹⁰⁵.

2.2 Η αναβίωση του πανοπτικού σχήματος

Στις νέες κοινωνικο-ιστορικές συνθήκες ο επίσημος κοινωνικός έλεγχος διενεργείται κυρίως με την παρατήρηση, την επιτήρηση και την επιθεώρηση και λιγότερο με τον φυσικό καταναγκασμό του παρελθόντος¹⁰⁶. Οι νέες τεχνολογίες εισήχθησαν στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης ως νέα πρόκληση στην αντιμετώπιση του εγκληματικού φαινομένου με κύριο αντάλλαγμα την αποτελεσματικότητα, την ασφάλεια και το οικονομικό κέρδος και διακύβευμα τις ατομικές ελευθερίες των πολιτών¹⁰⁷. Αποτέλεσμα των νέων δεδομένων είναι ο έλεγχος της ανθρώπινης συμπεριφοράς να πραγματοποιείται μέσω του χειρισμού των τεχνολογικών μέσων, των ηλεκτρονικών υπολογιστών και των αόρατων φίλτρων και όχι του εξαναγκασμού που προσφέρουν τα υλικά μέσα, τα φυσικά τοιχώματα ή οι χειροπέδες¹⁰⁸. Ως τέτοιος ο κοινωνικός έλεγχος είναι συγκαλυμμένος, λιγότερο ορατός και ανεπαίσθητος και

¹⁰³ Στο ίδιο, σ. 342.

¹⁰⁴ A. Feenberg, 1992, σ. 301.

¹⁰⁵ A. Παπαρίζου, 2007, ό.π., σ. 391.

¹⁰⁶ A. Χάιδου, 2003, σ. 98.

¹⁰⁷ K. Haggerty, 2004, ό.π., σ. 493.

¹⁰⁸ G. Marx, 2001, ό.π., σ. 2.

γι' αυτό συντελείται χωρίς την προηγούμενη γνώση ή την απόσπαση της συναίνεσης του επιτηρούμενου¹⁰⁹. Αυτό, βέβαια, δεν σημαίνει ότι ο διενεργούμενος έλεγχος είναι ήπιος και λιγότερο εντατικός, το αντίθετο, εμφανίζεται εκτεταμένος και πιο διεισδυτικός, καθώς είναι εξοπλισμένος με την δυναμική της εκμηδένισης του χρόνου, της απόστασης και των φυσικών εμποδίων¹¹⁰. Γίνεται αντιληπτό, λοιπόν ότι αυτό που καταφέρνει η τεχνολογία με τον τρόπο αυτό, είναι να μεταβάλλει ποιοτικά τη φύση της επιτήρησης, αφήνοντας ανέγγιχτη την ποσοτική διαφοροποίηση της, διανοίγοντας το δρόμο για μία «κοινωνία υψίστης ασφαλείας» και παρέχοντας τη διαβεβαίωση ότι ο τρόπος αξιοποίησης της και οι κοινωνικές χρήσεις της είναι προσδιοριστικές του χαρακτήρα της και όχι οι όποιες εγγενείς ιδιότητες της¹¹¹.

Ο νέος κοινωνικός έλεγχος στην ολότητα του εφαρμόζεται και αναπτύσσεται στο κλειστό σύστημα της φυλακής. Ο σωφρονιστικός τομέας αποτελεί μηχανισμό καταναγκασμού της πολιτείας, που χρησιμοποιεί όλους τους οργανωμένους τρόπους επίσημης αντίδρασης απέναντι στα άτομα με εγκληματική συμπεριφορά και για το σκοπό αυτό έχει ανάγκη διεπιστημονικής προσέγγισης των φαινομένων που αναπτύσσονται στο εσωτερικό του¹¹². Αποτελεί και η φυλακή θεσμό κοινωνικού ελέγχου, που επιτελεί αντίστοιχες λειτουργίες με αυτόν, δηλαδή τον περιορισμό της παραβατικής συμπεριφοράς και τη σταθεροποίηση της σύννομης¹¹³. Οι διάφορες επιστήμες και η τεχνολογία συνεργάζονται προκειμένου η Σωφρονιστική να προωθήσει τους στόχους της. Άλλωστε η σύγχρονη τεχνολογία (μικροηλεκτρονική, πληροφορική, βιοτεχνολογία) βασίζεται στην επιστήμη και συνυφάνεται με αυτή για την παραγωγή της γνώσης της¹¹⁴. Και ειδικά η τεχνολογία με τα άλματα της τις τελευταίες δεκαετίες λειτούργησε ως εργαλείο στα χέρια των σωφρονιστικών συστημάτων, κυρίως προς την κατεύθυνση της επίτευξης της ασφάλειας, που αποτελεί τη βασική στόχευση του κοινωνικού ελέγχου.

¹⁰⁹ Στο ίδιο, σ. 2.

¹¹⁰ Στο ίδιο, σ. 2.

¹¹¹ D. Lyon, 1992, σ. 159.

¹¹² Α. Χάιδου, 2012, σ. 191.

¹¹³ Ε. Λαμπροπούλου, 1994, ό.π., σ. 259.

¹¹⁴ Θ. Βακαλιός, 2002, ό.π., σ. 159.

Μέσα από το περίβλημα των κλειστών κυκλωμάτων παρακολούθησης (CCTV), των συστημάτων G.P.S, των ηλεκτρονικών υπολογιστών, των σωφρονιστικών εφαρμογών της βιομετρικής, των πυροβόλων όπλων στα χέρια του σωφρονιστικού προσωπικού, του ηλεκτρονικού βραχιολιού στους καρπούς των χεριών ή στις κνήμες των ποδιών των κρατουμένων και σωρείας πλείστων άλλων ηλεκτρονικών και τεχνολογικών εφαρμογών, προωθείται ο στόχος της άσκησης ελέγχου επί των κρατουμένων και της διαφύλαξης της κοινωνικής τάξης, της πειθαρχίας και της ασφάλειας εντός της φυλακής. Η ιδέα του Πανοπτικού ξαναζωντανεύει με την χρήση της ηλεκτρονικής και η τέλεια επιτήρηση από έναν άορατο φρουρό τίθεται σε εφαρμογή.

Ο επιβλέπων έχει αντικατασταθεί πλέον από ένα σύστημα ηλεκτρονικής παρακολούθησης, που αποτελεί τη βάση της πανοπτικής επιτήρησης και εκτείνεται πέρα από τους τοίχους της φυλακής¹¹⁵. Όταν οι τοίχοι απομακρύνονται, αλλά οι εποπτικές λειτουργίες παραμένουν, μπαίνουμε στην κατάσταση της νέας επιτήρησης¹¹⁶. Η εποπτεία μεταβαίνει από το μάτι του φυσικού επιτηρητή στις κάμερες και στις μηχανογραφημένες βάσεις δεδομένων ως εργαλεία διαχείρισης των πληθυσμών των κρατουμένων¹¹⁷. Αυτή η πανοραμική πειθαρχεία, όπως έχει υποστηριχθεί, χρειάζεται και την ύπαρξη υλικών περιβλημάτων, για να υπενθυμίζει ο πανοπτισμός, ως απολυταρχικό σύστημα, στους κρατούμενους ότι παρακολουθούνται¹¹⁸ και να παράγει τα επιθυμητά αποτελέσματα του.

Η πανταχού παρούσα ηλεκτρονική επιτήρηση μέσα στη φυλακή και η πλήρης διαφάνεια των δραστηριοτήτων των κρατουμένων λειτουργεί ως αποτρεπτικός παράγων για την έγερση οποιασδήποτε ανεπιθύμητης συμπεριφοράς και αταξίας εντός του κλειστού συστήματος και συνεπώς συνιστά εκδήλωση έμμεσης πολιτικής βίας¹¹⁹. Και εάν επαναληφθεί εδώ αυτό που επισημάνθηκε ανωτέρω, στα πλαίσια της

¹¹⁵B. Simon, 2005, σ. 13.

¹¹⁶ Στο ίδιο.

¹¹⁷ Στο ίδιο.

¹¹⁸ Στο ίδιο, σ. 14.

¹¹⁹I. Damnjanovic, Political violence, technology and the birth of modern dystopia, στο <http://media1.naukaidrustvo.org/2016/12/6-damnjanovic.pdf>, 2016, ό.π., σ.σ. 18 επ.

εννοιολόγησης του όρου «τεχνολογία», ότι δηλαδή ο ρόλος της γίνεται κατανοητός μόνο σε συνάρτηση με τις κοινωνικές ανάγκες που ικανοποιεί, τότε η ίδια η ζοφερή σωφρονιστική πραγματικότητα ανά τον κόσμο μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο ρόλος της είναι αμφίσημος. Τα χρόνια προβλήματα του σωφρονιστικού συστήματος διαιωνίζονται σε διεθνές επίπεδο. Ο προβληματισμός, εκ των πραγμάτων, επικεντρώνεται στο αν η συνάντηση τεχνολογίας και σωφρονιστικής επετεύχθη για να αποκτήσει ανθρωπιστικότερο χαρακτήρα η έκτιση της ποινής για τον κρατούμενο, να διευκολυνθούν οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι στην άσκηση του έργου τους και να μειωθεί ο αριθμός του εγκλείστου πληθυσμού στις φυλακές μέσω της εφαρμογής των εναλλακτικών ποινών ή τελικά για να επεκταθεί ο κοινωνικός έλεγχος και στο πεδίο αυτό και να ισχυροποιηθεί η κρατική μηχανή.

Σε κάθε περίπτωση κριτήρια της εφαρμογής της στον έλεγχο ευρύτερα του εγκλήματος¹²⁰ πρέπει να είναι η νομιμότητα, υπό την έννοια ότι η χρήση της οφείλει να γίνεται με γνώμονα το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η τεχνική ακεραιότητα που συνεπάγεται την συμμόρφωση της με τον σκοπό για τον οποίο χρησιμοποιείται και την ασφάλεια της, η οικονομική αποδοτικότητα της και η διαφάνεια από την άποψη της θέσης της σε αυστηρή εποπτεία. Η εφαρμογή της στο πλαίσιο του συστήματος απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, μέρος του οποίου είναι και ο σωφρονιστικός τομέας, πρέπει και μπορεί να λειτουργήσει προς το συμφέρον των πολιτών και την εξυπηρέτηση των επαγγελματιών του συστήματος, αρκεί οι τεχνολογικές παρεμβάσεις, περιοριστικές της ατομικής αυτονομίας των κρατουμένων, που λαμβάνουν χώρα, να μην υπερβαίνουν το μέτρο και να κατατείνουν στην προαγωγή του συνολικού επιπέδου ελευθερίας των πολιτών στην κοινωνία¹²¹.

¹²⁰ βλ. P. Grabosky, 1998, σ. 5.

¹²¹ Στο ίδιο, σ. 6.

2.3 Η εμπορευματοποίηση του κοινωνικού ελέγχου και τα ανθρώπινα δικαιώματα

Ο επίσημος κοινωνικός έλεγχος, ως εργαλείο συμμόρφωσης του ατόμου σε κοινά παραδεκτές αξίες και νόρμες, προσαρμόζεται διαρκώς στις επικρατούσες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές συνθήκες. Η άσκηση του τελεί σε ευθεία επαφή και επικοινωνία με την κοινωνία και τις απαιτήσεις της. Ως εκ τούτου, στην εποχή της τεχνολογικής έκρηξης, ο συγχρωτισμός μεταξύ τους ήταν λογικό επακόλουθο της νέας συνθήκης που γεννήθηκε. Ιδιαίτερα, μάλιστα, όταν προβλήθηκε ως αποτελεσματική και λιγότερο δαπανηρή απάντηση στον έλεγχο του εγκλήματος και στη μεταχείριση του εγκληματία. Ειδικά, στην περίπτωση της σωφρονιστικής, που έχει ενοχοποιηθεί ότι επιβαρύνει οικονομικά τον κρατικό προϋπολογισμό περισσότερο από οποιονδήποτε άλλο τομέα, η εισαγωγή και εφαρμογή της τεχνολογίας φάνηκε επιβεβλημένη. Αυτή η μορφή ελέγχου για τη διατήρηση της συμβατικής συμπεριφοράς με τον ολοένα και πιο τεχνικό χαρακτήρα έχει οδηγήσει στον κατακερματισμό του και στην εξάπλωση του ιδιωτικού ελέγχου¹²².

Η άνοδος της βιομηχανίας της ιδιωτικής ασφάλειας έγινε εμφανής στα μέσα της δεκαετίας του 1980, όταν οι ίδιες οι κυβερνήσεις στα πλαίσια του παγκοσμιοποιημένου εμπορίου στράφηκαν προς τον ιδιωτικό τομέα για την αξιοποίηση υπηρεσιών ασφαλείας, ιδίως στον τομέα της επιτήρησης, που προηγουμένως παρέχονταν αποκλειστικά από το κράτος, απειλώντας σοβαρά τις ατομικές ελευθερίες¹²³. Για τον Harcourt αυτή η νεοφιλελεύθερη ποινικότητα που χαρακτηρίζεται από την στροφή στις ελεύθερες αγορές εμπορίου, τον ορθολογισμό της αγοράς και την ιδιωτικοποίηση, οδήγησε βαθμιαία σε μία αδικαιολόγητη επέκταση της ποινικής σφαίρας και με τη σειρά της στην τεράστια αύξηση του πληθυσμού των αμερικανικών φυλακών, που σημειώθηκε την περίοδο 1973-2009¹²⁴.

¹²² Ε. Λαμπροπούλου, 2001, ό.π., σ. 71.

¹²³ P. Grabosky, 2007, ό.π., σ. 9-11.

¹²⁴ B. Harcourt, *The illusion of free markets, Punishment and the myth of natural order*, Harvard University Press, England, 2011, σ.σ. 196-198.

Η εμποριοποίηση και εμπορικοποίηση της ασφάλειας είχε ως συνέπεια τη μεγάλη ζήτηση των ιδιωτικών επιχειρήσεων που προσφέρουν υπηρεσίες και προϊόντα ασφαλείας¹²⁵, οι οποίες εκδηλώνουν το επιχειρηματικό τους ενδιαφέρον και στα σωφρονιστικά καταστήματα. Προϊόντα και υπηρεσίες ελέγχου, επιτήρησης και εξουδετέρωσης προωθούνται στη φυλακή για την επίτευξη των στόχων της, μετατρέποντας την σε φιλόδοξο πελάτη. Η τεχνολογία γίνεται το εργαλείο για την εξυπηρέτηση οικονομικών συμφερόντων και αυτό που εντυπωσιάζει είναι η διαπλοκή του επιχειρηματικού συμφέροντος με ανθρωπιστικούς σκοπούς και με το δημόσιο συμφέρον¹²⁶.

Σύγχρονη μετεξέλιξη της διαπλοκής αυτής συνιστούν αδιαμφισβήτητα οι ιδιωτικές φυλακές, που όπως καταγράφει ο Σ.Αλεξιάδης τα πρώτα ψήγματα τους χρονολογούνται ήδη από τους ρωμαϊκούς χρόνους¹²⁷. Τα κατ' επίφαση προβαλλόμενα πλεονεκτήματα της ύπαρξης και λειτουργίας τους και ειδικότερα η αντιμετώπιση του προβλήματος του υπερπληθυσμού των φυλακών, η εφαρμογή εκσυγχρονισμένων και εξειδικευμένων μεθόδων διοίκησης και διαχείρισης και η εξοικονόμηση του κόστους κατά την ανέγερση των κτιρίων τους και την εν γένει λειτουργία τους¹²⁸ επιβεβαιώνουν πως οι παράγοντες τεχνογνωσία, κέρδος και πληθυσμός των φυλακών διατρέχουν παραδοσιακά τα σωφρονιστικά συστήματα καθορίζοντας τη βιωσιμότητα και την αποδοτικότητα τους. Το ζητούμενο είναι πως οι όποιες παρεμβάσεις γίνονται κατά το σχεδιασμό της σωφρονιστικής πολιτικής, εν προκειμένω του ιδιωτικού τομέα, να μην απολήγουν σε ένα διαρκή και έντονο ανταγωνισμό με το δημόσιο προς το κунήγι της οικονομικής ανάπτυξης, αλλά να κατατείνουν στην βελτίωση της λειτουργίας του σωφρονιστικού συστήματος και στην προώθηση των στόχων του.

Και παρόλο που ο διακηρυσσόμενος στόχος σε όλους τους σωφρονιστικούς κώδικες του σωφρονισμού και της επανακοινωνικοποίησης των εγκλείστων, έχει καταργηθεί

¹²⁵ Ε. Λαμπροπούλου, 2001, ό.π., σ.σ. 80-81.

¹²⁶ Όπως παρατίθεται στο ίδιο, σ. 84.

¹²⁷ Σ. Αλεξιάδης, 1997, ό.π., σ. 201.

¹²⁸ Για μία σύντομη παράθεση της ιστορικής διαδρομής, των πλεονεκτημάτων και των μειονεκτημάτων και της κριτικής του θεσμού, στο ίδιο, σ.σ. 201-212.

επίσημα, η λειτουργία όλου του σωφρονιστικού συστήματος τόσο από την πλευρά των ποινικών κυρώσεων και των μεθόδων μεταχείρισης των εγκληματιών όσο και από την πλευρά της οργάνωσης του ίδιου του συστήματος θα πρέπει να συντείνει στην προετοιμασία σε προσωπικό επίπεδο του εγκλείστου για επιστροφή του στην κοινωνία. Για το σκοπό αυτό, ποινές και υλικά μέσα για την υλοποίηση της έκτισης τους, πρέπει να εναρμονίζονται με τον πυρήνα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Και ενώ συνήθως γίνεται λόγος για προσβολή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην περίπτωση των στερητικών της ελευθερίας ποινών, η πραγματικότητα είναι ότι και στις εξωιδρυματικές ποινές επισημαίνονται αντίστοιχες προσβολές¹²⁹. Οι περισσότερες από αυτές εκτίονται με τη συνδρομή της σύγχρονης τεχνολογίας, η οποία ενίοτε λειτουργεί ως διάυλος επικοινωνίας και ενίοτε ως όργανο επιτήρησης και ελέγχου¹³⁰.

Κάθε ποινή συνιστά εκ φύσεως άρση ή παραβίαση των δικαιωμάτων των ατόμων, περιορισμό της ελευθερίας κίνησης τους στο χώρο και στο χρόνο, προσβολή της προσωπικότητας και της αξιοπρέπειας τους, άρση της ιδιωτικής τους σφαιράς. Τα σύγχρονα εποπτικά μέσα που περιβάλλουν το πλαίσιο έκτισης τους θέτουν σε μεγαλύτερο κίνδυνο τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ο διαρκώς επιτηρούμενος κρατούμενος απογυμνώνεται χάριν της ιεράρχησης, της τάξης, και της πειθαρχίας, που συντηρούν την ασφάλεια του συστήματος. Ευρισκόμενος διαρκώς στην διάθεση και στον έλεγχο του επιτηρητή του, χάνει το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα του, ενώ η προσωπικότητα του τυγχάνει μόνο περιστασιακής εκμετάλλευσης για τη διαχείριση του και κατ' επέκταση την επιβεβαίωση της ισχύος της κρατικής εξουσίας. Ειδικά, το φαινόμενο της εμπορευματοποίησης του κοινωνικού ελέγχου, ακόμα και στο επίπεδο της σωφρονιστικής, απολήγει στην εξαγωγή δυσάρεστων συμπερασμάτων περί χρησιμοποίησης του κρατούμενου για την προώθηση οικονομικών και επιχειρηματικών συμφερόντων.

¹²⁹ Α. Χάιδου, 2003, σ.σ. 110-111.

¹³⁰ Στο ίδιο, σ. 112.

Στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής μέσα από αιματηρές ταραχές και εξεγέρσεις στις αμερικανικές φυλακές τη δεκαετία 1970 έγινε συνείδηση ότι δεν μπορεί να υπάρχει «σιδερένιο παραπέτασμα» μεταξύ των αναγνωρισμένων από το Σύνταγμα δικαιωμάτων των κρατουμένων και αυτών που γίνονται εν τέλει σεβαστών, καθώς και πως απάνθρωπες συνθήκες κράτησης, όπως ο μεγάλος συνωστισμός, η έλλειψη συνθηκών υγιεινής, η πειθαρχική απομόνωση και η αυθαίρετη άσκηση των καθηκόντων από μέρους του φυλακτικού προσωπικού πρέπει να περισταλούν¹³¹. Η ηθικά αποστολή, την οποία καλείται να εκπληρώσει η φυλακή, κατά την ιδεολογία της, δηλαδή η κοινωνική επανένταξη των εγκλείστων, δεν δικαιολογεί παρεμβάσεις των μηχανισμών κοινωνικού ελέγχου, αλλά αποχή από παρεμβάσεις, ώστε οι κρατούμενοι να αφήνονται ελεύθεροι να αναπτύξουν την προσωπικότητά τους σύμφωνα με τις δυνατότητες τους σε ένα πλαίσιο αναγνωρισμένων ελευθεριών, απόλυτα συμβατών με το καθεστώς στέρησης της ελευθερίας¹³².

¹³¹ N. Κουράκης, 1991, σ.σ. 28-30.

¹³² Η. Δασκαλάκης, 1986, σ. 32-37.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΟΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ

Η εφαρμογή των τεχνολογικών μέσων στον τομέα της σωφρονιστικής πέραν του γεγονότος ότι ακολούθησε τη φυσιολογική πορεία της προόδου των επιστημών και της τεχνολογίας και της προσαρμογής του ασκούμενου κοινωνικού ελέγχου σε αυτές με μόνο στόχο την ασφάλεια, εισήχθη και ως εναλλακτική πρόταση για την αντιμετώπιση των χρόνιων προβλημάτων του σωφρονιστικού συστήματος, δηλαδή του υπερπληθυσμού των φυλακών και του υψηλού κόστους λειτουργίας και συντήρησης τους¹³³. Και πράγματι, στο πλαίσιο της υλικοτεχνικής υποδομής του σωφρονιστικού συστήματος αλλά και των ποινών και μέτρων που εκτελούνται σε αυτό, οι τεχνολογικές εξελίξεις αποτέλεσαν τομή για την οργάνωση και την εύρυθμη λειτουργία του, ώστε πλέον να θεωρούνται κρίσιμες για την ίδια την επιβίωση αυτού¹³⁴. Η χρήση της τεχνολογίας της πληροφορικής επιτρέπει την αναγνώριση και την διαρκή επιτήρηση των κρατουμένων, αρχής γενομένης από την κινητικότητα που παρατηρείται στις πύλες ασφαλείας έως την κίνηση των προσώπων μέσα στη φυλακή, υπηρετώντας λυσιτελώς τις ανάγκες της φύλαξης των κρατουμένων και της ασφάλειας των καταστημάτων κράτησης. Η συλλογή στοιχείων που αφορούν προσωπικά δεδομένα κρατουμένων και πληροφορίες σχετικά με το σωφρονιστικό προσωπικό και την εν γένει διαχείριση της φυλακής τελειοποιείται μέσω της ηλεκτρονικής αρχειοθέτησης και επεξεργασίας τους και οδηγεί αναπόδραστα στην βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών. Το μέτρο της ηλεκτρονικής επιτήρησης μεταφέρει τον πανοπτικό μηχανισμό στον ιδιωτικό πια χώρο του κρατούμενου, επιτείνοντας τον ήδη υπάρχοντα προβληματισμό για τους κινδύνους περί προσβολής της προσωπικής ελευθερίας και της προσωπικότητας του, που επισύρουν τα σύγχρονα συστήματα επιτήρησης του. Ενώ το ζοφερό πρόβλημα της σωφρονιστικής επικινδυνότητας καταπολεμάται με την δημιουργία μεγίστης ασφαλείας σωφρονιστηρίων και ειδικών όπλων στα χέρια των σωφρονιστικών υπαλλήλων.

Η μελέτη αυτή αποτελεί μια προσπάθεια εξέτασης για το αν και σε ποιο βαθμό τελικά η εφαρμοσμένη στον σωφρονιστικό τομέα τεχνολογική γνώση συμβάλλει στην

¹³³βλ. L.Mampaey, J.P.Renaud, Grip, 2000, σ.σ. 7-8.

¹³⁴βλ. Peter M. Carlson & G.S Garret, 1999, σ. 415.

αποσυμφόρηση ή διεύρυνση του σωφρονιστικού συστήματος και κατά συνέπεια στην αντιμετώπιση της κρίσης του.

Κατωτέρω παρουσιάζονται και αναλύονται ενδεικτικά ορισμένες εφαρμογές της τεχνολογίας στην σωφρονιστική. Ακολουθείται η συστηματοποίηση της καταγραφής τους με βάση τη διάκριση τους σε τεχνολογίες επιτήρησης και τεχνολογίες εξουδετέρωσης¹³⁵.

3.1 Τεχνολογίες Επιτήρησης

Η νέα τεχνολογία μέσω των συστημάτων επιτήρησης¹³⁶ εφαρμόζεται στο σωφρονιστικό σύστημα κυρίως για την κάλυψη δύο αναγκών, της παρακολούθησης των κρατουμένων και της περιμετρικής ασφάλειας των φυλακών. Και οι δύο αυτές ανάγκες εξυπηρετούν τον ύψιστο στόχο της διατήρησης της τάξης και της επίτευξης της ασφάλειας των καταστημάτων κράτησης. Η τεχνολογία παρέχει τις υποσχέσεις ότι οι ανάγκες αυτές και ο στόχος στον οποίο κατατείνουν, θα πληρωθούν με τα εχέγγυα της αποτελεσματικότητας, της ελαχιστοποίησης του σωφρονιστικού κόστους και της ορθολογικότερης αξιοποίησης του σωφρονιστικού προσωπικού¹³⁷.

Και τις δύο ως άνω ανάγκες εξυπηρετεί το κλειστό κύκλωμα παρακολούθησης (Closed Circuit Television - CCTV). Το cctv στην απλή του μορφή αποτελείται από μία ή περισσότερες κάμερες που συνδέονται σε μόνιτορ για την επιτήρηση ενός χώρου ή προσώπων από απόσταση. Η νέα αυτή μορφή επιτήρησης, βασισμένη σε νέα τεχνικά μέσα εξαγωγής δεδομένων και μηχανισμούς για τον έλεγχο της εγκληματικότητας και της παρέκκλισης, δεν είναι σίγουρα καινούργια. Ήδη στις αρχές της δεκαετίας του 1990 η Μεγάλη Βρετανία είχε κατακλυσθεί από χιλιάδες

¹³⁵Η διάκριση των εν λόγω τεχνολογικών εφαρμογών στη φυλακή είναι βιβλιογραφικά απαντώμενη, βλ. ενδεικτικά L.Mampaey, J.P.Renaud, Grip, 2000, ό.π., p.7.

¹³⁶Στην τεχνολογία επιτήρησης εμπίπτουν οι συσκευές ή ευρύτερα τα συστήματα εκείνα, που μπορούν να ελέγχουν, να παρακολουθούν και να αξιολογούν τις κινήσεις προσώπων, την ιδιοκτησία τους και εν γένει τα περιουσιακά τους στοιχεία, όπως διατυπώθηκε στο European Parliament, 1998, σ. 2.

¹³⁷Χ. Δημόπουλος, 2004, ό.π., σ. 185.

κάμερες παρακολούθησης στους δρόμους της, εκδηλώνοντας την πιο πολιτικοποιημένη, αναγνωρίσιμη και σχολιασμένη μορφή της τεχνολογικής επέκτασης της επιτήρησης¹³⁸.

Πολύ γρήγορα το κλειστό κύκλωμα παρακολούθησης απέκτησε λόγο στον σχεδιασμό της πολιτικής για τον έλεγχο του εγκλήματος, στην άσκηση του κοινωνικού ελέγχου και στη διαμόρφωση της συνείδησης στο μικρο-επίπεδο της κοινότητας για την πρόληψη και καταπολέμηση του εγκλήματος, κατακλύζοντας δρόμους, μέσα μαζικής μεταφοράς, χώρους αναψυχής, εμπορικά κέντρα¹³⁹. Η ταχεία επέκτασή του, ειδικά στο Ηνωμένο Βασίλειο, οφείλεται στη δημιουργία διεταιρικών σχέσεων μεταξύ εκπροσώπων του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, κυρίως προερχόμενων από τα τοπικά συμβούλια, τις αστυνομικές αρχές, τα πολιτιστικά και εκπαιδευτικά ιδρύματα, τις επιχειρήσεις και τα μέσα ενημέρωσης, συνεργαζόμενων για την ανταλλαγή πληροφοριών και τη διανομή πόρων, με στόχο την εξάλειψη των κάθε μορφής αταξιών στην πόλη και την καταπολέμηση των αυξημένων ποσοστών εγκληματικότητας¹⁴⁰.

Η λειτουργία του είναι φανερό ότι προσομοιάζει αρκετά στη λειτουργία που επιτελούσε ο θεωρητικός σχεδιασμός του Πανοπτικού του G.Bentham, της κυκλοειδούς φυλακής με τις δυνατότητες διευρυμένης επίβλεψης και επιτήρησης των τροφίμων της. Είναι, θα μπορούσε να ειπωθεί, μία σύγχρονη εξέλιξη του πανοπτικού μηχανισμού, με τη διαφορά ότι η συνδρομή της τεχνολογίας αντικατέστησε τη φυσική παρουσία του επιτηρητή με τις ηλεκτρονικές τεχνικές οπτικής παρακολούθησης για τον ευκολότερο εντοπισμό και έλεγχο προσώπων και δεδομένων.

¹³⁸P. Fussey, 2007, σ. 230.

¹³⁹Nikos Bogonikolos-Zeus E.E.I.G, European Parliament, Stoa, May 1999, σ. 25.

¹⁴⁰G. Smith, 2007, σ. 284.

Από την άποψη αυτή η τεχνολογία του κλειστού κυκλώματος παρακολούθησης αποτελεί διεύρυνση του κοινωνικού ελέγχου και επέκταση της κρατικής εξουσίας στα πεδία που αναπτύσσεται η λειτουργία του. Δεν συνιστά απλώς μία εφαρμοσμένη τεχνολογία, αλλά ένα κοινωνικο-τεχνικό σύστημα, μέσω του οποίου η κρατική εξουσία επιβεβαιώνει την ύπαρξη της και ενδυναμώνεται. Παράλληλα, δημιουργεί νέες μορφές κοινωνικού ελέγχου, που εκτείνονται πέρα από την πανοπτική πειθαρχική εξουσία. Έχει υποστηριχθεί πως η επιτήρηση αυτή δεν εξυπηρετεί μόνο την παρακολούθηση συγκεκριμένων ατόμων με γνωστή εκ των προτέρων ταυτότητα, αλλά μία συνολική εποπτεία χώρων και προσώπων, που κινείται στη λογική της πρόβλεψης ενδεχόμενων παραβάσεων και για το λόγο αυτό το cctv αποτελεί μέρος της αλλαγής του παραδείγματος στην ποινική διαδικασία από την παλιά στην νέα ποινολογία¹⁴¹. Συμμορφώνεται απόλυτα με τις ανάγκες που δημιουργεί η νέα ποινολογία για τον έλεγχο και τη διαχείριση ομάδων με βάση την επικινδυνότητα που παρουσιάζουν και κατά συνέπεια με το πρόταγμα μίας προσανατολισμένης στο μέλλον προσέγγισης, που θα λαμβάνει χώρα πριν την εκδήλωση αποκλινοσών συμπεριφορών.

Το cctv εισχώρησε δυναμικά και στα σωφρονιστικά καταστήματα, ως χώροι που χρήζουν διαρκούς επιτήρησης για την συμμόρφωση των κρατουμένων και την διασφάλιση της τάξης εντός τους. Στις νέες φυλακές τηρείται μία αίθουσα, που καλείται «control room», στην οποία βρίσκονται συγκεντρωμένες πολλές οθόνες συνδεδεμένες με κάμερες, μέσω των οποίων ένας υπάλληλος παρακολουθεί την κινητικότητα που παρατηρείται στις «νεκρές ζώνες» (κοινόχρηστους χώρους, προαύλια, διαδρόμους) προς αποφυγή περιστατικών απόδρασης, απόπειρας απόδρασης ή διασάλευσης της ευταξίας. Αρκετοί ήταν οι λόγοι που δικαιολόγησαν την εισαγωγή του. Η σταθερή επιτήρηση υπόσχεται ένα διαρκές αποτρεπτικό αποτέλεσμα με την εξάλειψη πιθανών παραβιάσεων του κανονισμού της φυλακής από τους κρατούμενους. Συνακόλουθα, αναμένεται μείωση των περιστατικών βίας στις εγκαταστάσεις των φυλακών, ένα φαινόμενο το οποίο απειλεί σοβαρά την

¹⁴¹ C.Norris - M.McCahill, 2006, σ.σ. 97-98.

ασφάλεια τους. Επιπλέον, φιλοδοξεί να μειώσει το προσωπικό που απασχολείται και μεριμνά για την ασφαλή διαχείριση των εγκαταστάσεων, ενώ τέλος μπορεί να επιτελέσει και ρόλο αποδεικτικού μέσου στην ενδεχόμενη περίπτωση που παραστεί ανάγκη για την παροχή αποδείξεων για την διευθέτηση αναφυόμενων προβλημάτων¹⁴². Πάντως, αξίζει να σημειωθεί ότι αναφορικά με τα ως άνω επιδιωκόμενα αποτρεπτικά αποτελέσματα από τη χρήση της κάμερας στη φυλακή, έχει παρατηρηθεί μετατόπιση των φαινομένων βίας και ανυπακοής από τους χώρους που παρακολουθούνται σε χώρους που δεν ελέγχονται από το κλειστό κύκλωμα παρακολούθησης¹⁴³.

Επειδή ο τρόπος λειτουργίας του cctv στηρίζεται στην δυνατότητα του επιτηρητή, στην ουσία του χειριστή της κάμερας, να παρακολουθεί τους κρατούμενους, χωρίς να υπάρχει η αντίστοιχη δυνατότητα των τελευταίων για οπτική επαφή μαζί του, αναπτύσσεται μία δυσανάλογη σχέση ανάμεσα τους, που θέτει σε ευνοϊκή θέση τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους. Ωστόσο, η τεχνολογία cctv λειτουργεί ως κοινωνικό μέσο, καθώς οι άνθρωποι, οι χώροι και τα αντικείμενα που παρακολουθούνται, συμπεριφέρονται όχι μόνο ως παθητικά αντικείμενα πληροφοριών, αλλά και ως ενεργά αντικείμενα επικοινωνίας¹⁴⁴. Η σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ επιτηρητή και επιτηρούμενου είναι μία σχέση αλληλεπίδρασης και ανταλλαγής πληροφοριών, στην οποία ο τελευταίος φαίνεται να ανταποκρίνεται διαλεκτικά στην εξουσιαστική σχέση, ελέγχοντας τον προσανατολισμό του και καθορίζοντας την κατεύθυνση του¹⁴⁵.

Προς την ίδια κατεύθυνση με το cctv στοχεύουν ο ανιχνευτής κινήσεων, ο οποίος επιτρέπει το άναμμα φωτισμού μόλις ανιχνευθεί παρουσία στον χώρο που έχει τοποθετηθεί, ο μηχανισμός των τεντωμένων συρμάτων, τα μικροκύματα, τα παλμικά καλωδιακά συστήματα. Επιπλέον, στη διάθεση των σωφρονιστικών υπηρεσιών βρίσκονται ορισμένοι ευαίσθητοι μηχανισμοί, οι οποίοι ανακαλύπτουν κινούμενους

¹⁴² L.Mampaey, J.P.Renaud, Grip, 2000, ό.π., σ. 47.

¹⁴³ Στο ίδιο, σ. 48.

¹⁴⁴ G. Smith, 2007, ό.π., σ. 290.

¹⁴⁵ Στο ίδιο, σ.σ. 291-292.

στόχους, βασιζόμενοι στο μέγεθος, στην μάζα ή την κίνηση. Η ηλεκτρονική φωταγία του περιμετρικού χώρου δημιουργεί έναν νέο ηλεκτρονικό φράκτη, ενώ πολιτείες όπως η California, το Colorado, το Missouri έχουν εγκαταστήσει στις φυλακές τους, προς αποτροπή των αποδράσεων, θανατηφόρα ηλεκτρονικά φράγματα¹⁴⁶.

Την ασφάλεια των καταστημάτων κράτησης προωθεί και ο εφοδιασμός των μελών του σωφρονιστικού προσωπικού και των επισκεπτών με «special identification cards» με ενσωματωμένες μαγνητικές πληροφορίες, οι οποίες ενίοτε συνδυάζονται και με συστήματα, όπως «voice printing» και «hand geometry readers» για μέγιστη δυνατή φύλαξη των κρατουμένων και ασφάλεια των φυλακών¹⁴⁷. Οι πύλες εισόδου εξοπλίζονται με scanner για τον έλεγχο των αντικειμένων που φέρουν οι εισερχόμενοι στο κατάστημα κράτησης και με μαγνητική πύλη για ανίχνευση τυχόν μεταλλικών αντικειμένων. Αυτονόητη-όσο και αξιοσημείωτη-θεωρείται σήμερα η χρήση ηλεκτρονικών κλειδαριών για το άνοιγμα και κλείσιμο των θυρών των φυλακών σε αντικατάσταση των παλιών κλειδιών που επιτελούσαν την ίδια λειτουργία. Οι θύρες, τόσο των κελιών όσο και οι κοινόχρηστες, ανοίγουν και κλείνουν πλέον με την βοήθεια ηλεκτρονικού υπολογιστή, τον οποίο χειρίζεται μέλος του σωφρονιστικού προσωπικού. Η αποστολή του σωφρονιστικού προσωπικού γίνεται ευκολότερη, ανετότερη και περισσότερο αποτελεσματική.

Η χρήση βιομετρικών μεθόδων, δηλαδή τεχνικών πιστοποίησης της ταυτότητας ατόμων μέσω της ανάλυσης σταθερών τους χαρακτηριστικών, συναντάται και στον σωφρονιστικό τομέα. Οι βιομετρικές μέθοδοι μπορούν να ταξινομηθούν αφενός μεν στις τεχνικές που στηρίζονται στην ανάλυση φυσικών ή γενετικών χαρακτηριστικών (όπως δακτυλικών αποτυπωμάτων, γεωμετρίας της παλάμης, ανάλυσης της κόρης του ματιού, των χαρακτηριστικών του προσώπου, του DNA) και αφετέρου στις τεχνικές που στηρίζονται στην ανάλυση συμπεριφοράς (όπως υπογραφής, φωνής, τρόπου πληκτρολόγησης, χειρόγραφου κειμένου)¹⁴⁸. Έτσι λοιπόν, σπασμοί ή μορφασμοί του

¹⁴⁶ X. Δημόπουλος, 2004, ό.π., σ. 187.

¹⁴⁷ P.M. Carlson & G.S Garret, 1999, ό.π., σ. 417.

¹⁴⁸ <http://www.dpa.gr>, προσπελάστηκε την 6/07/2017.

προσώπου λαμβάνονται από ψηφιακές κάμερες και εν συνεχεία αποθηκεύονται στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές¹⁴⁹. Οι φωτογραφικές απεικονίσεις των κρατουμένων εκτυπώνονται και χρησιμοποιούνται για διάφορους επιχειρησιακούς σκοπούς, τα δακτυλικά αποτυπώματα προωθούνται για περαιτέρω ανακριτική εξέταση μέσω on-line συστημάτων, ενώ η απεικόνιση του αμφιβληστροειδούς χιτώνα του οφθαλμού καθώς και η εξέταση της επιφάνειας της ίριδας με ακτίνια φωτός ή ηλεκτρόνια προσομοιάζουν με τη μοναδικότητα τους στη λειτουργία των δακτυλικών αποτυπωμάτων¹⁵⁰.

Ειδικά, η αποτύπωση δακτυλικών αποτυπωμάτων είναι η πιο κοινή και παλαιότερη από τις τεχνικές βιομετρίας. Η εξέλιξή της οφείλεται κυρίως στις πρόσφατες και γρήγορες βελτιώσεις στη δύναμη των υπολογιστών και των μεθόδων τηλεπικοινωνιών. Το AFIS (Automated Finger Imaging Systems) επιτρέπει σήμερα τη σύγκριση ενός δακτυλικού αποτυπώματος με αυτά που περιέχονται σε διάφορες ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων, και επιπλέον, από απόσταση και σε χρόνο αντίστοιχο λίγων δευτερολέπτων ή λεπτών¹⁵¹. Η κοινότητα του Λος Άντζελες ανέπτυξε μια μηχανογραφημένη βάση δεδομένων για το ποινικό της σύστημα που περιλάμβανε περισσότερα από 7 εκατομμύρια καταχωρήσεις, ενώ περισσότερα από 8.000 συστήματα αυτού του τύπου είναι σε λειτουργία στις Ηνωμένες Πολιτείες και σε όλες τις ομοσπονδιακές φυλακές για την εγγραφή στο σύστημα αναγνώρισης κάθε άτομου που εισέρχεται σε αυτές - υπαλλήλου, κρατουμένου, δικηγόρου ή επισκέπτη- με την κωδικοποίηση της ψηφιακής εικόνας του χεριού, άλλων χαρακτηριστικών τους και προσωπικών τους δεδομένων¹⁵². Η βιομετρική τεχνολογία επαυξάνει αδιαμφισβήτητα την ασφάλεια των καταστημάτων κράτησης, επιβάλλεται όμως να γίνεται ορθολογική χρήση αυτής με γνώμονα πάντα τον σεβασμό της ανθρώπινης προσωπικότητας και αξιοπρέπειας.

¹⁴⁹ X. Δημόπουλος, 2004, ό.π., σ. 187.

¹⁵⁰ Στο ίδιο, σ. 187.

¹⁵¹ L.Mampaey, J.P.Renaud, Grip, 2000, ό.π., σ. 52.

¹⁵² Στο ίδιο, σ. 52.

Η πληροφορική πέρα από την λειτουργία της επιτήρησης έχει συμβάλει και στην διεκπεραίωση του έργου της μηχανογράφησης προσωπικών δεδομένων των κρατουμένων που εκτίουν ποινές κατά τις ελευθερίας. Στοιχεία των κρατουμένων, όπως όνομα, έγκλημα, ποινική καταδίκη, ποινικό μητρώο, φυσική περιγραφή, ιατρικό ιστορικό, κατάσταση πειθαρχικών ποινών, αδειών ή μεταγωγών αρχειοθετούνται και επεξεργάζονται ηλεκτρονικά. Στο μικροσκόπιο αυτό μπαίνει και οποιαδήποτε πληροφορία αφορά το φυλακτικό προσωπικό και την ίδια τη διαχείριση της φυλακής. Έτσι, η διοίκηση και το προσωπικό της φυλακής ασκεί απρόσκοπτα το έργο της έχοντας πρόσβαση σε συγκεντρωτικά δεδομένα εξοικονομώντας πολύτιμο χρόνο και χώρο.

Γίνεται σαφές από τα ανωτέρω ότι η τεχνολογία και τα επιτεύγματα της εισήχθησαν στη φυλακή προκειμένου να ενισχύσουν το επίπεδο υλικής ασφάλειας αυτής και να καταστήσουν αποτελεσματικότερη την φύλαξη των εγκλείστων. Με την χρήση της μέρος της σωφρονιστικής ενασχόλησης που σχετίζεται με την φυλακτική μέριμνα και επιτήρηση αντικαθίσταται από τα τεχνολογικά προϊόντα γεγονός το οποίο οδηγεί και σε ορθολογικότερη χρήση του σωφρονιστικού προσωπικού. Πέραν των προφανών και δίχως άλλο αξιόλογων ωφελειών της τεχνολογίας στην επίτευξη της υλικής ασφάλειας των σωφρονιστικών συστημάτων, υπάρχει και ένα κόστος, το οποίο καλούνται να πληρώσουν τα εγκλείστα άτομα. Τα υλικά μέσα που συμβάλλουν στην διατήρηση αυτής της ασφάλειας, όπως είναι οι μηχανές εικονοληψίας, τα συστήματα παρακολούθησης και συναγερμού, τα συστήματα ταυτοποίησης του προσώπου του κρατούμενου, οι βιομετρικές μέθοδοι παρεμβαίνουν εξ' ορισμού στην ιδιωτική σφαίρα του ατόμου. Τα άτομα υπό το άγρυπνο μάτι των ηλεκτρονικών μέσων επιτηρούνται διαρκώς, χάνουν την ιδιωτικότητα τους και προσβάλλεται η αξιοπρέπεια τους. Μετατρέπονται από υποκείμενα δικαιωμάτων-έστω και περιορισμένων- και υποχρεώσεων σε αντικείμενα προς μελέτη και εξέταση με καμουφλαρισμένο στόχο την επιβεβαίωση και την ενδυνάμωση της κρατικής εξουσίας. Κατά τον σχεδιασμό των επιμέρους πλευρών της υλικής ασφάλειας είναι αναγκαία η διατήρηση της ισορροπίας ανάμεσα στα μέσα για την επίτευξη του απαιτούμενου επιπέδου ασφαλείας και στην ανάγκη σεβασμού της ανθρώπινης αξιο-

πρέπειας¹⁵³. Όταν αποφασίζονται τα σημεία τοποθέτησης αυτών των μέσων, επιβάλλεται να γίνεται μία στάθμιση ανάμεσα στις νόμιμες απαιτήσεις για ασφάλεια και στην υποχρέωση σεβασμού της ιδιωτικής ζωής του ατόμου, η οποία να λαμβάνει υπόψη της τις συνταγματικές επιταγές για τον σεβασμό και την προστασία της ανθρώπινης αξίας.

Οι τεχνολογίες επιτήρησης εκδηλώνουν τις δυνατότητες τους σε επίπεδο τεχνολογικής προόδου και εποπτικής παρακολούθησης στο πλαίσιο της εφαρμογής της ηλεκτρονικής επιτήρησης και των φυλακών υψίστης ασφαλείας, δημιουργώντας αφενός ένα νέο είδος ποινής και στελεχώνοντας αφετέρου την φυλακή, ως παραδοσιακό περιβάλλον, στο οποίο εκτίεται η στερητική της ελευθερίας ποινής.

¹⁵³ Andrew Coyle, 2012, σ. 191.

3.1.1 Η Ηλεκτρονική Επιτήρηση

Το μέτρο της ηλεκτρονικής επιτήρησης, γνωστό ως «ηλεκτρονικό βραχιόλι» συνιστά σημαντική μεταρρύθμιση των σωφρονιστικών συστημάτων, τα οποία συνεπή στη διαρκή προσπάθεια εκσυγχρονισμού τους αξιοποιούν μέσω του τεχνολογικού αυτού εργαλείου την τεχνογνωσία του ιδιωτικού τομέα, για να αντιμετωπίσουν τα αδιέξοδα του ποινικού εγκλεισμού. Οι απαρχές του θεσμού εντοπίζονται στην προσπάθεια του Ralph Schwitzgebel, καθηγητή του Πανεπιστημίου Harvard, το 1964 να σχεδιάσει και να κατοχυρώσει μαζί με τον William Hurd μία πρωτότυπη συσκευή ηλεκτρονικής παρακολούθησης, δυνάμει της οποίας ανήλικοι παραβάτες ελέγχονταν εντός καθορισμένων γεωγραφικών περιοχών, στις οποίες βρίσκονταν σταθμοί αναμετάδοσης. Όταν ο πομποδέκτης ενός ατόμου ενεργοποιούσε το σταθμό αναμετάδοσης, η τοποθεσία στην οποία αυτό βρισκόταν εντοπιζόταν σε ένα χάρτη στο σταθμό βάσης¹⁵⁴. Στις αρχές της δεκαετίας του 1980 ένας Αμερικανός δικαστής, που υποτίθεται ότι εμπνέεται από ένα κόμικ του Spiderman, έπεισε μια εταιρεία να αναπτύξει ένα βραχιόλι παρακολούθησης, κατάλληλο να φορεθεί από παραβάτες και το 1983 δόθηκε η πρώτη παραγγελία ενός βραχιολιού, προορισμένο να φορεθεί στο πόδι από έναν παραβάτη που είχε παραβιάσει τους όρους της ποινής του και για να παρακολουθηθεί η μελλοντική συμπεριφορά του¹⁵⁵. Αυτή η χρήση των ηλεκτρονικών συσκευών παρακολούθησης έγινε ευρέως γνωστή ως «tagging»¹⁵⁶.

Το πρόβλημα του υπερπληθυσμού των φυλακών και οι συνακόλουθες αντιξοότητες που αυτό δημιουργεί στις συνθήκες κράτησης καθώς και οι ματαιώσεις των στόχων της σωφρονιστικής πολιτικής, σε συνδυασμό με το μεγάλο οικονομικό κόστος ανέδειξαν την σπουδαιότητα εφαρμογής του μέτρου. Φυσικά, ο εντεινόμενος ανταγωνισμός των ιδιωτικών αναδόχων εταιρειών με την επιθετική προώθηση των «προϊόντων» τους άσκησε τον ρόλο του. Η ηλεκτρονική επιτήρηση, παρά τις όποιες ανησυχίες εγείρει κατά την εφαρμογή της, έχει αποκτήσει πλέον τη θέση της μεταξύ

¹⁵⁴ Ralph Kirkland Gable & Robert S. Gable, 2005, σ. 1.

¹⁵⁵ Matt Black & Russell G. Smith, 2003, σ. 1.

¹⁵⁶ Στο ίδιο, σ.1.

των εναλλακτικών ποινών, εντασσόμενη πλήρως στο θεωρητικό πλαίσιο της νέας ποινολογίας, με κύριους άξονες τη διαχείριση των κινδύνων, την εμποριοποίηση, την ιδιωτικοποίηση, των νέων μορφών αποκλεισμού, όλων απότοκων της τεχνολογικής προόδου και της μετάβασης στις μεταμοντέρνες κοινωνίες¹⁵⁷.

Στην ουσία, η εφαρμογή του μέτρου αυτού μπορεί να επιτελέσει εναλλακτικά τρεις λειτουργίες. Η ηλεκτρονική παρακολούθηση τίθεται σε λειτουργία, για να εξασφαλίσει την κράτηση ενός προσώπου με την παραμονή του σε ένα καθορισμένο μέρος. Μπορεί, επίσης, να χρησιμοποιηθεί, για να περιορίσει τη δραστηριότητα ενός ατόμου με την απαγόρευση εισόδου του σε απαγορευμένες περιοχές ή συνάντησης του με συγκεκριμένα άτομα. Τέλος, η χρήση της μπορεί να γίνει και για λόγους επιτήρησης με την σταθερή παρακολούθηση ενός προσώπου από τις αρχές, χωρίς τον απαραίτητο περιορισμό των κινήσεων του¹⁵⁸. Για την επέλευση των αποτελεσμάτων της αυτών χρησιμοποιεί τα επιτεύγματα της τεχνολογίας, τα οποία περιλαμβάνουν έναν πομπό, ένα δέκτη και ένα κεντρικό υπολογιστή¹⁵⁹. Ειδικότερα, μπορούμε να διακρίνουμε τρία κύρια συστήματα ηλεκτρονικής παρακολούθησης, το ενεργητικό, το παθητικό και το παγκόσμιο σύστημα εντοπισμού θέσης, γνωστό ευρέως ως GPS.

Το συνήθως εφαρμοζόμενο σύστημα είναι το ενεργητικό, το οποίο προϋποθέτει την παρακολούθηση ενός προσώπου στα πλαίσια μίας αδιάκοπης διαδικασίας, χωρίς να απαιτεί τη συνεργασία του ίδιου του επιτηρούμενου προσώπου. Η όλη λειτουργία του στηρίζεται σε έναν πομπό, ο οποίος έχει τη μορφή ενός βραχιολιού προσαρμοσμένου στον καρπό ή στον αστράγαλο του προσώπου που πρόκειται να τεθεί υπό επιτήρηση και εκπέμπει ένα διαρκές και ανιχνεύσιμο σήμα. Το σήμα αυτό λαμβάνεται από έναν δέκτη, που είναι συνδεδεμένος με το τηλέφωνο στο σπίτι του παρακολουθούμενου προσώπου και στη συνέχεια μεταδίδεται μέσω της τηλεφωνικής σύνδεσης στον

¹⁵⁷Hans-Joerg Albrecht, στο <https://www.mpicc.de/files/pdf1/albrecht.pdf>, σ. 1, προσπελάστηκε την 8/07/2017.

¹⁵⁸Όπως αυτές παρατίθενται στο Matt Black & Russell G. Smith, 2003, ό.π., σ.σ. 1-2.

¹⁵⁹L.Mampaey, J.P.Renaud, Grip, 2000, ό.π., σ. 26.

κεντρικό υπολογιστή, που βρίσκεται στις εγκαταστάσεις των εποπτικών αρχών. Ο υπολογιστής επί περιπτώσει απουσίας του προσώπου ή δυσλειτουργίας κατά την μετάδοση του σήματος εκπέμπει προειδοποιητική αναφορά¹⁶⁰.

Στην περίπτωση του παθητικού συστήματος χρησιμοποιείται ένα κεντρικός υπολογιστής, προγραμματισμένος να πραγματοποιεί τηλεφωνικές κλήσεις στον παραβάτη κατά τις ώρες που κρατείται στο σπίτι είτε με τυχαίο τρόπο είτε βάσει συγκεκριμένου προγράμματος¹⁶¹. Ο στόχος είναι να ελεγχθεί, εάν οι επιτηρούμενοι εξακολουθούν να παραμένουν στις καθορισμένες για αυτούς περιοχές, γι' αυτό και το παθητικό σύστημα εξυπηρετεί καλύτερα της ανάγκες της κράτησης παραβατών. Η επιβεβαίωση της ταυτότητας του προσώπου που κρατείται γίνεται μέσω της συσκευής που μπορεί να φορά ο κρατούμενος στον αστράγαλο ή τον καρπό του, μέσω της φωνής του, του δακτυλικού αποτυπώματος του ή του αμφιβληστροειδούς του ή εναλλακτικά μέσω των στοιχείων του διαβατηρίου του¹⁶².

Πέραν της ηλεκτρονικής επιτήρησης παραμονής του επιτηρούμενου (καταδίκου, υποδίκου, κρατουμένου) στην οικία του υπάρχει και η ηλεκτρονική επιτήρηση παρακολούθησης των κινήσεων του επιτηρούμενου εκτός της οικίας του με εντοπισμό θέσης. Ειδικά για τον εντοπισμό της θέσης κατά το διάστημα της απουσίας του επιτηρούμενου από το σπίτι ή της μετακίνησης του χρησιμοποιείται η τεχνολογία του gps (Global Positioning Systems). Η παρακολούθηση μέσω GPS επιτυγχάνεται με τον ίδιο τρόπο που περιγράφηκε για το ενεργό σύστημα. Το άτομο παρακολουθείται διαρκώς με στόχο να εξασφαλισθεί η τήρηση των όρων που έχουν επιβληθεί με την ηλεκτρονική παρακολούθηση. Σε περίπτωση που το πρόσωπο μεταβεί σε απαγορευμένες περιοχές ή προσεγγίσει συγκεκριμένους ανθρώπους ενεργοποιείται μία προειδοποιητική σήμανση¹⁶³. Η ανάγκη για διαρκή έλεγχο και

¹⁶⁰ Στο ίδιο, σ. 26.

¹⁶¹ Στο ίδιο, σ. 27.

¹⁶² Matt Black & Russell G. Smith, 2003, ό.π., σ. 2.

¹⁶³ Στο ίδιο, σ. 2.

εντοπισμό της θέσης του παραβάτη οδήγησε στο να αναπτυχθούν και δοκιμασθούν μικροσκοπικές συσκευές παρακολούθησης, οι οποίες δύνανται να εμφυτευτούν κάτω από το δέρμα του, ενώ έχουν κάνει την εμφάνιση τους και άλλες συσκευές που μπορούν να διενεργήσουν βιοχημικές μετρήσεις, εξάγοντας πορίσματα για το επίπεδο αλκοόλης στο αίμα του¹⁶⁴.

Στο πλαίσιο του συστήματος απονομής ποινικής δικαιοσύνης το μέτρο της ηλεκτρονικής επιτήρησης μπορεί να εφαρμοσθεί στο διάστημα της προδικασίας, δηλαδή στο διάστημα από την κτήση της ιδιότητας του κατηγορούμενου και μέχρι την οριστική παραπομπή του σε δίκη και στο διάστημα της κύριας διαδικασίας, που ολοκληρώνεται με την αναγνώριση ή μη της ενοχής και την επιβολή της ποινής. Ως προς το στάδιο της προδικασίας, η ηλεκτρονική παρακολούθηση μπορεί να αντικαταστήσει την επιβολή προσωρινής κράτησης, επιτρέποντας στους υπόδικους να επιστρέψουν στα σπίτια τους, υφιστάμενοι τον ηλεκτρονικό έλεγχο και περιμένοντας την εκδίκαση της υπόθεσης τους με την έκδοση οριστικής απόφασης¹⁶⁵. Στο στάδιο της κύριας διαδικασίας, η ηλεκτρονική επιτήρηση μπορεί να επιβληθεί ως κύρια ποινή επισύροντας ορισμένους περιορισμούς στην ελευθερία του καταδικασθέντος. Αρχικά, το δικαστήριο καταδικάζει το πρόσωπο σε στερητική της ελευθερίας ποινή και στην συνέχεια, εφόσον έχει εκτίσει ένα μέρος της ποινής του και κριθεί κατάλληλος, μπορεί να εκτίσει το υπόλοιπο παρακολουθούμενος ηλεκτρονικά στο σπίτι του¹⁶⁶. Και στις δύο περιπτώσεις η απόφαση περί επιβολής του μέτρου της ηλεκτρονικής επιτήρησης εναπόκειται στην ευχέρεια της δικαστικής κρίσης, ενώ κριτήρια για τη λήψη της αποτελούν η βαρύτητα του αδικήματος, ο κίνδυνος διαφυγής του υπόπτου, η ανάγκη για αναμόρφωση του, αλλά και η εργασιακή του κατάσταση, η ύπαρξη μόνιμης κατοικίας και ενεργής τηλεφωνικής συνδέσεις σε αυτή, η συναίνεση των μελών της οικογένειας του¹⁶⁷.

¹⁶⁴ Στο ίδιο, σ. 2.

¹⁶⁵ John Howard Society of Alberta, 2000, στο <http://www.johnhoward.ab.ca/pub/old/A3.htm>, σ. 5, προσπελάστηκε την 8/07/2017.

¹⁶⁶ Στο ίδιο.

¹⁶⁷ βλ. Hans-Joerg Albrecht, στο <https://www.mpicc.de/files/pdf1/albrecht.pdf>, ό.π., σ.σ. 5-6, προσπελάστηκε την 8/07/2017.

Τέλος, χρήση του τεχνικού αυτού μέτρου μπορεί να γίνει και στο στάδιο μετά την έκτιση της ποινής της φυλάκισης στο πλαίσιο της χορήγησης της υφ' όρον απόλυσης του από τη φυλακή, όπως έγινε στην περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου και εκλήφθηκε ως διαδικασία που διευκολύνει την μετάβαση από το περιβάλλον της φυλακής στην ελεύθερη κοινωνία και στην περίπτωση της Νέα Ζηλανδίας, που τα όποια τεχνικά προβλήματα στην πράξη και οι δυσκολίες που αντιμετώπισε η οικογένεια των επιτηρούμενων υποσκελίσθηκαν από το συνολικό θετικό πρόσημο που άφησε η εφαρμογή του μέτρου¹⁶⁸.

Πηγή: Η Αυγή, 25-10-2013

Παρά το γεγονός ότι η ηλεκτρονική επιτήρηση βρίσκεται σε εφαρμογή πάνω από δύο δεκαετίες, πολλά νομικά, ηθικά και πρακτικά προβλήματα εγείρονται στην πράξη και πρέπει να επιλυθούν. Οι δυνατότητες αυτού του εναλλακτικού τρόπου έκτισης ποινής, όπως προπεριγράφηκαν, είναι έκδηλες. Η παραδοσιακή κριτική που υφίσταται ο θεσμός της φυλακής και η προβολή της ηλεκτρονικής επιτήρησης ως νέας εναλλακτικής ποινής, που αξιοποιεί την τεχνολογική γνώση, για να προαχθεί ο

¹⁶⁸ Matt Black & Russell G. Smith, 2003, ό.π., σ. 3.

στόχος της ομαλής επανένταξης του προσώπου στην κοινωνία μακριά από το τοξικό περιβάλλον της φυλακής, δεν αρκούν, για να συνηγορήσουν υπέρ της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας της. Συνιστά αδήριτη ανάγκη, εκεί όπου εφαρμόζεται, να υλοποιείται τουλάχιστον μέσα από αυστηρά προδιαγεγραμμένες και νόμιμες διαδικασίες που να διασφαλίζουν στο έπακρο τις εγγυήσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο προβληματισμός που δημιουργείται γύρω από τα μείζονα θέματα της ιδιωτικότητας των χρηστών του μέτρου, της ισότητας όλων των ενδιαφερομένων ενώπιον του λόγω του σημαντικού κόστους του, που αποκλείει κάποιους από την προσφυγή τους σε αυτό, του αντίκτυπου που δημιουργείται στην οικογένεια των επιτηρούμενων, της διεύρυνσης του κοινωνικού ελέγχου που επισύρει η διαρκής και εντατική επιτήρηση, πρέπει να ληφθούν εξίσου σοβαρά και να σταθμιστούν με τα εξαγγελόμενα οφέλη της προσπάθειας για αποσυμφόρηση των φυλακών, αναμόρφωση και επανακοινωνικοποίηση των δραστών, εκσυγχρονισμού και εξανθρωπισμού του σωφρονιστικού συστήματος.

3.1.2 Η περίπτωση των φυλακών υψίστης ασφαλείας

Η τεχνολογική υπεροχή αναδεικνύεται μέσα από την ανάπτυξη και λειτουργία φυλακών υψηλής ασφαλείας. Εν προκειμένω, οι εφαρμογές της τεχνολογίας επιστρατεύονται για την αντιμετώπιση του προβλήματος της σωφρονιστικής επικινδυνότητας¹⁶⁹, το οποίο επιβάλλει την λήψη θεσμικών μέτρων διασκορπισμού-διαχωρισμού από την αρχή των επικίνδυνων κρατουμένων σε ιδιαίτερους χώρους κράτησης. Η ανάπτυξη τους θεωρήθηκε ότι ήταν το αποτέλεσμα δύο κυρίως παραγόντων, ενός γενικότερου "σκληρού" προσανατολισμού στην ποινική δικαιοσύνη, που χαρακτήριζε πολλές από τις πολιτικές που ακολουθήθηκαν στη δεκαετία του 1980 και του 1990 και μιας έντονης ανησυχίας για τα φαινόμενα βίας που εκδηλώνονταν στη φυλακή¹⁷⁰. Σκοπός τους είναι, όπως έχει διατυπωθεί χαρακτηριστικά, να στεγάσει τους «χειρότερους των χειροτέρων» κρατούμενους, αξιοποιώντας τις τελευταίες εξελίξεις στον τομέα της τεχνολογίας και της αρχιτεκτονικής για τον πληρέστερο έλεγχο και την παρακολούθηση κρατουμένων βίαιων, επιθετικών ή ύποπτων απόδρασης¹⁷¹.

Σύμφωνα με έναν ορισμό, τον οποίο δημοσίευσε το National Institute of Corrections, η φυλακή υψίστης ασφαλείας συνιστά «μία υψηλού περιορισμού και υψηλής φύλαξης μονάδα κράτησης, είτε εντός ενός ασφαλούς σωφρονιστικού καταστήματος είτε ως αυτοτελές και ασφαλές σωφρονιστικό κατάστημα, το οποίο απομονώνει κρατούμενους από τον υπόλοιπο σωφρονιστικό πληθυσμό, καθώς κι από κάθε άλλο κρατούμενο που τελεί χαμηλής βαρύτητας εγκλήματα, λόγω μίας κατ' επανάληψη επιθετικής ή βίαιης συμπεριφοράς τους, η οποία εκδηλώνεται μέσα στη φυλακή ή λόγω μίας απόδρασης ή μιας απόπειρας απόδρασης από ένα ή περισσότερα σωφρονιστικά καταστήματα υψηλής ασφαλείας ή γιατί υποκινούν ή απειλούν ότι θα

¹⁶⁹ Ως επικινδυνότητα έχει ορισθεί «μία κατάσταση, η οποία απαιτεί περιορισμό, υπό ύψιστη ασφάλεια κρατουμένων, οι οποίοι αποτελούν σημαντικό κίνδυνο για την κοινότητα του κράτους και το κοινό καλό γενικότερα. Τούτο συμβαίνει είτε εξαιτίας της βαρύτητας του εγκλήματος που διαπράττουν είτε λόγω της φύσης της συμπεριφοράς τους εντός της κοινότητας της φυλακής είτε λόγω των αποπειρών απόδρασης ή των τελεσθεισών αποδράσεων είτε τέλος, λόγω της βιαιότητας την οποία έχουν εκδηλώσει» στο Χ. Δημόπουλος, 2004, ό.π., σ. 92.

¹⁷⁰ Daniel P. Mears-Jamie Watson, 2006, σ. 234.

¹⁷¹ J. Pizarro-R.Narag, 2008, 24.

υποκινήσουν εξέγερση των κρατουμένων μέσα σε ένα σωφρονιστικό κατάστημα»¹⁷².

Ο εν λόγω σωφρονιστικός τύπος φυλακών απαντάται εδώ και πολλές δεκαετίες στις ΗΠΑ, καθώς τα περισσότερα σωφρονιστήρια τέτοιας μορφής αποτελούν μέρος του ομοσπονδιακού σωφρονιστικού συστήματος των ΗΠΑ και ανήκουν στη δικαιοδοσία του Federal Bureau of Prisons¹⁷³. Η λειτουργία τους στηρίζεται στην παροχή μακροχρόνιας στέγασης σε κρατούμενους, οι οποίοι ταξινομούνται ως υψηλής επικινδυνότητας για την ασφάλεια του κρατικού συστήματος φυλακών και διαχωρίζονται από τον υπόλοιπο πληθυσμό¹⁷⁴. Ο διαχωρισμός επιλέγεται για την προστασία τόσο του προσωπικού της φυλακής όσο και των υπόλοιπων κρατουμένων, ενώ λειτουργεί και αποτρεπτικά στην εκδήλωση αντιδραστικών ενεργειών από βίαιους κρατούμενους με αποτέλεσμα οι τελευταίοι να απομονώνονται όχι μόνο από την κοινωνία, αλλά και από το προσωπικό της φυλακής και τους συγκρατούμενους τους¹⁷⁵. Ως εκ τούτου, κύρια χαρακτηριστικά τους είναι ο μικρός αριθμός των επικίνδυνων εγκλείστων, οι οποίοι χρειάζονται διαρκή στενή επιτήρηση, η ύπαρξη πολυπληθούς και ειδικά εκπαιδευμένου φυλακτικού προσωπικού και η άσκηση ενός πολύ μεγάλου βαθμού ελέγχου επί των πλέον επιθετικών και επικίνδυνων κρατουμένων, οι οποίοι διακηρυγμένα φιλοδοξούν να αποδράσουν¹⁷⁶.

Η τοποθέτηση ενός κρατούμενου σε καθεστώς υψίστης ασφαλείας απορρέει από μια απόφαση εκτίμησης του κινδύνου που παρουσιάζει και κατά συνέπεια ταξινόμησης του και όχι από την τέλεση ορισμένης πειθαρχικής παραβίασης¹⁷⁷. Η διάρκεια της εν λόγω κράτησης είναι συνήθως μεγάλη, μεταξύ 12 έως 24 μηνών, ωστόσο πρέπει να αναφερθεί ότι το ποσοστό αυτών που επιλέγονται να εκτίσουν την ποινή τους με τις

¹⁷²X. Δημόπουλος, 2004, ό.π., σ. 195.

¹⁷³Στο ίδιο, σ. 188.

¹⁷⁴U.S Department of Justice, Supermax prisons and the constitution, Liability concerns in the extended control unit, , National Institute of Corrections, 2004, σ. 5.

¹⁷⁵J. Pizarro-R.Narag, 2008, ό.π., σ. 24.

¹⁷⁶X. Δημόπουλος, 2004, ό.π., σ.189.

¹⁷⁷U.S Department of Justice, Supermax prisons and the constitution, Liability concerns in the extended control unit, , National Institute of Corrections, 2004, ό.π., σ. 6.

εγγυήσεις ενός υψηλότερου επιπέδου ασφαλείας είναι σχετικά μικρό σε σχέση με τον υπόλοιπο σωφρονιστικό πληθυσμό¹⁷⁸. Πάντως, για τον προσδιορισμό των εγκλείστων, οι οποίοι πρέπει να κρατούνται σε καθεστώς υψηλής ασφαλείας, θα πρέπει να υπάρχει ένα σαφές και οριοθετημένο σύνολο κριτηρίων. Λόγοι για τους οποίους μπορεί να κριθεί επιβεβλημένη η προσφυγή στο εν λόγω ειδικό καθεστώς ασφαλείας συνιστούν ο κίνδυνος που εγκυμονεί για την κοινωνία η τυχόν απόδραση κρατούμενου, ο κίνδυνος για την ευταξία της φυλακής και η φύση της αξιόποινης πράξης¹⁷⁹. Σε κάθε περίπτωση ο βαθμός του κινδύνου που θεωρείται ότι αντιπροσωπεύουν οι εν λόγω κρατούμενοι θα πρέπει να είναι αντικείμενο διαρκούς και τακτικής επανεξέτασης σε ατομικό επίπεδο¹⁸⁰.

Σε αυτό το καθεστώς κράτησης υφίσταται υψηλό επίπεδο υλικής ασφάλειας τόσο περιμετρικά όσο και στο εσωτερικό της φυλακής. Οι κρατούμενοι κατά τις εσωτερικές τους μετακινήσεις, όπως και κατά τις επαφές τους με άλλους ανθρώπους, τελούν υπό στενή παρακολούθηση, εν ανάγκη παρακολουθούνται και ένας προς έναν. Οι συνθήκες κράτησης τους περιλαμβάνουν απομόνωση για 23 ώρες υπό συνεχή υψηλής τεχνολογίας επιτήρηση¹⁸¹. Μεταξύ τους δεν έχουν κοινωνική επαφή-κάποτε έχουν την δυνατότητα να φωνάζουν ο ένας στον άλλο- ενώ η επικοινωνία τους με το προσωπικό των φυλακών πραγματοποιείται κυρίως μέσω συστημάτων ενδοεπικοινωνίας¹⁸². Επιπλέον, δεν έχουν δυνατότητα άμεσης επαφής με τους επισκέπτες τους. Η επίσκεψή πραγματοποιείται συνήθως μέσω βίντεο, με τη χρήση του οποίου οι κρατούμενοι και οι επισκέπτες επικοινωνούν μεταξύ τους και βλέπουν ο ένας τον άλλον μέσω μιας ασπρόμαυρης τηλεόρασης 13 ιντσών. Ενίοτε δε οι κρατούμενοι κάθονται σε μικρούς θαλάμους χωρισμένους με σαφή διαχωριστικά από τους επισκέπτες τους και επικοινωνούν μέσω συστημάτων ενδοσυνεννόησης¹⁸³. Για

¹⁷⁸ Στο ίδιο, σ. 6.

¹⁷⁹ Andrew Coyle, 2012, ό.π., σ.σ. 231-233.

¹⁸⁰ Στο ίδιο, σ. 145.

¹⁸¹ Peter Scharff Smith, 2006, σ. 443.

¹⁸² Στο ίδιο, σ. 443.

¹⁸³ J. Pizarro-V. Stenius, 2004, σ. 252.

την αποτροπή αρνητικών συνεπειών, απειλητικών της ευταξίας του σωφρονιστικού καταστήματος, όταν εκδηλώνονται επικίνδυνες καταστάσεις, οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι νομιμοποιούνται στην χρήση φυσικής βίας μέσα από την οργάνωση ειδικών ομάδων, οι οποίες και με την βοήθεια χημικών σπρέι επιτυγχάνουν τον πλήρη έλεγχο και την υποταγή των κρατουμένων¹⁸⁴.

Η τεχνολογία δίνει δυναμικό παρών συμβάλλοντας στην ορθή διαχείριση του απαιτούμενου επιπέδου ασφαλείας. Προσφέρει στα χέρια των σωφρονιστικών υπαλλήλων μία ποικιλία από τεχνολογικά προϊόντα, που τους διευκολύνουν στην άσκηση των καθηκόντων τους, ο έλεγχος των επισκεπτών γίνεται αποτελεσματικότερος και νέοι τύποι σαρωτών και ανιχνευτών διατίθενται για την εξέταση των κτιριακών εγκαταστάσεων και του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Νέοι τύποι συστημάτων περιμετρικής επιτήρησης, πόρτες ασφαλείας και παντός είδους εξελιγμένοι μηχανισμοί ελέγχου ενισχύουν την φύλαξη των επικίνδυνων αυτών κρατουμένων και την ασφάλεια της φυλακής¹⁸⁵.

Η μεγάλη δημοτικότητα των σωφρονιστηρίων αυτών οφείλεται εν πολλοίς στην μετατόπιση της ποινικής δικαιοσύνης από το αναμορφωτικό ιδεώδες στην υπολογιστική λογική των μετα-νεωτερικών κοινωνιών για ταξινόμηση, διαχείριση και έλεγχο των εγκληματιών με βάση την επικινδυνότητα τους¹⁸⁶. Στην κοινωνία της φυλακής η φυλακή υψίστης ασφαλείας με τον διαχωρισμό και την απομόνωση των επικίνδυνων κρατουμένων ενσαρκώνει το πνεύμα της νέας ποινολογίας και της κοινωνίας του ελέγχου. Παρέχει κράτηση σε καθεστώς υψηλής ασφαλείας σε κρατούμενους ιδιαίτερα επικίνδυνους με βάση το προφίλ διακινδύνευσης τους, ενώ κρατούμενοι μέτριας διακινδύνευσης κρατούνται σε συνθήκες μεσαίας επιτήρησης με τη χρήση διαφόρων τεχνικών επιτήρησης και κρατούμενοι χαμηλής διακινδύνευσης παρακολουθούνται χαλαρά¹⁸⁷.

¹⁸⁴ Στο ίδιο, σ. 252-253.

¹⁸⁵ Riveland Chase, 1999, σ. 14.

¹⁸⁶ J. Pizarro-R.Narag, 2008, ό.π., σ. 24.

¹⁸⁷ M.Feeley-J.Simon, 1992, ό.π., σ. 459.

Ο προσδιορισμός ενός αριθμού κρατουμένων ως επικίνδυνων και η λήψη της απόφασης για κράτηση τους σε καθεστώς υψηλής ασφαλείας βασιζόμενου εξ' ορισμού στην χρήση ιδιαίτερα περιοριστικών υλικών και τεχνολογικών μέσων ασφαλείας, δεν πρέπει να οδηγήσει στην επιβολή σε βάρος τους περιορισμών πλέον εκείνων που απαιτούνται για την διασφάλιση της κράτησης τους σε συνθήκες προστασίας και ασφάλειας. Σύμφωνα με τον κανόνα 27 των Στοιχειωδών Κανόνων για την Μεταχείριση των Κρατουμένων του Ο.Η.Ε:

«Η πειθαρχία και η τάξη θα τηρούνται με σταθερότητα, χωρίς όμως αυτό να συνεπάγεται την επιβολή περισσότερων περιορισμών από όσο είναι αναγκαίο για την ασφαλή φύλαξη και την ομαλή συμβίωση εντός του καταστήματος»¹⁸⁸.

Η μεταχείριση αυτών των ιδιαίτερα επικίνδυνων κρατουμένων συνιστά μεγάλη πρόκληση για τις σωφρονιστικές αρχές, οι οποίες καλούνται να επιτύχουν την χρυσή ισορροπία ανάμεσα στην εξάλειψη της απειλής που αυτοί συνιστούν για το κοινωνικό σύνολο σε περίπτωση απόδρασης τους, στην αποτροπή του ενδεχόμενου κινδύνου διασάλευσης από μέρος τους της εύρυθμης λειτουργίας της φυλακής και στην υποχρέωση που έχουν εκπροσωπώντας την Πολιτεία να μεταχειρίζονται όλους τους κρατούμενους με ανθρωπισμό και ευπρέπεια.

¹⁸⁸ Andrew Coyle, 2012, ό.π., σ. 233-234.

3.2 Τεχνολογίες Εξουδετέρωσης

Εκτός από τις τεχνολογίες επιτήρησης, που έχουν εξαπλώσει το δίκτυο τους στη φυλακή, καθώς και στα μέτρα και στις ποινές που εκτίονται στο πλαίσιο αυτής για τον έλεγχο, την παρακολούθηση και τη διαχείριση των καταδίκων, η τεχνολογία έχει εισφέρει τις γνώσεις της και στο κομμάτι του εξοπλισμού των σωφρονιστικών υπαλλήλων κατά την άσκηση των καθηκόντων τους. Η ανάγκη της τήρησης της ασφάλειας του σωφρονιστικού καταστήματος οδήγησε στην εισαγωγή εξοπλισμού και συσκευών στο περιβάλλον της φυλακής, των λιγότερο θανατηφόρων όπλων, που χρησιμοποιούνταν κυρίως για στρατιωτικούς λόγους¹⁸⁹.

Κατά τα τελευταία χρόνια η χρήση πυροβόλων όπλων εκ μέρους του σωφρονιστικού προσωπικού, εγείρει θύελλα αντιδράσεων. Σε κάποια σωφρονιστικά συστήματα τα μέλη του προσωπικού, που επιτηρούν περιμετρικά τη φυλακή, φέρουν πυροβόλα όπλα. Η μεταφορά τέτοιων όπλων από σωφρονιστικούς υπαλλήλους που κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους έρχονται σε άμεση επαφή με κρατούμενους δεν συνιστά ορθή πρακτική, καθώς ο κίνδυνος της κακής χρήσης των όπλων αυτών ή της κατάληξης τους στα χέρια κρατουμένων είναι πάντα υπαρκτός. Η μόνη και εξαιρετική περίπτωση, στην οποία επιτρέπεται μία τέτοια χρήση, είναι όταν απειλείται άμεσα μία ανθρώπινη ζωή, είτε πρόκειται για τη ζωή του υπαλλήλου που εμπλέκεται στο επίμαχο περιστατικό είτε για τη ζωή κάποιου άλλου προσώπου¹⁹⁰.

«Θα είναι απαγορευμένη για το προσωπικό η χρήση πυροβόλων ή άλλων θανατηφόρων όπλων μέσα σε χώρους στέρησης της ελευθερίας, εκτός από τις περιπτώσεις στις οποίες η χρήση αυτή είναι απολύτως αναγκαία για την προστασία της ανθρώπινης ζωής».(Διαμερικανική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Οι αρχές και οι καλύτερες Πρακτικές για την Προστασία των Ατόμων, τα οποία Στερούνται την Ελευθερία τους στην Αμερικανική Ήπειρο, Αρχή XXIII, 2008).

¹⁸⁹L.Mampaey, J.P.Renaud, Grip, 2000, ό.π., σ. 57.

¹⁹⁰Andrew Coyle, 2012, ό.π., σ. 225.

Για την αντιμετώπιση του προβλήματος αυτού η νέα τεχνολογία έχει δώσει στα χέρια των σωφρονιστικών υπαλλήλων τα λεγόμενα «non-lethal ή less lethal weapons». Ο εν λόγω τύπος όπλου εμφανίζεται σε όλες τις ιστορικές περιόδους, ωστόσο νέα έμφαση του δίνεται κατά την διάρκεια του Πολέμου του Βιετνάμ, ενώ στην διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου αναδεικνύεται ακόμα περισσότερο η σημασία του. Σύμφωνα με τον ορισμό που δίνει το Υπουργείο Άμυνας των Η.Π.Α γι' αυτά, πρόκειται για όπλα, συσκευές και πυρομαχικά που έχουν σχεδιαστεί και χρησιμοποιούνται κατά κύριο λόγο για την εξουδετέρωση προσώπων ή υλικού, ελαχιστοποιώντας παράλληλα τους θανάτους, τους μόνιμους τραυματισμούς προσώπων και τις ανεπιθύμητες υλικές ζημιές στην περιουσία ή το περιβάλλον¹⁹¹. Από τον εν λόγω ορισμό προκύπτει ότι τα non-lethal weapons, εν αντιθέσει με τα συμβατικά όπλα που επιδιώκουν να καταστρέψουν λειτουργικά τους στόχους τους, κυρίως μέσω της έκρηξης ή του κατακερματισμού, χρησιμοποιούν διαφορετικά μέσα και αυτά για να αποτρέψουν το στόχο, επιφέροντας συνέπειες που είναι προσωρινές και αναστρέψιμες¹⁹². Αξιοσημείωτη στον ως άνω ορισμό είναι η αναφορά στην μη θανατηφόρα φύση της χρήσης τους. Κατόπιν σχετικής ερμηνείας έχει γίνει δεκτό ότι η χρήση αυτών των όπλων δεν εξαλείφει παντελώς τον κίνδυνο πρόκλησης θανάτου, το πλαίσιο εφαρμογής τους είναι που θα καθορίσει το θανατηφόρο ή μη της φύσης τους, σίγουρα πάντως πρέπει να θεωρηθεί ότι πίσω από τη χρήση τους δεν υποκρύπτεται η πρόθεση πρόκλησης θανάτου ή μόνιμης αναπηρίας στα άτομα¹⁹³.

Η σημερινή ακολουθούμενη στις Η.Π.Α πρακτική επιτάσσει την επισήμανση των όπλων αυτών με μπλε ή πορτοκαλί χρωματισμό. Με τον τρόπο αυτό αφενός μεν διευκολύνεται η ανίχνευση τους στο πλήθος, αφετέρου δε αποφεύγεται ο κίνδυνος να χρησιμοποιηθεί εσφαλμένα ένα φονικό όπλο. Από την άλλη πλευρά η χρωματική σήμανση καθιστά ευχερή τον εντοπισμό τους από τον αντίπαλο¹⁹⁴.

¹⁹¹ Department of Defense, 2012, σ. i.

¹⁹² L.Mampaey, J.P.Renaud, Grip, 2000, ό.π., σ. 58.

¹⁹³ Στο ίδιο, σ. 58.

¹⁹⁴ Department of Defense, ό.π., 2012, σ. iv.

Ακολουθεί μία ενδεικτική παράθεση ορισμένων από τα αποκαλούμενα «Non-Lethal Weapons», που χρησιμοποιούνται στη φυλακή:

Non-Lethal Weapons που λειτουργούν με ακτίνες λέιζερ

Laser Dissuader

Πρόκειται για ένα μη θανατηφόρο στρατιωτικό λέιζερ που αναπτύχθηκε για την Πολεμική Αεροπορία των ΗΠΑ και δοκιμάστηκε με επιτυχία από τους Αμερικανούς πεζοναύτες κατά την αποχώρηση των δυνάμεων του ΟΗΕ από τη Σομαλία. Η συσκευή, που σε εμφάνιση θυμίζει μία κοινή δάδα, χρησιμοποιεί μια κόκκινη δίοδο λέιζερ που εργάζεται σε ένα μήκος κύματος 650 νανομέτρων, για να παράξει μία έντονη ακτίνα κόκκινου φωτός. Λειτουργώντας με σταθερό τρόπο παράγει ένα επαρκώς εκτυφλωτικό φως, το οποίο προκαλεί την εξουδετέρωση του ατόμου, ενώ λειτουργώντας με παλμούς χαμηλής συχνότητας προκαλεί τον αποπροσανατολισμό και την σύγχυση του¹⁹⁵.

Laser Dazzler

Ο εν λόγω τύπος συσκευής χρησιμοποιεί μια πράσινη δίοδο λέιζερ (μήκος κύματος 532 νανομέτρων) προκειμένου να παράξει τυχαία φώτα που στόχο έχουν να αποπροσανατολίσουν το άτομο. Το λέιζερ αυτό είναι αποτελεσματικό μέχρι μια απόσταση 50 μέτρων στο φως της ημέρας¹⁹⁶.

Το laser dissuader έχει πιστοποιηθεί σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα ως ασφαλές και ακίνδυνο για το ανθρώπινο μάτι και έχει εγκριθεί η χρήση του από την αμερικανική υπηρεσία τροφίμων και φαρμάκων. Το αντίστοιχο δεν συμβαίνει με το laser dazzler, η ανεπιφύλακτη χρήση του οποίου απαιτεί πρόσθετες δοκιμές¹⁹⁷.

¹⁹⁵ L.Mampaey, J.P.Renaud, Grip, 2000, ό.π., σ. 62.

¹⁹⁶ Στο ίδιο, σ. 62.

¹⁹⁷ Στο ίδιο, σ. 63.

Non-Lethal Weapons που προκαλούν ηλεκτροσόκ (Stun Guns)

Stun Belt

Συνιστά έναν ιμάντα που φοριέται γύρω από τη μέση του κρατούμενου και εξοπλίζεται με δύο ηλεκτρόδια στο ύψος του αριστερού νεφρού. Ο σωφρονιστικός υπάλληλος χρησιμοποιώντας ένα τηλεχειριστήριο μπορεί να προκαλέσει στον έγκλειστο ηλεκτροσόκ 50.000 βολτ για διάστημα 8 δευτερολέπτων. Η κατασκευάστρια εταιρεία STUN TECH προσφέρει δύο εκδόσεις της ζώνης, τη ζώνη μεταφοράς υψηλής ασφαλείας (HSTB), η οποία χρησιμοποιείται συνδυαστικά με τα κλασικά όργανα συγκράτησης (χειροπέδες, αλυσίδες) για την μεταφορά των επικίνδυνων κρατουμένων και την ελάχιστης ασφάλειας Belt (MSB), που χρησιμοποιείται κυρίως για τους κρατούμενους που εμφανίζονται ενώπιον των δικαστηρίων¹⁹⁸.

Ο William Schulz, διευθυντής της αμερικανικής Αμνηστίας, ανέφερε χαρακτηριστικά γι' αυτήν ότι η χρήση της συνιστά άσκηση βασανιστηρίων με τηλεχειρισμό, ενώ η βρετανική οργάνωση για τα ανθρώπινα δικαιώματα ζήτησε την απαγόρευση της ζώνης αναισθητοποίησης, χαρακτηρίζοντάς την ως "όπλο που φοριέται από το θύμα της"¹⁹⁹.

Air Taser

Πρόκειται για ένα ακόμα όπλο που χρησιμοποιείται, για να συμβάλλει στη δημιουργία απόστασης μεταξύ ενός ατόμου που προσπαθεί να κυριαρχήσει σε ένα άλλο. Εκτοξεύει ένα φορτίο ηλεκτρικής διέγερσης 50.000 βολτ με στόχο να περάσει στο σώμα του ατόμου και να το ακινητοποιήσει²⁰⁰. Συγκεκριμένα, η συσκευή χρησι-

¹⁹⁸ Στο ίδιο, σ. 63.

¹⁹⁹ The Guardian, June 1999, στο <https://www.theguardian.com/world/1999/jun/09/julianborger>, προσπελάστηκε την 12/07/2017.

²⁰⁰ Joel Robles, 2007, σ. 6.

μπορεί ένα φυσίγγιο με συμπιεσμένο αέρα προκειμένου να εκτοξεύσει δύο ηλεκτρόδια, τα οποία καρφίτσώνονται στα ρούχα του κρατούμενου σε απόσταση έως 5 μέτρων. Με αυτόν τον τρόπο προκαλείται απώλεια της μυϊκής δύναμης και του σωματικού ελέγχου στο θύμα και αυτό εύκολα αποπλίζεται και ακινητοποιείται. Γίνεται δεκτό ότι η αποτελεσματικότητα του αυτή δεν μειώνεται όσες στρώσεις ενδυμάτων κι αν φορά ο κρατούμενος²⁰¹.

Οι σκοπούμενες επιδράσεις των όπλων αναισθητοποίησης σύμφωνα με τα αναφερόμενα κριτήρια σχεδιασμού είναι να ακινητοποιήσουν προσωρινά τον παραλήπτη μεταφέροντας σε αυτόν μια σειρά βραχέων παλμών υψηλής τάσης που οδηγούν σε συστολή των μυών του σώματος²⁰². Έτσι, το σώμα παραλύει ακούσια όσο το ρεύμα ρέει εντός του. Οι περισσότεροι κατασκευαστές και προμηθευτές όπλων αναισθητοποίησης όπως η Stun Tech Products και η Taser International δηλώνουν ότι οι εν λόγω συσκευές είναι ιατρικά ασφαλείς και μη θανατηφόρες, αν και ορισμένοι κατασκευαστές προειδοποιούν για την πιθανότητα θανάτων²⁰³. Πράγματι, και οι εκθέσεις αξιολόγησης των όπλων αναισθητοποίησης αναφέρονται σε μη θνησιμότητα σε σχέση με τους υγιείς ανθρώπους, ενώ αναφορικά με τον αντίκτυπο τους σε άτομα με υπάρχον ιστορικό καρδιακών προβλημάτων έχει τονισθεί από μέλη της ιατρικής επιστημονικής κοινότητας η έλλειψη σχετικής έρευνας²⁰⁴. Μελέτες που έχουν διενεργηθεί από την Διεθνή Αμνηστία έχουν καταδείξει ότι συχνά γίνεται καταχρηστική χρήση των μεθόδων αυτών μόνο και μόνο για να ταπεινωθεί το θύμα ή για να ικανοποιηθούν τα σαδιστικά ένστικτα των σωφρονιστικών ή άλλων υπαλλήλων²⁰⁵. Το αντεπιχείρημα που προβάλλουν οι κατασκευάστριες εταιρείες είναι το χαμηλό και άρα συμφερετικό για τα σωφρονιστικά συστήματα κόστος αυτών των «προϊόντων», τονίζοντας πως ένας μάντας είναι ικανός να μειώσει το κόστος της ασφάλειας των φυλακών και των υπερωριών των σωφρονιστικών υπαλλήλων που

²⁰¹ L.Mampaey, J.P.Renaud, Grip, 2000, ό.π., σ. 64.

²⁰² Omega Foundation, 2000, σ. 32.

²⁰³ Στο ίδιο, σ. 32.

²⁰⁴ Στο ίδιο, σ. 32.

²⁰⁵ L.Mampaey, J.P.Renaud, Grip, 2000, ό.π., σ. 67.

απαιτούνται για την φύλαξη αυτών των κρατουμένων και ότι σε κάθε περίπτωση τα «προϊόντα» αυτά αφορούν στην φύλαξη επικίνδυνων κρατουμένων σε ορισμένες φυλακές υψίστης ασφαλείας²⁰⁶.

Δίκτυα Αιχμαλωσίας (Capture Nets)

Αν και αρχικά είχαν σχεδιαστεί και εκτελεσθεί για την σύλληψη και ακινητοποίηση ζώων, στην πορεία χρηματοδοτήθηκαν και εκπονήθηκαν διάφορες έρευνες για την προσαρμογή της ιδέας αυτής και στην σύλληψη ανθρώπων²⁰⁷. Το WebShot™ NET είναι ένα δίκτυο σύλληψης, το οποίο συμπυκνώνεται σε ένα βλήμα μήκους περίπου 12,5 εκατοστών και διαμέτρου 3,8 εκατοστών. Το βλήμα μπορεί να εξαπολυθεί από πιστόλια διαμετρήματος 37 έως 40mm σε απόσταση μέχρι 30 μέτρων, αναπτύσσοντας κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του το δίκτυο διαμέτρου περίπου 5,2 μέτρων²⁰⁸.

²⁰⁶ Στο ίδιο, σ. 67.

²⁰⁷ L.Mampaey, J.P.Renaud, Grip, 2000, ό.π., σ. 68.

²⁰⁸ Στο ίδιο, σ.σ. 68-69.

Όπλα με χημικές ουσίες

Ως τοξική χημική ουσία ορίζεται οποιαδήποτε χημική ουσία, η οποία μέσω της χημικής δράσης της στις διαδικασίες ζωής μπορεί να προκαλέσει θάνατο, προσωρινή ανικανότητα ή μόνιμη βλάβη στον άνθρωπο ή στα ζώα²⁰⁹. Οι κίνδυνοι που απορρέουν από την έκχυση χημικών ουσιών σχετίζονται με τον τρόπο που οι χημικές ερεθιστικές ουσίες εισέρχονται στο ανθρώπινο σώμα μέσω του δέρματος, των πνευμόνων, του στόματος, της μύτης και των ματιών²¹⁰. Ο χαρακτηρισμός τους ως μη επικίνδυνων και μη θανατηφόρων εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από παράγοντες όπως, η εγγενής σχετική τοξικότητα των χρησιμοποιούμενων χημικών προϊόντων, η ικανότητα του προσωπικού να τα χρησιμοποιεί, για να εκτοξεύσει μια μετρημένη δόση μη δυνάμενη να προκαλέσει βλάβες ή θάνατο, αλλά και ο επαγγελματισμός και η κατάρτιση του, ώστε να διασφαλίζεται ότι τα εν λόγω βοηθήματα χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο της κατάρτισης του, των κωδίκων δεοντολογίας του και σύμφωνα με τις οδηγίες του κατασκευαστή²¹¹.

Το πιο διαδεδομένο από τα δακρυγόνα σπρέι είναι το OC (Oleoresin Capsicum), γνωστό ως σπρέι πιπεριού. Περιέχει μία ουσία, όμοια με αυτήν που περιέχεται ως φυσικό συστατικό στις πιπεριές²¹² και χρησιμοποιείται σε διαδικασίες ελέγχου πλήθους ανθρώπων ή κρατουμένων για την αποτροπή πρόσβασης ή μετακίνησης τους και την καταστολή τους²¹³. Το όπλο αυτό είναι ελαφρύ, για να υπάρχει η δυνατότητα να μεταφέρεται από τον αρμόδιο υπάλληλο και να χρησιμοποιείται ενίοτε κατά την προσπάθεια συμμόρφωσης απείθαρχων ατόμων²¹⁴. Η χρήση του προκαλεί αίσθημα καψίματος στα μάτια, στο στόμα, στο λαιμό, στη μύτη ή σε οποιαδήποτε άλλο σημείο του ανθρώπινου σώματος με το οποίο έρχεται σε επαφή και σταδιακά προβλήματα αναπνοής, ναυτία, έλλειψη συντονισμού και αποπροσανατολισμό²¹⁵. Ένα μειονέκτημα που του προσάπτεται είναι ότι πέρα από το θύμα ενδέχεται να υποστούν

²⁰⁹Omega Foundation, 2000, ό.π., σ. 20.

²¹⁰Στο ίδιο, σ. 20.

²¹¹Στο ίδιο, σ. 20.

²¹²L.Mampaey, J.P.Renaud, Grip, 2000, ό.π., σ. 69.

²¹³Department of Defense, 2012, ό.π., σ. 6.

²¹⁴Joel Robles, 2007, ό.π., σ. 4.

²¹⁵Στο ίδιο, σ. 4.

την επίδραση του ο χειριστής αυτού ή και άλλα πρόσωπα που τυχόν βρίσκονται γύρω του²¹⁶.

Ειδικά για το περιβάλλον της φυλακής, διατίθεται μία συσκευή για αυτόματη διασπορά του αναισθητικού αερίου. Η λειτουργία της συσκευής αυτής είναι προορισμένη να επεκτείνει τα αποτελέσματα της σε όλες τις εγκαταστάσεις των φυλακών και ελέγχεται ηλεκτρονικά μέσα από οθόνες βίντεο ενός δικτύου CCTV. Όταν εντοπιστεί πρόβλημα σε μία περιοχή της φυλακής, ο σωφρονιστικός υπάλληλος μπορεί να διατάξει την αυτόματη διάχυση του αερίου στην επιθυμητή θέση²¹⁶.

Η διατήρηση της τάξης εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων αποτελεί πρωταρχικό στόχο του συστήματος, καθώς δίνει την εντύπωση μίας φαινομενικά λειτουργικής και αποδοτικής κίνησης του. Την εξυπηρέτηση του στόχου αυτού και μόνο πρέπει να επιδιώκει η χρήση των ως άνω αναφερόμενων όπλων από τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους. Η καταχρηστική εφαρμογή τους οδηγεί σε συμπεριφορές βίαιες και μειωτικές που προσβάλλουν την προσωπικότητα των κρατουμένων και αυξάνουν την οδύνη που περνούν ούτως ή άλλως λόγω της αφαίρεσης του δικαιώματος αυτοπροσδιορισμού τους που προκύπτει από την στέρηση της ελευθερίας τους.

²¹⁶L.Mampaey, J.P.Renaud, Grip, 2000, ό.π., σ. 69.

²¹⁷Στο ίδιο, σ. 70.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΟ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Μετά την καταγραφή των κυριότερων τεχνολογικών επιτευγμάτων, ακολουθεί στην παρούσα ενότητα η αξιολόγηση της εφαρμογής τους με κριτήριο το εάν η εισαγωγή τους στον τομέα της σωφρονιστικής συνέβαλε στην εύρυθμη οργάνωση και λειτουργία του σωφρονιστικού συστήματος, επιλύοντας πολλά από τα προβλήματα που παραδοσιακά το ταλανίζουν ή οδήγησε τελικά σε μία μάταιη διεύρυνση του, συντηρώντας πολλά από τα προβλήματα αυτά. Βάση για την διερεύνηση της επίδρασης αυτής και την αξιολόγηση της θα αποτελέσουν τα συστατικά στοιχεία που δομούν κάθε σωφρονιστικό σύστημα και συγκεκριμένα η υλικοτεχνική του υποδομή, ο πληθυσμός των κρατουμένων, το σωφρονιστικό προσωπικό, στο οποίο έχει ανατεθεί η λειτουργία του συστήματος, καθώς και τα διάφορα μέτρα και οι ποινές κατά της ελευθερίας που εκτελούνται σε αυτό²¹⁸. Συνεπώς, θα επιχειρηθεί να εξαχθεί μία συνολική εικόνα του διαμορφωμένου συστήματος μετά την εισαγωγή και την εφαρμογή της τεχνολογίας σε αυτό, εστιάζοντας σε καθένα επιμέρους συστατικό του στοιχείο και κρίνοντας τη σχέση του με την τεχνολογία.

4.1 Οι εφαρμογές της τεχνολογίας στην υλικοτεχνική υποδομή

Η υλικοτεχνική υποδομή του σωφρονιστικού συστήματος αποτελεί το πλαίσιο εκείνο εντός του οποίου εκτελούνται οι καταδικαστικές αποφάσεις και αποκτά σάρκα και οστά η έκτιση των ποινών κατά της ελευθερίας που επιβάλλονται με αυτές. Ο όρος υλικοτεχνική υποδομή αναφέρεται στο υλικό τμήμα του σωφρονιστικού συστήματος, όπως αυτό προσδιορίζεται και περιορίζεται από τις τεχνολογικές γνώσεις και τις τεχνικές προδιαγραφές. Η αναφορά σε αυτή συμβαδίζει απαραίτητα με την επιδίωξη τεχνοκρατικών και ωφελμιστικών επιδιώξεων και από την άποψη αυτή, λαμβανομένου υπόψιν και του ορισμού για την τεχνολογία που διατυπώθηκε στο

²¹⁸βλ. Σ. Αλεξιάδης, 1997, ό.π., σ. 24, στο οποίο αναφέρει ότι πέρα από τα συστατικά του στοιχεία το σωφρονιστικό σύστημα συντίθεται και από ορισμένα συμπληρωματικά στοιχεία, που βελτιώνουν την εικόνα και τη λειτουργία του (όπως η οργάνωση υπηρεσίας σωφρονιστικής στατιστικής, η ύπαρξη συστήματος μετασωφρονιστικής μέριμνας απολυόμενων κρατουμένων) και ρυθμιστικά στοιχεία, τους σωφρονιστικούς κανόνες, οι οποίοι διέπουν και ρυθμίζουν τα προαναφερθέντα συστατικά και συμπληρωματικά στοιχεία του συστήματος.

πρώτο μέρος της παρούσας, η υλικοτεχνική υποδομή συνιστά το πλαίσιο εκείνο που περιβάλλει την έκταση των ποινών και συμβάλλει στην ικανοποίηση συγκεκριμένων κοινωνικών αναγκών, εν προκειμένω των αναγκών του ανθρώπινου δυναμικού που μετέχει στο σωφρονιστικό σύστημα και της κοινωνίας που αξιώνει απρόσκοπτη λειτουργία του και ικανοποίηση του περί δικαίου αισθήματος.

Η υλικοτεχνική υποδομή ενέχει στους κόλπους της την έννοια του χώρου, του χώρου της φυλακής, ο οποίος αποτελεί σημαντική επιμέρους συνιστώσα στον έλεγχο των εγκλείστων, οργανωμένος κατά τέτοιο τρόπο που να περιορίζει τις ελευθερίες τους για ορισμένο χρόνο²¹⁹. Η εξωτερική περιμετρική περίφραξη δομείται με τέτοιο τρόπο, που καθορίζει τον πειθαρχικό χώρο και αποτυπώνει τον τιμωρητικό χαρακτήρα, τον ψυχολογικό εκφοβισμό και την πρόθεση σωφρονισμού, ενώ το εσωτερικό μέρος της φυλακής οργανώνεται με γνώμονα την εξασφάλιση της πληρέστερης επιτήρησης της ζωής των κρατουμένων και τον ολοκληρωτικό έλεγχο του εξατομικευμένου ατόμου²²⁰. Την επίτευξη των στόχων αυτών ήθελε να προωθήσει η έλευση της τεχνολογίας στη φυλακή. Ο περίκλειστος χαρακτήρας της, ως ανάχωμα στις κοινωνικές επαφές με τον έξω κόσμο και την αναχώρηση από αυτή και μέρος των υλικών εγκαταστάσεων της²²¹, συμβολίζεται πια μέσα από τις σύγχρονες τεχνολογικές εφαρμογές. Υπόσχεται την αρτιότερη παρακολούθηση των κινήσεων και δραστηριοτήτων των κρατουμένων, την αποτελεσματικότερη φύλαξη τους, τη μείωση του ανθρώπινου στελεχιακού δυναμικού και σημαντική διευκόλυνση του έργου του, την ελαχιστοποίηση του κόστους συντήρησης των σωφρονιστικών καταστημάτων, όλων προς την κατεύθυνση της ασφάλειας και της αποδοτικότερης λειτουργίας τους.

Και πράγματι, τα σύγχρονα τεχνολογικά συστήματα για την αναγνώριση, την παρακολούθηση και τον εντοπισμό των κρατουμένων τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό μέρος της φυλακής, μέσα από την εφαρμογή και χρήση του cctv, του

²¹⁹Μ. Μαυρής, 2003, σ. 48.

²²⁰ Στο ίδιο, σ.σ. 48-49.

²²¹Ε. Goffman, 1994, σ. 24.

gps, του ανιχνευτή κινήσεων, των ηλεκτροφόρων καλωδίων στην εξωτερική περίφραξη, των ηλεκτρονικών κλειδαριών, των scanners και των μαγνητικών πυλών, των συστημάτων της πληροφορικής για την μηχανογράφηση των στοιχείων και δεδομένων που αφορούν τους κρατούμενους, που επανδρώνουν τις σημερινές φυλακές, τις εκσυγχρονίζουν, τις κάνουν αναμφισβήτητα περισσότερο ασφαλείς και είναι βοηθητικά και υποστηρικτικά του έργου του σωφρονιστικού προσωπικού, χωρίς, κατά την άποψη των ειδικών, να αποτελούν πρόσθετο βάρος ή απειλή για το ίδιο²²². Το επιχείρημα περί αυξημένων σωφρονιστικών προϋπολογισμών από τη χρήση της τεχνολογίας, που έχει προβληθεί σε ευθεία αντιστοιχία με την φιλοσοφία του «doing more with less», απορρίπτεται για κάποιους με το αντεπιχείρημα της ανάγκης για δημιουργία περισσότερων φυλακών και στελέχωσης τους με περισσότερο προσωπικό, ακριβώς ελλείψει της πραγματικής εισόδου και εφαρμογής της σύγχρονης τεχνολογίας στη φυλακή και συνεκδοχικά της επέκτασης του σωφρονιστικού συστήματος²²³.

Ανεξάρτητα από την στάθμιση των μεγεθών μεταξύ φθηνών σύγχρονων τεχνολογικών μέσων-δαπανηρών εγκαταστάσεων φυλακών και σωφρονιστικού προσωπικού, η αλήθεια είναι πως η όποια χρήση τεχνολογικών μέσων στη φυλακή, σίγουρα συνεπάγεται ορισμένο κόστος για αυτό. Το πιο πιθανό είναι ότι η μεγάλη ακρίβεια και ο υψηλός εκσυγχρονισμός των μέσων αυτών συμπαρασύρουν και το κόστος τους σε αυξητικά επίπεδα. Το ζητούμενο είναι, εάν με τη χρήση της τεχνολογίας που γίνεται, το σύστημα αποσυμφορείται, βοηθούμενο να ξεπεράσει τις δυστοκίες του παρελθόντος και να προάγει το στόχο του σωφρονισμού προς το συμφέρον των εγκλειστών. Η εδώ και αιώνες λειτουργία της φυλακής δέχεται διαχρονικά τα πυρά της κριτικής, χρεωμένη το βάρος των προβλημάτων που δημιούργησε η «μικροκοινωνία» της, η διάδοση και ανάπτυξη του υποπολιτισμού της και η επίδραση των δεινών του εγκλεισμού.

²²² X. Δημόπουλος, 2004, ό.π., σ. 188.

²²³ Στο ίδιο, σ. 185.

Πολύ περισσότερο η εφαρμογή της τεχνολογίας συναντάται στις φυλακές υψίστης ασφαλείας. Εκεί, η χρήση της παρουσιάζεται εκτεταμένη από άποψη έκτασης, διεισδυτική και εντατική από άποψη έντασης. Η ανάγκη της φύλαξης των πλέον επικίνδυνων κρατουμένων και της ασφάλειας της ίδιας της φυλακής καθιστά την εισαγωγή των τεχνολογικών εφαρμογών επιτακτική. Η υψηλότερη τεχνογνωσία και τα πιο σύγχρονα επιτεύγματα της τεχνολογικής γνώσης υιοθετούνται, για την άρτια επένδυση της υλικοτεχνικής υποδομής και την αδιασάλευτη λειτουργία των ειδικών αυτών σωφρονιστηρίων μέγιστης ασφαλείας. Ανεξάρτητα από τον τύπο του σωφρονιστηρίου, η τεχνολογία που εισάγεται, για να ενισχύσει υλικοτεχνικά τη φυλακή, δεν είναι άμοιρη ευθυνών για ορισμένα δεινά που υφίστανται κυρίως ο εγκάθειρκτος πληθυσμός, αλλά και το σύστημα γενικότερα.

Η διαρκής επιτήρηση των κινήσεων των κρατουμένων στο εσωτερικό και εξωτερικό μέρος των εγκαταστάσεων, από το κελί τους μέχρι τον διάδρομο και τους κοινόχρηστους χώρους, αποτέλεσε τον πρωταρχικό στόχο της σταδιακής εγκατάστασης ηλεκτρονικών και τεχνολογικών συστημάτων στις φυλακές. Το πρόταγμα της ασφάλειας, της ασφάλειας της ίδιας της φυλακής, της διοίκησης της, και κατά συνέπεια της κρατικής εξουσίας, παρουσίασε τη χρήση τους ως επιβεβλημένη. Ωστόσο, αυτή η επένδυση που έγινε τις τελευταίες δεκαετίες στις φυλακές ανά τον κόσμο, μπορεί να έφερε τα προσδοκώμενα αποτελέσματα σε επίπεδο ασφάλειας των σωφρονιστικών καταστημάτων, άνοιξε όμως ένα νέο κύκλο προβλημάτων, πάλι στα παραδοσιακά που παραμένουν ακόμα άλυτα και διογκώνονται. Ο έλεγχος και η παρακολούθηση των κρατουμένων κατά την έκτιση της ποινής τους θέτει σε σοβαρό κίνδυνο σημαντικά δικαιώματα αυτών. Εγγενείς ιδιότητες των προσωπικότητας των κρατουμένων δεν γίνονται σεβαστές, ενώ η ιδιωτικότητα αποτελεί έννοια κενή περιεχομένου σε τέτοια περιβάλλοντα. Ο κρατούμενος παρακολουθούμενος πάντα και παντού μετατρέπεται σε αντικείμενο πληροφόρησης της διοίκησης της φυλακής, αποστέλλοντας τα κατάλληλα μηνύματα συμμόρφωσης, υπακοής και πειθαρχίας. Η αξιοπρέπεια του ως ανθρώπου πρωτίστως και δευτερευόντως ως κρατούμενου με υποχρεώσεις, αλλά και δικαιώματα, δεν τυγχάνει ανάλογου σεβασμού και αναγνώρισης, όπως συμβαίνει με την πολυπύθητη ασφάλεια του συστήματος στη μεταξύ τους στάθμιση.

Παρατηρείται λοιπόν μια επέκταση του κοινωνικού ελέγχου, αδικαιολόγητη και εν πολλοίς μη λειτουργική για το ίδιο το σύστημα. Η πανταχού παρούσα επιτήρηση του κρατούμενου προς επιβεβαίωση της τήρησης της τάξης και της πειθαρχίας στη φυλακή εξυπηρετεί μόνο τα συμφέροντα της κρατικής εξουσίας, που με τον τρόπο αυτό επιβεβαιώνει την ύπαρξη και την ισχύ της. Ο ίδιος ο κρατούμενος περιορίζεται σημαντικά στις δραστηριότητες και τις εκδηλώσεις του και δεν αφήνεται ελεύθερος να εκδηλώσει την προσωπικότητα του κατά την έκτιση της ποινής του. Ταυτόχρονα, η σύγχρονη υλικοτεχνική υποδομή δεν κατάφερε να επιλύσει το πρόβλημα της ανεπάρκειας των κτηριακών εγκαταστάσεων. Το πρόβλημα αυτό λαμβάνει δύο μορφές, αυτή της αριθμητικής ανεπάρκειας σε σχέση με τον αριθμό των κρατουμένων που φιλοξενούνται και αυτή της κτιριακής ακαταλληλότητας των υφισταμένων εγκαταστάσεων²²⁴. Η πρώτη μορφή του ζητήματος αυτού θα παρουσιασθεί αναλυτικά κατωτέρω, ενώ ως προς τη δεύτερη αξίζει να αναφερθεί ότι η φυλακή με την επιβλητική αρχιτεκτονική που επέλεξε, στην ουσία αντικατέστησε το ικρίωμα της αγχόνης ή της γκιλοτίνας, αποτελώντας ταυτόχρονα ύλη και σύμβολο της κρατικής μηχανής²²⁵, αδιαφορώντας, ωστόσο, για την κατάσταση των κτιριακών εγκαταστάσεων της και χρησιμοποιώντας χώρους που συμπτωματικά και μόνο ονομάζονται «σωφρονιστικά καταστήματα», χώρους παντελώς ακατάλληλους για να προάγουν τους σκοπούς του ποινικού σωφρονισμού²²⁶.

Από τα παραπάνω εύκολα συνάγεται, πως η υλικοτεχνική υποδομή των σύγχρονων φυλακών, όσο συντονισμένη κι αν είναι με την πραγματικότητα των νέων τεχνολογιών και των μεγάλων συμφερόντων των ιδιωτικών εταιρειών, δεν βοήθησε τη φυλακή να ξεπεράσει προβλήματα και ανεπάρκειες του παρελθόντος. Αντιθέτως, παρατηρείται μία επέκταση της υποδομής των φυλακών στο εσωτερικό και στο εξωτερικό της μέρος με τεχνολογικά και πληροφορικά συστήματα, που διευρύνουν και θωρακίζουν τις εγκαταστάσεις τους, η οποία όμως δεν κατάφερε να βελτιώσει τις συνθήκες κράτησης των κρατουμένων ούτε και να μετατρέψει τις φυλακές σε χώρους που συνεπικουρούν τις διαδικασίες της ηθικής διαπαιδαγώγησης και βελτίωσης τους.

²²⁴Εταιρεία Ελλήνων Δικαστικών Λειτουργών για τη Δημοκρατία και τις Ελευθερίες, 1994, σ. 123.

²²⁵Αφροδίτη Κουκουτσάκη, 2006, σ. 95.

²²⁶Εταιρεία Ελλήνων Δικαστικών Λειτουργών για τη Δημοκρατία και τις Ελευθερίες, 1994, ό.π., σ. 124.

Παράλληλα, η επέκταση του κοινωνικού ελέγχου είναι δεδομένη με τον κρατούμενο να επιτηρείται συνεχώς προς αποφυγή αναταραχών και απείθαρχων καταστάσεων στη φυλακή και εμπέδωση της κυριαρχίας της κρατικής ισχύος. Υπ' αυτές τις συνθήκες ο πυρήνας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των εγκλειστών ανασύρεται λαβωμένος, ενώ ακόμα και ο διαχωρισμός τους σε επικίνδυνους και μη με τη βοήθεια της σύγχρονης τεχνολογίας στις φυλακές υψίστης ασφαλείας μάλλον τον στιγματισμό τους και την ασφάλεια του συστήματος εξυπηρέτησε και όχι τις πραγματικές ανάγκες τους και την προετοιμασία τους για επανένταξη στο κοινωνικό σύνολο.

4.2 Οι εφαρμογές της τεχνολογίας και ο πληθυσμός των κρατουμένων

Η υλικοτεχνική υποδομή του σωφρονιστικού συστήματος, όπως θίχτηκε ανωτέρω, έχει αποδειχθεί στην πράξη πως συνδέεται στενά και με το ζήτημα του σωφρονιστικού πληθυσμού. Ο υπερπληθυσμός των φυλακών αποτελεί την προφανή αναντιστοιχία του ρυθμού ανάπτυξης μεταξύ της κτιριακής υποδομής του σωφρονιστικού συστήματος και του αριθμού των κρατουμένων που εισέρχονται κατ' έτος στις φυλακές²²⁷. Αποτελεί επιστημονική παραδοχή και δίδαγμα της κοινής πείρας πως κάθε ανθρώπινο ον, ακόμα και ο κρατούμενος υπό καθεστώς στέρησης της ελευθερίας, χρειάζεται έναν ελάχιστο ζωτικό χώρο για την διαβίωση και την ομαλή λειτουργία του²²⁸, συνθήκη η οποία εκλείπει παντελώς από τις σημερινές φυλακές.

Ο υπερπληθυσμός των φυλακών, βέβαια, αποτελεί διαχρονικά φαινόμενο που ταλανίζει τις περισσότερες φυλακές διεθνώς, αποτελώντας αντιπροσωπευτικό παράδειγμα της χρόνιας κρίσης τους²²⁹. Και όπως όλα τα φαινόμενα στην Εγκληματολογία, η αιτιότητα των οποίων προϋποθέτει την συνύπαρξη και αλληλεπίδραση πολλών παραγόντων σε συγκεκριμένο, χρονικά και τοπικά προσδιο-

²²⁷ βλ. Σ. Αλεξιάδης, 1997, σ.σ. 163-164.

²²⁸ Εταιρεία Ελλήνων Δικαστικών Λειτουργών για τη Δημοκρατία και τις Ελευθερίες, 1994, ό.π., σ. 123.

²²⁹ Το πρόβλημα εντοπίζεται ήδη από την εποχή του Διαφωτισμού, συστηματοποιείται ως επιστημονικό πρόβλημα κατά την περίοδο της Ιταλικής θετικής σχολής, ενώ στην χώρα μας κάνει την εμφάνισή του μετά τη νεοσύσταση του ελληνικού κράτους, βλ. Χ. Δημόπουλος, 1998, ό.π., σ.σ. 134-138.

ρισμένο πλαίσιο αναφοράς²³⁰, έτσι και εδώ το φαινόμενο είναι πολυπαραγοντικό. Η εγκληματικότητα, οι ακολουθούμενες στρατηγικές και πολιτικές στο πεδίο του συστήματος απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, καθώς και διάφοροι εξωτερικοί του συστήματος αυτού παράγοντες, όπως δημογραφικές εξελίξεις, οικονομικές και πολιτικές συνθήκες²³¹ έχουν καταγραφεί ως κυριότεροι παράγοντες του και συστηματοποιηθεί ως αυτό-προσδιοριστικοί ή ετερο-προσδιοριστικοί με κριτήριο τη δράση τους εντός ή εκτός αντίστοιχα του χώρου της ποινικής δικαιοσύνης²³².

Η μαζική φυλάκιση που σημειώθηκε στα τέλη του 20^{ου} αιώνα, κυρίως μικροπαραβατών και τοξικομανών, είχε ως αναπόφευκτη συνέπεια την εντυπωσιακή αύξηση του αριθμού των κρατουμένων σε όλα τα στάδια του αμερικανικού σωφρονιστικού μηχανισμού, από τα κρατητήρια των πόλεων μέχρι τα ομοσπονδιακά σωφρονιστήρια²³³. Τον πολλαπλασιασμό του σωφρονιζόμενου πληθυσμού επιτάχυνε η αδυναμία του συστήματος να επεκτείνει άμεσα το δίκτυο των φυλακών, ώστε να είναι ικανό να απορροφά τη ροή των καταδικασθέντων²³⁴. Οι αριθμοί μιλούν από μόνοι τους. Στο διάστημα από τις αρχές της δεκαετίας του 1970 μέχρι το 2002 ο αριθμός των κρατουμένων από τις 200.000 εκτοξεύτηκε στο 1,3 εκατομμύριο, ενώ το 2008 στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής εγκλείστηκε στις φυλακές ποσοστό μεγαλύτερο του 1% του ενήλικου πληθυσμού²³⁵. Και η διάρκεια των επιβαλλόμενων ποινών στις Η.Π.Α εντυπωσιάζει με το 9,5% του εγκάθειρκτου πληθυσμού να εκτίει ποινές ισόβιας κάθειρξης, εκ του οποίου το 29% στερείται της δυνατότητας υφ' όρον απόλυσης²³⁶. Διάφοροι εγκληματολόγοι στην προσπάθεια τους να εξηγήσουν την ίλιγγιώδη αύξηση του πληθυσμού των κρατουμένων κατάφεραν να αποδείξουν τη σύνδεση της με τις επιβαλλόμενες ποινές και ειδικά με την αυξημένη πιθανότητα επιβολής της ποινής της φυλάκισης κατά την καταδίκη και τα μεγαλύτερα όρια στη διάρκεια της κατά την απαγγελία της και λιγότερο με τα ποσοστά της εγκληματικότητας²³⁷.

²³⁰ I. Φαρσεδάκης, 2005, ό.π., σ.σ. 143, 145.

²³¹ S. Snacken-K. Beyens, 1994, σ.σ. 84-85.

²³² N. Κουλούρης, 2009 (α), σ. 117.

²³³ L. Wacquant, 2001, ό.π., σ.σ. 99-103.

²³⁴ Στο ίδιο, σ. 104.

²³⁵ B. Harcourt, 2011, ό.π., σ. 198.

²³⁶ Στο ίδιο, σ. 198.

²³⁷ D. Garland, 2001, σ. 6.

Το 2013 ο πληθυσμός των κρατουμένων διεθνώς σύμφωνα με την τελευταία έκθεση του Διεθνούς Κέντρου Μελέτης Φυλακών ξεπερνούσε τους 10,2 εκατομμύρια ανθρώπους με την Ελλάδα με 13.147 κρατούμενους να καταλαμβάνει την 80^η θέση στην παγκόσμια κατάταξη σε σύνολο 227 και την 16^η στην πανευρωπαϊκή σε σύνολο 57 και με ποσοστό 133,9% υπερπλήρωση της χωρητικότητας των φυλακών της να θεωρείται η 3^η χώρα πανευρωπαϊκά με τον υψηλότερο υπερπληθυσμό²³⁸. Το ελληνικό Υπουργείο Δικαιοσύνης πρόσφατα εξέδωσε δελτίο τύπου για την έρευνα-μελέτη που εκπονήθηκε για πρώτη φορά από την Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής σχετικά με την αποτύπωση της χωρητικότητας των ελληνικών φυλακών²³⁹.

Από την εν λόγω μελέτη προκύπτουν η πραγματική χωρητικότητα των φυλακών σήμερα καθώς και η υπάρχουσα δύναμη των κρατουμένων στα καταστήματα κράτησης. Με δεδομένο ότι η έρευνα έλαβε ως βάση της τις διεθνείς προδιαγραφές και συγκεκριμένα τον αναλογούντα σε κάθε κρατούμενο χώρο των 4 τ.μ., διαπιστώθηκε ότι τα ελληνικά καταστήματα κράτησης διαθέτουν 9.815 θέσεις για εγκλείστους εκ των οποίων οι 7.512 προορίζονται να καλυφθούν από άντρες καταδικασθέντες, με το κατάστημα του Κορυδαλλού να διαθέτει τις περισσότερες με αριθμό 1.396. Περαιτέρω, από τα στοιχεία που δημοσίευσε πάλι το Υπουργείο Δικαιοσύνης ο συνολικός πληθυσμός των κρατουμένων στην αρχή του πρώτου εξαμήνου του έτους 2017 ανερχόταν στους 9.560, για να ανέλθει στην αρχή του δεύτερου εξαμήνου στους 9.784²⁴⁰. Από την αντιστοιχία των στοιχείων υπερπλήρωση παρατηρείται ξεκάθαρα σε καταστήματα κράτησης ενηλίκων ανδρών. Ενδεικτικά, στις φυλακές Άμφισσας με 102 θέσεις για κρατούμενους κρατούνται συνολικά 129

²³⁸Ιωάννα Δρόσου, Φυλακές: Νομοσχέδιο by the book, 6-04-2015 στο <http://rednotebook.gr/2015/04/filakes-nomoschedio-by-the-book-tis-ioannas-drosou/>, προσπελάστηκε την 19/07/2017.

²³⁹Το από 22/05/2017 δελτίο τύπου του Υπουργείου Δικαιοσύνης Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων με θέμα την έρευνα-μελέτη για την χωρητικότητα των ελληνικών φυλακών στο http://www.ministryofjustice.gr/site/Portals/0/uploaded_files/uploaded_25/%CE%94%CE%A4%20%CE%91%CE%A0%2022-05-2017.pdf, προσπελάστηκε την 21-09-2017.

²⁴⁰<http://www.ministryofjustice.gr/site/el/%CE%A3%CE%A9%CE%A6%CE%A1%CE%9F%CE%9D%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%A3%CE%A5%CE%A3%CE%A4%CE%97%CE%9C%CE%91/%CE%A3%CF%84%CE%B1%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%B9%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%B1%CE%BA%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%85%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CF%89%CE%BD.aspx>, προσπελάστηκε την 21-09-2017.

άτομα, στην Κομοτηνή με 162 θέσεις κρατούνται 213, στον Κορυδαλλό με 1396 κρατούμενους παρατηρείται ποσοστό υπερπλήρωσης 123,3%, δηλαδή 325 επιπλέον κρατούμενοι, στην Λάρισα οι κρατούμενοι ξεπερνούν κατά 69 τις 554 υπάρχουσες θέσεις, στο Ναύπλιο με χωρητικότητα 273 θέσεων οι κρατούμενοι ανέρχονται σε 320, ενώ στην Πάτρα οι κρατούμενοι ξεπερνούν κατά πολύ τις 446 θέσεις ανερχόμενοι στους 623.

ΧΩΡΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΡΑΤΗΣΗΣ

A/A	Κατάστημα Κράτησης	Συνολικές θέσεις	Θέσεις Αντρών	Θέσεις Νέων	Θέσεις Γοναϊκών	Θέσεις Αγροτικών	Κρατούμενοι	Πληρότητα Αριθμός	Ποσοστό %
1	ΑΓΙΑ	178	0	0	0	178	111	-67	62.4
2	ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΟΣ	210	210	0	0	0	157	-53	74.8
3	ΑΜΦΙΣΣΑ	102	102	0	0	0	129	27	126.5
4	ΑΥΛΩΝΑΣ	217	39	178	0	0	204	-13	94.0
5	ΒΟΛΟΣ	54	0	54	0	0	64	10	118.5
6	ΓΡΕΒΕΝΑ	600	600	0	0	0	536	-64	89.3
7	ΔΟΜΟΚΟΣ	600	600	0	0	0	437	-163	72.8
8	ΘΕΣ/ΚΗ	358	259	0	15	0	521	163	145.5
9	ΘΗΒΑ	655	0	0	625	30	375	-280	57.3
10	ΙΩΑΝΝΙΝΑ	66	66	0	0	0	133	67	201.5
11	Κ.ΑΥ.Φ	32	32	0	0	0	32	0	100.0
12	ΚΑΣΣΑΒΕΤΕΙΑ	274	0	63	0	211	125	-149	45.6
13	ΚΑΣΣΑΝΔΡΑ	308	0	0	0	308	254	-54	82.5
14	ΚΑΤΚΕΘ	96	0	0	0	0	64	-32	66.7
15	ΚΕΡΚΥΡΑ	138	138	0	0	0	166	28	120.3
16	ΚΟΜΟΤΗΝΗ	162	162	0	0	0	213	51	131.5
17	ΚΟΡΙΝΘΟΣ	46	16	30	0	0	15	-31	32.6
18	ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΣ	1396	1270	0	126	0	1721	325	123.3
19	ΚΩΣ	56	56	0	0	0	95	39	169.6
20	ΛΑΡΙΣΑ	554	554	0	0	0	623	69	112.5
21	ΜΑΛΑΝΔΡΙΝΟ	431	431	0	0	0	390	-41	90.5
22	ΝΑΥΠΛΙΟ	273	273	0	0	0	320	47	117.2
23	ΝΕΑΠΟΛΗ	45	42	0	0	0	83	38	184.4
24	ΝΙΓΡΙΤΑ	360	360	0	0	0	324	-36	90.0
25	ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ	253	253	0	0	0	169	-84	66.8
26	ΠΑΤΡΑ	446	446	0	0	0	623	177	139.7

27	ΤΙΡΥΝΘΑ	302	0	0	0	302	197	-105	65.2
28	ΤΡΙΚΑΛΑ	600	600	0	0	0	534	-66	89.0
29	ΤΡΙΠΟΛΗ	53	53	0	0	0	89	36	167.9
30	ΧΑΛΚΙΔΑ	127	127	0	0	0	200	73	157.5
31	ΧΑΝΙΑ	480	480	0	0	0	308	-172	64.2
32	ΧΙΟΣ	82	82	0	0	0	128	46	156.1
33	ΨΥΧΙΑΤΡΕΙΟ	261	261	0	0	0	233	-28	89.3
		9815	7512	325	769	1029	9573	-	-

Σημείωση: Αναδημοσίευση από Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Το πρόβλημα του υπερπληθυσμού επιδεινώνει σοβαρά την κατάσταση των φυλακών, δυσχεραίνοντας κατά πολύ τις συνθήκες διαβίωσης σε αυτές, οι οποίες μπορούν να εξομοιωθούν με βασανιστήρια, γεννώντας παρεπόμενες συνέπειες, γενεσιουργούς εκρηκτικών συνθηκών μέσα στα καταστήματα κράτησης και παρεμποδίζοντας τον διαχωρισμό των κρατουμένων ανά κατηγορίες, αλλά και την προστασία τους από τυχόν μεταδοτικές νόσους²⁴¹. Επιπλέον, οι σχέσεις με το σωφρονιστικό προσωπικό διαταράσσονται, η επικοινωνία με τον έξω κόσμο δυσχεραίνεται, ενώ το κόστος που επιφέρει η υπερφυλακοποίηση είναι υπέρογκο λόγω της αδιάκοπης ροής του σωφρονιστικού πληθυσμού και του απαγορευτικού μοναδιαίου κόστους κράτησης²⁴².

Τα τεχνολογικά εργαλεία εισέβαλαν στη φυλακή, για να μειώσουν το κόστος αυτό, να εξυπηρετήσουν το σωφρονιστικό προσωπικό και ευρύτερα να αποτελέσουν αρωγούς στην ομαλή και εύρυθμη λειτουργία του σωφρονιστικού συστήματος, ακόμα και μέσα από την εφαρμογή τους σε διαδικασίες για την μείωση του πληθυσμού των κρατουμένων και την σταδιακή αποσυμφόρηση των φυλακών. Παρολ' αυτά, εύκολα διαπιστώνεται πως η ενεστώσα κατάσταση του πληθυσμού των κρατουμένων παραμένει απογοητευτική, διακυβεύοντας το παρόν και το μέλλον της φυλακής. Ακόμα και μετά την δυναμική άφιξη της σύγχρονης τεχνολογίας στο πεδίο της σωφρονιστικής κατά τη δεκαετία του 1980, παρατηρείται διεθνώς αύξηση του σω-

²⁴¹ Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, 1993-1995, σ.σ. 48-50.

²⁴² L. Wacquant, 2001, ό.π., σ. 111.

φρονιστικού πληθυσμού. Ο Χ. Δημόπουλος υποστήριξε, αναφερόμενος σε αυτόν πως « συνιστά δομικό χαρακτηριστικό του φυλακτικού συστήματος κι από την άποψη αυτήν, ανυπέρβλητη δομική του συνέπεια»²⁴³.

Οι διάφορες ποινικές πρακτικές που κατά καιρούς ακολουθούνται, βρίσκονται σε άμεση συνάρτηση με την αύξηση του πληθυσμού των κρατουμένων, ιδιαίτερα η επιμήκυνση των περιόδων κράτησης. Χαρακτηριστικά στη χώρα μας το διάστημα 1990-2006 η διάρκεια φυλάκισης αυξήθηκε από τους 5,1 μήνες σε 6,1 χρόνια, ενώ παρατηρήθηκε αύξηση του αριθμού των κρατουμένων στους οποίους επεβλήθησαν ποινές φυλάκισης από 1 έως 6 μήνες (από 616 σε 1.370), από 3 έως 5 χρόνια (από 616 σε 2.608), από 5 έως 20 χρόνια (1.246 σε 5.392) και σε ισόβια κάθειρξη (από 270 σε 689)²⁴⁴. Σε αυτό το πλαίσιο ούτε και η εισαγωγή και υιοθέτηση των εναλλακτικών ποινών κατάφερε να ασκήσει επίδραση στην αντιμετώπιση του προβλήματος υπερφόρτωσης των φυλακών, κυρίως λόγω του ότι δεν αντικαθιστούν άμεσα εκτελεστές ποινές φυλάκισης, αλλά μέτρα, τα οποία θα επιβάλλονταν σε περίπτωση που δεν είχαν θεσμοθετηθεί τα εναλλακτικά της φυλάκισης μέτρα²⁴⁵. Αυτή η παράλληλη ύπαρξη προγραμμάτων και πρακτικών που τελούν μεταξύ τους σε σχέση παραπληρωματική και δεν αντικαθιστούν το ένα ο άλλο, οδηγεί σε μία αναπόφευκτη επέκταση του κοινωνικού ελέγχου με ολοένα και μεγαλύτερο αριθμό ατόμων να υπόκειται σε έλεγχο από το κράτος (net widening).

Ούτε όμως και το μέτρο της ηλεκτρονικής επιτήρησης, που αξιοποιεί όλη την σύγχρονη τεχνολογική γνώση κατά τον σχεδιασμό και την εφαρμογή του, κατάφερε να αντικαταστήσει την φυλάκιση και να λειτουργήσει ανακουφιστικά στον πληθυσμιακό συνωστισμό με συνέπεια ο ασκούμενος κοινωνικός έλεγχος όχι μόνο να διευρύνεται, αλλά και να εμβαθύνει. Στην πράξη αντικαθιστά σε κάποιο βαθμό λιγότερο περιοριστικά εναλλακτικά μέτρα ή χρησιμοποιείται συνδυαστικά με αυτά

²⁴³ Χ. Δημόπουλος, 1998, ό.π., σ. 132.

²⁴⁴ Μ. Αναγνωστάκη, 2013, σ. 13.

²⁴⁵ Στο ίδιο, σ. 13.

οδηγώντας κατ' αποτέλεσμα σε πιο κατασταλτικές μορφές αντίδρασης²⁴⁶. Επιπλέον, η επιβολή της ακόμα και στο στάδιο της προδικασίας γίνεται με αμφίβολα αποτελέσματα στον πληθυσμό των κρατουμένων. Όταν η επιβολή της γίνεται σε αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης, τότε υπάρχει θετικός αντίκτυπος από την άποψη του ότι ένας ορισμένος αριθμός καταδίκων δεν οδηγείται στην φυλακή, αλλά όταν απαγγέλλεται σε περιπτώσεις, όπου θα μπορούσαν οι υπόδικοι να αφεθούν ελεύθεροι υπό όρους, τότε ελλοχεύει ο κίνδυνος να βρεθούν μελλοντικά αντιμέτωποι με νέες φυλακίσεις²⁴⁷. Άλλωστε στο στάδιο της κύριας διαδικασίας η επιβολή της προϋποθέτει την προηγούμενη πραγματική έκτιση ορισμένου χρόνου φυλάκισης, ενώ όταν επιβάλλεται μετά την έκτιση ποινών κατά της ελευθερίας ως μετασφρονιστικό μέτρο που διευκολύνει την μετάβαση στην κοινωνία στέκεται αξιολογικά ουδέτερη απέναντι στο πρόβλημα του υπερπληθυσμού των φυλακών.

Οι περισσότερες σφρονιστικές μεταρρυθμίσεις περιστρέφονται γύρω από τον άξονα του ελέγχου του μεγέθους του εγκάθειρκτου πληθυσμού, καθώς το στοιχείο του πληθυσμού των κρατουμένων συνδέεται με την διατήρηση της ισορροπίας του συστήματος της φυλακής, αλλά και με την ευρύτερη νομιμοποίηση της ποινικής λειτουργίας, η οποία με την ένταση, έκταση και την κατεύθυνση της ποινικής παρέμβασης²⁴⁸ το δημιουργεί, το συντηρεί και το απελευθερώνει. Από πολλούς έχει προβληθεί η λύση του κτισίματος νέων φυλακών. Αυτή δεν μπορεί να αποτελεί παρά μία λύση ευτελούς και ευκαιριακού σχεδιασμού, η οποία δεν μπορεί να απαλλάξει το σύστημα από το συγκεκριμένο αδιέξοδο του. Οι νέες κτιριακές εγκαταστάσεις είναι βέβαιο πως θα πληρωθούν άμεσα, αν δεν ανακοπεί η διαρκής τροφοδότηση τους²⁴⁹. Ακόμα και η διέξοδος των ιδιωτικών φυλακών δεν φαίνεται να μπορεί να δώσει αποτελεσματική λύση. Οι ιδιωτικές φυλακές μπορεί να επιτύχουν την αποσυμφόρηση των δημόσιων φυλακών σε κάποιο βαθμό, αλλά ως μη δυνάμενες να τις αντικαταστήσουν πλήρως, αναμφίβολα θα οδηγήσουν σε μία δυστοπική και δυσλει-

²⁴⁶S. Snacken-K. Beyens, 1994, σ.σ. 89-90.

²⁴⁷βλ. E. Maes-B. Mine-C.De Man-R. Van Brakel, 2012, σ. 15.

²⁴⁸Γ. Νικολόπουλος, 1993-1995, σ. 311.

²⁴⁹Στο ίδιο, σ. 313.

τουργική επέκταση του συστήματος με την παράλληλη ύπαρξη και λειτουργία των δύο μορφών φυλακτικών εγκαταστάσεων²⁵⁰.

Το ηλεκτρονικό μέτρο επιδρά περιορισμένα και μόνο στο παρατηρούμενο σήμερα φαινόμενο της ανθρωποσυσσώρευσης στις φυλακές. Δεν μπορεί να ασκήσει επίδραση στο μήκος των επιβαλλόμενων ποινών, το οποίο διαμορφώνει και καθορίζει τον πραγματικό αριθμό των εγκλείστων, ταυτόχρονα δε, αυξάνει τη ροή αυτών, ιδίως μέσα από την επέκταση του δικτύου του κοινωνικού ελέγχου²⁵¹. Σύμφωνα με τον καθηγητή Καμίνσκι «Η ηλεκτρονική επιτήρηση συνίσταται λιγότερο σε μια νέα εναλλακτική λύση στη φυλάκιση και περισσότερο σε μία ακόμα συνθήκη πρόωρης απελευθέρωσης. Η ανάγκη της μείωσης του πληθυσμού των φυλακών απαιτεί τη λήψη ριζικών αποφάσεων, οι οποίες θα αποδειχθούν υπέρτερες της χρησιμότητας μίας τεχνολογικής συσκευής»²⁵². Η προσφυγή σε όλο και περισσότερες διαδικασίες κοινωνικού πανοπτισμού δημιουργεί κατά τον L.Wacquant έντονο προβληματισμό για το αν οι εκσυγχρονισμένες διαδικασίες πανοπτισμού προς όφελος της «νέας ποινολογίας» αποτελούν «μία βιώσιμη και ανθεκτική εναλλακτική λύση στη μαζική φυλάκιση ή εάν σηματοδοτεί απλώς και μόνο ένα στάδιο σε μία διαδικασία ποινικής κλιμάκωσης που θα οδηγήσει τελικά στην διευρυμένη προσφυγή στον εγκλεισμό και τα υποκατάστατα του»²⁵³.

²⁵⁰ L.Mampaey, J.P.Renaud, Grip, 2000, ό.π., σ. 24.

²⁵¹ Στο ίδιο, σ. 34.

²⁵² Στο ίδιο, σ. 35.

²⁵³ L. Wacquant, 2001, ό.π., σ. 158.

4.3 Οι εφαρμογές της τεχνολογίας στα μέτρα και τις ποινές

Οι τεχνολογικές εφαρμογές εισήχθησαν και στη διαμόρφωση των ποινών και των μέτρων που επιβάλλονται με τις καταδικαστικές αποφάσεις στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας. Ήδη από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα καταβαλλόταν μία προσπάθεια εξεύρεσης καινοτόμων και περισσότερων ανθρωπιστικών μεθόδων εκτέλεσης. Την εποχή εκείνη σχεδιάστηκε η πρώτη ηλεκτρική καρέκλα²⁵⁴ στις Η.Π.Α και έκτοτε πολλοί άνθρωποι άφησαν την τελευταία τους πνοή πάνω σε αυτή. Υπολογίζεται ότι το διάστημα από το 1890 έως το 2006, ο αριθμός αυτών υπολογίζεται στους 4.461, ενώ από το 1977-έτος επαναφοράς της θανατικής ποινής στις Η.Π.Α-έχει αναδειχθεί ως η δεύτερη πιο συνηθισμένη μέθοδος εκτέλεσης μετά την θανατηφόρα ένεση. Στην συνέχεια, η τεχνολογική σκυτάλη στον τομέα των εκτελέσεων δόθηκε σε μία άλλη μέθοδο εκτέλεσης-κατά γενική ομολογία καινοτόμο-αυτήν του θαλάμου αερίων, η οποία χρησιμοποιήθηκε αποκλειστικά στις Η.Π.Α. Λόγοι ανθρωπισμού, ασφάλειας και κόστους έχουν προκρίνει την αχρησία της μεθόδου αυτής και την αντικατάσταση της από την θανατηφόρα ένεση²⁵⁵. Αυτή η τελευταία έχει επικρατήσει ως λιγότερο δραματική, επώδυνη και ψυχοφθόρος μέθοδος εκτέλεσης σε σχέση με όλες τις άλλες και ως η πλέον γρηγορότερη.

²⁵⁴ Ο κρατούμενος οδηγούμενος στο θάλαμο εκτελέσεων, δένεται στην καρέκλα με δερμάτινα λουριά και δύο χάλκινα ηλεκτρόδια συνδέονται στο σώμα του. Το ένα συνδέεται στην γάμπα του και το άλλο βρίσκεται μέσα σε κράνος το οποίο εφαρμόζεται στο κεφάλι του. Απαιτείται και τα δύο σημεία του σώματος του μελλοθάνατου να είναι ξυρισμένα, ώστε να διευκολύνεται η αγωγιμότητα. Ο υποψήφιος εκτελεστής πιέζει ένα κουμπί στον πίνακα ελέγχου και διοχετεύει μία πρώτη δόση ρεύματος ισχύος από 1.700 έως 2.400 volts για διάστημα από 30 δευτερόλεπτα έως ένα λεπτό. Συνήθως βγαίνει καπνός από το κεφάλι και τη γάμπα του φυλακισμένου, ο οποίος εξετάζεται από γιατρό, για να διαπιστωθεί ο θάνατος του. Εάν δεν έχει πεθάνει, η διαδικασία επαναλαμβάνεται, στο <https://eglima.wordpress.com/2008/01/12/karekla/>, προσπελάστηκε την 22/07/2017.

²⁵⁵ Πρόκειται για την τοποθέτηση από εκπαιδευμένους τεχνικούς καθετήρων στις φλέβες κάθε βραχίονα του μελλοθάνατου και την εισαγωγή εν συνεχεία τριών χημικών ουσιών που επιφέρουν το θάνατο του. Η διαδικασία τείνει να αντικατασταθεί από μία πλήρως αυτοματοποιημένη μέθοδος. Σύμφωνα με αυτή, ένα μηχάνημα το οποίο δουλεύει με μπαταρία 12 volt, είναι αυτό που κάνει στον κρατούμενο τη θανατηφόρα ένεση εισάγοντας με ακρίβεια και στις σωστές δόσεις τα φάρμακα στους καθετήρες. Το μηχάνημα διαθέτει 6 σύριγγες, που ενεργοποιούνται αυτόματα. Οι τρεις από αυτές περιέχουν τα θανατηφόρα φάρμακα και οι άλλες τρεις ακίνδυνο αλατούχο διάλυμα. Δύο κουμπιά ελέγχουν το μηχάνημα, ένα για την ενεργοποίηση των θανατηφόρων ενέσεων και ένα για αυτών με το αλατούχο διάλυμα. Δύο εκτελεστές πατούν ο καθένας από ένα κουμπί και οι σύριγγες αδειάζουν τα φάρμακα στους ενδοφλέβιους καθετήρες. Ως πλεονέκτημα της αυτοματοποιημένης μεθόδου προκρίνεται η διοχέτευση των χημικών με τη σωστή σειρά και ως εκ τούτου η ελαχιστοποίηση των ατυχημάτων, στο <https://eglima.wordpress.com/2008/01/26/enessi/>, προσπελάστηκε την 22/07/2017.

Και καθώς σημειώθηκε η απομάκρυνση της σωφρονιστικής θεωρίας από την ποινική θεωρία για την ποινή ως κακό και τον ανταποδοτικό χαρακτήρα αυτής, που επέβαλε τον επώδυνο χαρακτήρα της εκτέλεσης των ποινών, και παγιώθηκε η νέα αντίληψη για την «κοινωνική επανένταξη» των καταδίκων ως στόχο της εκτέλεσης της ποινής, διαφάνηκε πως το κλειστό περιβάλλον της φυλακής είναι το πλέον ακατάλληλο για την επίτευξη του στόχου της κοινωνικής επανένταξης. Η παραπάνω διαπίστωση οδήγησε στο άνοιγμα της φυλακής και την αποδοχή όλο και περισσότερων μέτρων υποκατάστασης των ποινών κατά της ελευθερίας και μέτρων εναλλακτικών της έκτισης τους²⁵⁶. Στο πλαίσιο αυτό καταβάλλονται και προσπάθειες για αναζήτηση λύσεων εποπτείας και εκτός των τειχών της φυλακής, με συνέπεια την άφιξη ενός νέου είδους ηλεκτρονικής επιτήρησης κατά τη διάρκεια του εγκλεισμού, την εντατική εποπτεία και τον κατ' οίκον περιορισμό του δράστη²⁵⁷.

Το σύγχρονο εργαλείο για την ηλεκτρονική επιτήρηση καταδίκων και υποδίκων διανοίγει νέους ορίζοντες στα αδιέξοδα του ποινικού και σωφρονιστικού συστήματος. Συνιστά τομή στο σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης και την επιτομή της εφαρμογής των τεχνολογικών επιτευγμάτων στο σωφρονιστικό τομέα. Οι προθέσεις της εφαρμογής του είναι πράγματι αγαθές και συγκλίνουν στον εκσυγχρονισμό και εξανθρωπισμό του σωφρονιστικού συστήματος, παρέχοντας λύση στο πρόβλημα του υπερπληθυσμού του εγκάθειρκτου πληθυσμού, στη βελτίωση των συνθηκών κράτησης των εναπομεινάντων εγκλείστων και στην μείωση του κόστους συντήρησης των φυλακών. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι προσπαθεί αξιοπρεπώς να προάγει τον στόχο του ποινικού σωφρονισμού, την επανακοινωνικοποίηση του κρατουμένου και την ομαλή ένταξη του στον κοινωνικό ιστό, δίνοντας στον επιτηρούμενο την δυνατότητα μέσα σε ένα οικείο περιβάλλον στο οποίο περιορίζεται να μάθει την έννοια της συμμόρφωσης σε πρόγραμμα, κανόνες και υποχρεώσεις και άρα το κίνητρο να φανεί συνεπής στην εκπλήρωση της ποινής του, για να επιστρέψει κατά το δυνατόν συντομότερα στην κοινωνία των ελευθέρων. Το γεγονός ότι μπορεί να απομακρύνεται από τον τόπο της κατ' οίκον κράτησης για λόγους εργασιακούς, επαγγελματικούς ή εκπαιδευτικούς λειτουργεί επίσης ως μια υπενθύμιση της πραγμα-

²⁵⁶ Στ. Αλεξιάδης, 1997, ό.π., σ.σ. 57, 60-61.

²⁵⁷ Α. Χάιδου, 2002, σ. 83.

τικότητας στην ελεύθερη κοινωνία και κατ' επέκταση της υποχρέωσης συμμόρφωσης του στο προς τήρηση πρόγραμμα, η οποία θα τον φέρει πιο κοντά με την έξω πραγματικότητα. Παράλληλα, εκτίει την ποινή του σε υγιείς συνθήκες διαβίωσης και αποφεύγεται ο συγχρωτισμός του με άλλους κρατούμενους και εγκληματικά πρότυπα, που στην ουσία αντιστρατεύονται τον παραπάνω στόχο.

Δεν πρέπει όμως να αποσοβηθούν τα γκρίζα σημεία της εφαρμογής του τεχνικού αυτού μέτρου. Η συμβολή του στην σταδιακή αποσυμφόρηση των φυλακών, όπως φάνηκε, δεν υπήρξε ιδιαίτερα ανακουφιστική. Αντίθετα, η εφαρμογή του διεύρυνε τον κύκλο των προσώπων που εμπíπτουν στο πεδίο της, εντάσσοντας και περιπτώσεις δραστών, οι οποίοι δε θα βρίσκονταν αντιμέτωποι με ένα τέτοιο περιοριστικό καθεστώς²⁵⁸. Το δίχτυ του κοινωνικού ελέγχου διευρύνεται, όταν εισάγεται μία νέα κύρωση για να αντικαταστήσει μια άλλη κύρωση, αλλά εφαρμόζεται εσφαλμένα²⁵⁹. Κατά συνέπεια, περισσότεροι παραβάτες αντιμετωπίζονται επίσημα από τη δικαιοσύνη και αυξάνεται ο αριθμός του προσωπικού που απαιτείται για την εποπτεία τους²⁶⁰.

Αποτελεί μία ακόμα έκφανση του κοινωνικού ελέγχου, που δεν διαφοροποιείται από το είδος ελέγχου που ασκείται μέσω της κλασικής στερητικής της ελευθερίας ποινής και στοχεύει στην έμμεση ενδυνάμωση της κυριαρχίας του ποινικού δικαίου και στην λειτουργία της ποινής²⁶¹. Το πανοπτικό σχήμα επανέρχεται πιο επίκαιρο από ποτέ και η ολοκληρωτική επιτήρηση παίρνει σάρκα και οστά αυτή τη φορά στο σπίτι του καταδίκου. Το ίδιο το σώμα του επιτηρούμενου γίνεται αυτή τη φορά πομπός, για να μεταδοθεί μία πληροφορία-ακόμα και δηλωτική της παρουσίας του σε ένα χώρο-αξιολογήσιμη από τις αρχές σε συνεργασία με την ιδιωτική ανάδοχο εταιρεία που αναλαμβάνει την κατασκευή, εγκατάσταση και συντήρηση του εξοπλισμού.

²⁵⁸ A. Gibs-D. King, 2003, σ. 2.

²⁵⁹ John Howard Society of Alberta, ό.π., 2000, στο <http://www.johnhoward.ab.ca/pub/old/A3.htm>, σ. 12, προσπελάστηκε την 22/07/2017.

²⁶⁰ Στο ίδιο, σ. 20.

²⁶¹ A. Χαΐδου, 2002, ό.π., σ. 89.

Οι επικριτές διατυπώνουν ενστάσεις και για την προώθηση της κοινωνικής ανισότητας και αδικίας από την εφαρμογή ενός μέτρου στα πλαίσια του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης. Πρόκειται για ένα μέτρο με διόλου ευκαταφρόνητο ημερήσιο κόστος, το βάρος του οποίου ένα μόνο μέρος του έγκλειστου πληθυσμού δύναται να επωμιστεί, όπως επίσης και για ένα μέτρο η εφαρμογή του οποίου προαπαιτεί την ύπαρξη συγκεκριμένου βιοτικού επιπέδου από τον επιτηρούμενο, όπως ενδεικτικά ύπαρξη ιδιόκτητης ή μισθωμένης κατοικίας, και σταθερής τηλεφωνικής σύνδεσης. Για τους λόγους αυτούς το μέτρο της ηλεκτρονικής επιτήρησης έχει ενοχοποιηθεί ότι εισάγει θέματα διακριτικής μεταχείρισης μεταξύ αυτών που δύνανται να επωμιστούν το βάρος της κάλυψης του και αυτών-κυρίως των νέων και των φτωχών-που στερούνται αυτής της δυνατότητας, με τους δεύτερους να οδηγούνται αναπόφευκτα στη φυλακή²⁶². Έχει επιπλέον διατυπωθεί η άποψη ότι ενδέχεται τα θύματα εγκληματικών πράξεων και η κοινή γνώμη να θεωρήσουν την υπαγωγή δραστών σε αυτό το μέτρο ως μία μορφή χάρις ή επιεικούς μεταχείρισης από την πλευρά της ποινικής δικαιοσύνης στον επιτηρούμενο, που δεν ικανοποιεί το περί δικαίου αίσθημα²⁶³.

Σχετική έρευνα σε καταδίκους και υποδίκους σχετικά με την αποτελεσματικότητα της εφαρμογής του μέτρου υπήρξε αποκαλυπτική για τον τρόπο με τον οποίο οι παραβάτες και οι οικογένειες αυτών βιώνουν την νέα συνθήκη. Οι πρώτοι έκαναν λόγο για αίσθηση έντονου ελέγχου και επιτήρησης, που όμως αντισταθμιζόμενη με τις αρνητικές επιπτώσεις που επισύρει η ποινή της φυλάκισης θεωρείται προτιμότερη²⁶⁴. Οι οικογένειες των επιτηρούμενων καλούνται να επωμιστούν εκτός από το οικονομικό κόστος, το συναισθηματικό βάρος της ανάληψης της ευθύνης της επιμέλειας των προσώπων αυτών²⁶⁵, το άγχος των απρόβλεπτων τηλεφωνικών κλήσεων για την επιβεβαίωση της παρουσίας του επιτηρούμενου και την ενδεχόμενα

²⁶² John Howard Society of Alberta, ό.π., 2000, στο <http://www.johnhoward.ab.ca/pub/old/A3.htm>, σ. 10, προσπελάστηκε την 22/07/2017.

²⁶³ Matt Black & Russell G. Smith, 2003, ό.π., σ. 4.

²⁶⁴ A. Gibs-D. King, 2003, ό.π., σ. 4.

²⁶⁵ Στο ίδιο, σ. 4.

χαμηλή εκτίμηση στο πρόσωπο του τελευταίου από τον κοινωνικό περίγυρο²⁶⁶. Το σχετικό ζήτημα της παραβίασης της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής των επιτηρούμενων απασχόλησε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το οποίο σε πρόσφατη απόφαση του (Uzun VS Γερμανίας, 2/09/2010) διέλαβε ότι η επιτήρηση μέσω GPS συνιστά προσβολή του δικαιώματος στο σεβασμό της ιδιωτικής ζωής. ωστόσο δικαιολογείται στην επίδικη περίπτωση, λόγω του ότι ο αιτών είναι τρομοκράτης με συμμετοχή σε βομβιστικές επιθέσεις και καταδικασθείς σε 13 χρόνια φυλάκιση²⁶⁷.

Αποδείχθηκε ότι η τεχνολογία προσέφερε στο πλαίσιο του δικαιοδοτικού και σωφρονιστικού συστήματος σύγχρονα εργαλεία που διαμόρφωσαν σημαντικά τα μέτρα και τις ποινές που επιβάλλονται και εκτελούνται σε αυτό προς την κατεύθυνση της κτήσης ενός χαρακτήρα πιο ανθρώπινου και εκσυγχρονισμένου. Ακόμα και στις περιπτώσεις εκείνες στις οποίες η επιβολή και χρήση των θανατικών εκτελέσεων είναι νόμιμη και ανεκτή, η τεχνολογία προσέφερε μεθόδους και τεχνικές που κατέστησαν την εκτέλεση τους ανώδυνη και γρηγορότερη, μα πάνω απ' όλα πιο εξευγενισμένη και ανθρώπινη σε σχέση με τους αποτροπιασμούς και τις φρικαλεότητες που νοηματοδοτούσαν οι ποινές-βασανιστήρια του παρελθόντος.

Αλλά και η μεγάλη τομή του ηλεκτρονικού βραχιολιού, που με όλη την τεχνογνωσία του ιδιωτικού τομέα στέλνει τον κατάδικο στο σπίτι του, για να εκτίσει την ποινή του μακριά από τα τείχη της φυλακής και το τοξικό περιβάλλον του εγκλεισμού, επισφραγίζει πως η τεχνολογία με την διαρκή επικαιροποίηση και αναβάθμιση της διεκδικεί σε κάθε ιστορική συνθήκη χώρο στον τομέα της σωφρονιστικής-όπως και σε οποιοδήποτε άλλο κοινωνικό πεδίο-και επιδιώκει να ταυτιστεί με τις μεγάλες καινοτομίες σε αυτόν που πνέουν αλλαγές στα μεγάλα αδιέξοδα του, κυρίως του πληθυσμιακού συνωστισμού του, του κόστους συντήρησης του και της αποτυχίας του να πραγματώσει επιτυχώς την επιτυχή επάνοδο των αποφυλακισθέντων στην κοινωνία.

²⁶⁶ John Howard Society of Alberta, ό.π., 2000, στο <http://www.johnhoward.ab.ca/pub/old/A3.htm>, σ. 11, προσπελάστηκε την 22/07/2017.

²⁶⁷ βλ. Π. Παραράς, 2015, σ. 686.

Στην πράξη αποδείχθηκε πως η καινοτομία του «βραχιολιού» δεν λειτούργησε ως εναλλακτική της φυλάκισης ποινή, αλλά ως τεχνικό μέτρο που λειτουργεί συμπληρωματικά προς αυτή, θέτοντας σε εντατική εποπτεία παραβάτες χαμηλής διακινδύνευσης. Ως εκ τούτου, επέκτεινε μάταια τον κοινωνικό έλεγχο και προσέθεσε μία επιπλέον κύρωση στο σύστημα πλάι στις παραδοσιακές, που εκτελούνται στο πλαίσιο του και από την άποψη αυτή το διεύρυνε, χωρίς ωστόσο να σημειωθεί αξιόλογη απεμπλοκή στις χρόνιες ανεπάρκειες και δυσλειτουργίες του, με επιτομή την συμμόρφωση του σωφρονιστικού πληθυσμού. Οι φωνές περί προσβολής δικαιωμάτων των καταδικασθέντων-ιδίως της αξιοπρέπειας τους-και από τη χρήση του βραχιολιού συνεχίζουν να ακούγονται, θα πρέπει όμως να κρίνονται και να σταθμίζονται κατά περίπτωση. Η ελληνική επιστημονική κοινότητα, ήδη από την απαρχή της ψήφισης του μέτρου του «βραχιολιού», έκανε λόγο «για διασπορά της φυλακής έξω από τα διακριτά όρια των τειχών της» και αποσαφήνιζε πως «δεν είναι λιγότερη φυλακή, είναι διαφορετική φυλακή»²⁶⁸.

4.4 Οι εφαρμογές της τεχνολογίας και το σωφρονιστικό προσωπικό

Το σωφρονιστικό προσωπικό αποτελεί συστατικό, λειτουργικό στοιχείο κάθε σωφρονιστικού συστήματος και ειδικότερα της σωφρονιστικής μονάδας, της φυλακής, στο οποίο είναι ανατεθειμένη η συγκεκριμένη εκτέλεση των ποινών κατά της ελευθερίας²⁶⁹. Τα σωφρονιστικά καταστήματα υπηρετούν διαφορετικούς μεταξύ τους και συχνά αντικρουόμενους σωφρονιστικούς σκοπούς, οι οποίοι συνδιαμορφώνουν σε μεγάλο βαθμό τις δραστηριότητες και τις δράσεις του προσωπικού τους²⁷⁰. Έτσι, αναφάνηκαν δύο διαφορετικές προσεγγίσεις της αποστολής του σωφρονιστικού προσωπικού, αυτή της φύλαξης των εγκλείστων και αυτή της αναμόρφωσης τους, η οποία όμως δεν αντιστρατεύεται το θεμελιώδες πρόταγμα της ασφάλειας της φυλακής και την προστασία της κοινωνίας²⁷¹. Τα προνό-

²⁶⁸ Η Αυγή, 25-10-2013 στο <http://www.avgi.gr/article/10811/1197829/ena-brachiolaki-den-phernei-ten-aposymphorese>, προσπελάστηκε την 8/08/2017.

²⁶⁹ Χ. Δημόπουλος, 2004, σ.σ. 321, 324.

²⁷⁰ Στο ίδιο, σ.σ. 322-323.

²⁷¹ Στο ίδιο, σ. 323.

μια και οι τιμωρίες που απονέμει αντικατοπτρίζουν τους νομιμοποιημένους, αντικειμενικούς στόχους και την ορθολογική πολική του ιδρύματος²⁷².

Στην προσπάθεια του αυτή το προσωπικό έχει αρωγό τη σύγχρονη τεχνολογία, η οποία με την καινοτομία και την τεχνογνωσία της εισήλθε στη φυλακή και για να συνδράμει το προσωπικό στην άσκηση των καθηκόντων του, αλλά και για να υποκαταστήσει εν μέρει, προσανατολισμένη στη διαρκή προσπάθεια για μείωση του κόστους συντήρησης της. Αυτό βέβαια δεν μπορεί να εκληφθεί ως παντελής υποκατάσταση του ανθρώπινου παράγοντα σε οποιοδήποτε επίπεδο των σωφρονιστικών λειτουργιών ούτε και ως δυνατότητα παραίτησης του προσωπικού από μέρους των υποχρεώσεων του²⁷³. Το προσωπικό ούτως ή άλλως πρέπει να υπάρχει και να παρίσταται στο χώρο, ούτως ώστε σε περίπτωση που τα συστήματα ασφαλείας εντοπίσουν κίνδυνο από εσωτερική ή εξωτερική απειλή, να παρέμβουν και να αποκαταστήσουν την τάξη και την ασφάλεια στη φυλακή²⁷⁴. Οι δύο μικροκοινωνίες, «κρατούντες» και κρατούμενοι, που αναπτύσσουν μία σχέση αντιπαλότητας μεταξύ τους λόγω της υποχρέωσης πειθάρχησης των δευτέρων στους πρώτους, συστεγάζονται αλλά και αλληλοεπηρεάζονται μέσα από διπολικότητα ρόλων και ταυτοτήτων και διαμορφώνουν την όλη δομή και λειτουργία της φυλακής²⁷⁵.

Η φύσει άνιση σχέση μεταξύ τους διατηρείται ελεγχόμενη και ενίοτε εξομαλύνεται μέσα από την χρήση των «λιγότερο φονικών όπλων», αλλά και των ηλεκτρονικών συστημάτων ασφαλείας. Με τη χρήση των πρώτων το προσωπικό διευκολύνεται στην διευθέτηση άτακτων και βίαιων καταστάσεων που αναφύονται εντός της φυλακής με την ακινητοποίηση ή των αποπροσανατολισμό των απείθαρχων κρατουμένων. Αποτελούν εργαλεία που αμβλύνουν τις εντάσεις και βοηθούν στην τήρηση της πολυπόθητης ευταξίας.

²⁷²E. Goffman, 1994, ό.π., σ.σ. 93-95.

²⁷³ X. Δημόπουλος, 2004, ό.π., σ. 115.

²⁷⁴ Στο ίδιο, σ. 114.

²⁷⁵ N. Κουράκης, 1991, ό.π., σ.σ. 10-11.

Η περίπτωση των συστημάτων ασφαλείας εντοπίζει κάθε κίνηση ή δραστηριότητα που μπορεί να θεωρηθεί περίεργη ή ικανή να απειλήσει την τάξη, επιτηρώντας διαρκώς εσωτερικά και εξωτερικά τις εγκαταστάσεις τις φυλακής. Πρόκειται για πολύτιμα τεχνολογικά εργαλεία στα χέρια του σωφρονιστικού προσωπικού που διευκολύνουν σημαντικά το έργο της επιτήρησης που παραδοσιακά ανήκε στον κύκλο των καθηκόντων του. Αυτό αυτόματα μας οδηγεί στην υπόθεση ότι ο αριθμός των σωφρονιστικών υπαλλήλων μειώνεται, μειώνοντας ταυτόχρονα και το σωφρονιστικό κόστος και ότι ο όποιος-περιορισμένος πλέον-αριθμός απασχολείται, παρέχει τις υπηρεσίες του αποτελεσματικότερα.

Η ύπαρξη και απασχόληση μεγάλου αριθμού σωφρονιστικών υπαλλήλων αποτελεί ένα ακόμα αγκάθι, το οποίο επιβαρύνει δυσμενώς το σωφρονιστικό σύστημα. Η στηριζόμενη κατά κύριο λόγο λειτουργία της φυλακής στα ηλεκτρονικά και τεχνολογικά συστήματα με τη βοήθεια ελάχιστου, πλην όμως επαρκούς προσωπικού, θα αποτελούσε μία ιδανική συνθήκη που θα ανακούφιζε το σύστημα από πολλά δεινά, με κυριότερα το κόστος συντήρησης των φυλακών, αλλά και τις εντάσεις και οξύνσεις μεταξύ προσωπικού και κρατουμένων. Είναι εντυπωσιακό, πως στην περίοδο του μεγάλου εγκλεισμού στις Η.Π.Α η σωφρονιστική διοίκηση αριθμώντας 600.000 και πλέον υπαλλήλους, αποτελούσε τον τρίτο μεγαλύτερο εργοδότη της χώρας, ακολουθώντας στην κατάταξη εμπορικές εταιρείες μεγάλου επιχειρηματικού βεληνεκούς²⁷⁶.

Σε εθνικό επίπεδο, τα προβλήματα του σωφρονιστικού μας συστήματος έχουν απασχολήσει ιδιαίτερα όχι μόνο την επιστημονική κοινότητα, αλλά και την πολιτική και πολιτειακή ηγεσία που με τις επιλογές και αποφάσεις της χαράσσει και εφαρμόζει την αντεγκληματική πολιτική. Το εν λόγω θέμα πρόσφατα αποτέλεσε αντικείμενο συζήτησης στο Ελληνικό Κοινοβούλιο στα πλαίσια άσκησης του κοινοβουλευτικού ελέγχου. Σε πρόσφατη κατατεθειμένη ερώτηση έλληνα βουλευτή τον Οκτώβριο του

²⁷⁶ L. Wacquant, 2001, ό.π., σ. 109.

2016 με θέμα τα προβλήματα του σωφρονιστικού συστήματος²⁷⁷, μεταξύ άλλων απασχόλησαν ο πραγματικός αριθμός των υπηρετούντων υπαλλήλων ανά κατάσταση κράτησης, ο αριθμός των οργανικών θέσεων σε όλα τα καταστήματα κράτησης, καθώς και ο προγραμματισμός νέων προσλήψεων σε αυτά, επιβεβαιώνοντας πως το δυναμικό που τα στελεχώνει είναι ζωτικό για τη βιωσιμότητα και την εύρυθμη λειτουργία τους.

Σε απάντηση της ως άνω ερώτησης²⁷⁸ παρατέθηκαν στοιχεία από το Υπουργείο Δικαιοσύνης, από τα οποία προκύπτει ότι το διοικητικό προσωπικό φύλαξης και εξωτερικής φρούρησης, εξαιρουμένων των λοιπών ειδικοτήτων που απασχολούνται στα ελληνικά καταστήματα κράτησης, παραμένει αριθμητικά αυξημένο, φθάνοντας να απασχολεί κατ' ανώτατο όριο 245 υπαλλήλους ΔΕ Φύλαξης και 277 υπαλλήλους ΔΕ Εξωτερικής Φρούρησης στο κατάστημα κράτησης του Κορυδαλλού και κατ' ελάχιστο 18 υπαλλήλους ΔΕ Φύλαξης και 22 υπαλλήλους ΔΕ Εξωτερικής Φρούρησης στο κατάστημα της Κορίνθου. Την ίδια στιγμή οι οργανικές θέσεις σε κάθε κατάστημα κράτησης στην ελληνική επικράτεια ανέρχονται σε αντίστοιχα επίπεδα με τις περισσότερες να αναγνωρίζονται στο κατάστημα του Κορυδαλλού (310 για το προσωπικό ΔΕ Φύλαξης και 322 για το ΔΕ Εξωτερικής Φρούρησης) και τις λιγότερες στο Ανοικτό Κατάστημα της Κεντρικής Αποθήκης Υλικού Φυλακών στον Κορυδαλλό (20 ΔΕ Φύλαξης). Και επειδή προφανώς η ήδη υπάρχουσα σωφρονιστική δύναμη αποδεικνύεται ανεπαρκής, με την από 20-07-2016 και με αριθμό ΔΠΑΑΔ/Φ.ΕΓΚΡ./109/5394 απόφαση του Υπουργείου Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης εγκρίθηκε η κίνηση διαδικασιών για την πρόσληψη 657 ατόμων ως τακτικό προσωπικό για την πλήρωση εντός του έτους 2018 κενών οργανικών θέσεων του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Ειδικότερα, εγκρίθηκαν 500 θέσεις ΔΕ Φύλαξης και 100 ΔΕ Προσωπικού Εξωτερικής Φρούρησης στα καταστήματα κράτησης.

²⁷⁷ Η υπ' αριθμόν 281/11-10-2016 ερώτηση του βουλευτή Ν. Δένδια προς τον Υπουργό Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, στο <http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/c0d5184d-7550-4265-8e0b-078e1bc7375a/9753027.pdf>, προσπελάστηκε την 21-09-2017.

²⁷⁸ Η με αρ. πρωτ. 683/3-11-2016 απάντηση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Ν. Παρασκευόπουλου επί της ως άνω και με αριθμό 281/11-10-2016 ερώτησης του βουλευτή Ν. Δένδια, στο <http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/67715b2c-ec81-4f0c-ad6a-476a34d732bd/9786659.pdf>, προσπελάστηκε την 21-09-2017.

Τα ανωτέρω στοιχεία μάλλον καταδεικνύουν αφενός πως η υπάρχουσα καταγεγραμμένη σωφρονιστική δύναμη παραμένει αριθμητικά μεγάλη και αφετέρου πως παρίσταται ανάγκη αυτή να μεγιστοποιηθεί και να ισχυροποιηθεί με αυτόν τον τρόπο κι άλλο. Αυτό σημαίνει πως οι όποιες τεχνολογικές εφαρμογές στη σημερινή φυλακή δεν λειτούργησαν με λογική μείωσης του σωφρονιστικού προσωπικού και δεν ανέδειξαν μία τέτοια ανάγκη. Θα μπορούσε να ειπωθεί, πως είτε αποφεύγεται συστηματικά η ευρεία χρήση της τεχνολογίας και η υποστήριξη μίας σύγχρονης διαχείρισης των φυλακών από τις κυβερνήσεις, υπακούοντας σε πολιτικές σκοπιμότητες και συντεχνιακά συμφέροντα²⁷⁹, είτε καθίσταται αδύνατη η αντικατάσταση των συστημάτων που έχουν ήδη εισαχθεί στα σωφρονιστικά καταστήματα από τα συνεχώς εξελισσόμενα, ανανεωμένα και αυτοματοποιημένα επιτεύγματα της τεχνολογικής γνώσης με αποτέλεσμα την απαραίτητη ύπαρξη ικανού αριθμού προσώπων για τον έλεγχο και τον χειρισμό τους. Το απογοητευτικό είναι, πως και από την σκοπιά αυτή εξεταζόμενο το σύστημα, παραμένει υπερτροφικό, παρά τις εκσυγχρονισμένες παρεμβάσεις που επιχειρούνται για την αποφόρτιση του από τα προβλήματα που επέφερε ο εγκλεισμός και πως η τεχνολογία δεν υπηρέτησε τις ανάγκες των κρατουμένων και των σωφρονιστικών υπαλλήλων, για την κάλυψη των οποίων προοριζόταν η εισαγωγή της, αλλά ούτε και τις κοινωνίας για μείωση των σωφρονιστικών δαπανών και ορθολογική χρήση των δημοσίων πόρων.

²⁷⁹Ε. Λαμπροπούλου, 2017, στο <http://www.liberal.gr/arthro/129511/apopsi/arthra/sofronistiki-politiki-metaxu-sfuras-kai-akmonos.html>, προσπελάστηκε την 25-07-2017.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παρούσα ανάλυση επεδίωξε την κριτική παρουσίαση της σχέσης που αναπτύχθηκε μεταξύ της τεχνολογίας και της σωφρονιστικής υπό το φως των εξελίξεων που έφερε ο νέος λόγος της Νέας Ποινολογίας, ιδωμένης όμως, μέσα από την προοπτική που ενδεχομένως να διανοιγόταν για την αποσυμφόρηση και την λυσιτελέστερη λειτουργία του σωφρονιστικού συστήματος. Σκόπιμο είναι να διασαφηνισθεί πως στην παρούσα ανάλυση η σύγχρονη τεχνολογία στη σωφρονιστική δεν τελεί σε σχέση αιτίου-αιτιατού με την ενδεχόμενη διεύρυνση ή αποσυμφόρηση του συστήματος, αλλά προσεγγίζεται ως μία παράμετρος, που εισήχθη στο περιβάλλον της φυλακής με μία ευρύτερη λογική οικονομίας, εκσυγχρονισμού και εξανθρωπισμού της και εξετάζεται για την προσφορά της αυτή.

Από τα παραπάνω, καθίσταται σαφές ότι η τεχνολογία με τα επιτεύγματα της όχι μόνο έχει εισχωρήσει στο πεδίο της σωφρονιστικής, αλλά το έχει διαμορφώσει θεσμικά, υλικοτεχνικά και διαδικαστικά σε σημαντικό βαθμό. Θα μπορούσε να μιλήσει κανείς και για ένα είδος εξαρτητικής σχέσης, επιβεβλημένο από τις απαιτήσεις της παγκοσμιοποιημένης και εκβιομηχανοποιημένης κοινωνίας μας, που επεκτάθηκαν και στην μικρή κοινωνία της φυλακής. Η τεχνολογική πρόοδος εισήχθη στον σωφρονιστικό τομέα με την φιλοδοξία να εντυπωθεί στις συνειδήσεις όλων ως αρωγός του στο έργο του. Και η θέση αυτή εμπεριέχει εν μέρει μία αλήθεια. Τα σωφρονιστικά καταστήματα, οι χώροι που φιλοξενούν τους καταδικασθέντες προκειμένου να εκτίσουν ποινές κατά της ελευθερίας για τα εγκλήματα που διέπραξαν, άλλαξαν όψη, διαμόρφωση και λειτουργικότητα. Η προσαρμογή τους αρχιτεκτονικά, λειτουργικά και θεσμικά με τις τεχνολογικές εξελίξεις φάνηκε συνεπής με την ανάγκη για εκσυγχρονισμό των σωφρονιστικών συστημάτων και εξανθρωπισμό των συνθηκών κράτησης.

Αυτή είναι, όμως, μία πρώτη ανάγνωση της συνδρομής του τεχνολογικού παράγοντα στον σωφρονιστικό τομέα. Μία πιο διεισδυτική ανάλυση των πραγμάτων θα μας οδηγήσει στην παρατήρηση και το συμπέρασμα πως η τεχνολογία στο πεδίο αυτό, εξεταζόμενη μέσα από την σκοπιά που προτάθηκε για αυτήν στην αρχή της παρούσας

ανάλυσης, ήτοι της αξιολόγησης της σε απόλυτη συνάρτηση με τις ανθρώπινες και κοινωνικές ανάγκες που ικανοποιεί, δεν φαίνεται να εκπλήρωσε τον σκοπό ύπαρξης και αποστολής της. Εν προκειμένω, καταδείχθηκε πως η εισαγωγή και εφαρμογή της δεν ικανοποίησε τις ανάγκες των εγκλείστων, των σωφρονιστικών υπαλλήλων, όλων των εμπλεκομένων φορέων απονομής της ποινικής δικαιοσύνης και εν γένει του κοινωνικού συνόλου για ομαλή και εύρυθμη λειτουργία του σωφρονιστικού συστήματος και αποσυμπίεση από τα μεγάλα προβλήματα του. Οι κρατούμενοι δικαιούνται μίας ορθολογικής, εξατομικευμένης και ανάλογης της πράξης που διέπραξαν ποινής και ενός κατ' ελάχιστο ζωτικού και αξιοπρεπούς χώρου, για να εκτίσουν αυτή και οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι ενός ευρύτερου περιβάλλοντος λειτουργικότητας και οικονομίας, για να ασκήσουν τα καθήκοντα τους. Η δε κοινωνία αξιώνει την ικανοποίηση του περί δικαίου αισθήματος με την καταδίκη και τιμωρία των δραστών και την εύρυθμη, αποδοτική και κατά το δυνατόν λιγότερο επιβαρυντική για τον κρατικό προϋπολογισμό λειτουργία του συστήματος.

Από τη μία μεριά, οι απαιτήσεις για εκσυγχρονισμό των σωφρονιστικών καταστημάτων, ασφάλεια των φυλακών και βελτίωση όλων των παρεχόμενων υπηρεσιών ικανοποιούνται σε ορισμένο βαθμό. Τα μέτρα και οι ποινές απέκτησαν μία πιο ανθρώπινη και εκσυγχρονισμένη διάσταση. Διαμορφώθηκε μία κατάσταση νέας επιτήρησης, με τον κοινωνικό έλεγχο να γίνεται αόρατος και ανεπαίσθητος, μα πιο διεισδυτικός, οδηγούμενος στην παρακολούθηση κάθε συμπεριφοράς μέσα από τεχνολογικά συστήματα ηλεκτρονικής επιτήρησης. Η αντικατάσταση των διαδικασιών φυσικής επιτήρησης από τις νέες μορφές ηλεκτρονικής υπηρετήσε στα πλαίσια του σωφρονιστικού συστήματος την ανάγκη όλων για ασφάλεια, συμμορφούμενη σε μία προσανατολισμένη στο μέλλον προσέγγιση για την αποτροπή εκδήλωσης αταξιών.

Από την άλλη, η παραγωγή τεχνολογικών γνώσεων και αγαθών, όπως η ηλεκτρονική παρακολούθηση των κρατουμένων στα σωφρονιστικά καταστήματα, η κατ' οίκον επιτήρηση, η κατασκευή φυλακών υψίστης ασφαλείας ή το πλήθος των τεχνολογικών μέσων για την μέγιστη δυνατή φύλαξη και περιμετρική ασφάλεια των φυλακών επιτείνουν τον κοινωνικό έλεγχο και την κάθε μορφής συλλογική ομογενοποίηση. Η

νέα εκδοχή του κοινωνικού ελέγχου είναι προσανατολισμένη στην ασφάλεια και αμφισβητεί την ελευθερία επιλογής²⁸⁰. Νομιμοποιείται μάλιστα μέσω μίας τεχνοκρατικής έννοιας της ασφάλειας²⁸¹. Το κράτος είναι πανταχού παρόν και ελέγχει, επιβάλλει πρότυπα συμβατικής συμπεριφοράς στοχοποιεί κοινωνικές ομάδες ως επικίνδυνες και ενδυναμώνεται. Η τεχνολογία χρησιμοποιήθηκε ως εργαλείο για την επίτευξη αυτού του στόχου μέσα από την συγκαλυμμένη λειτουργία της ως μέσο χειραγώγησης των καταδικασθέντων, καταδίκων και υποδίκων και αρωγός του κοινωνικού ελέγχου.

Η πολυπλοκότητα εισφορά της στην αποσυμπίεση του σωφρονιστικού συστήματος από τα δεινά που το ταλαιπωρούν, δεν αναδείχθηκε. Ιδίως, η σταδιακή αποσυμφόρηση των φυλακών από τον πληθυσμιακό συνωστισμό των κρατουμένων, όπως προκύπτει από επίσημα στατιστικά στοιχεία δεν πραγματώθηκε. Οι φυλακές εξακολουθούν και σήμερα, παρά την τεχνολογική καινοτομία και τον εκσυγχρονισμό τους, να αποτελούν χώρους που στοιβάζονται αδιακρίτως κρατούμενοι με μία ατέρμονη ροή, «αποθήκες σωμάτων» εντός των οποίων οι κρατούμενοι «μέσα σε ασφυκτικές πυκνότητες καλούνται να αναστοχάζονται σταθερά από τη δική τους πλευρά τις πράξεις, τις συμπεριφορές, τις ενοχές, τους κανόνες και τους ρόλους που τους οδήγησαν εκεί...»²⁸². Οι συνθήκες κράτησης δεν βελτιώθηκαν, το σωφρονιστικό προσωπικό διατήρησε την αριθμητική υπεροχή, τη φυσική παρουσία και τον ενεργό ρόλο του στην άσκηση της εποπτείας πλάι στα τεχνολογικά συστήματα ασφαλείας, νέα μέτρα και ποινές προστίθενται στο δικαιοσύνη σύστημα, η υλικοτεχνική υποδομή των φυλακών επεκτάθηκε και όλα συντείνουν σε μία υπερτροφική ανάπτυξη του συστήματος, που προφανώς δεν υπηρετεί κοινωνικές ανάγκες, συντηρεί όμως ένα φαύλο κύκλο βίας και καταστολής που υπηρετεί συντεχνιακά συμφέροντα και σκοπιμότητες.

²⁸⁰Ε. Λαμπροπούλου, 2001, σ. 68.

²⁸¹ Στο ίδιο, σ. 69.

²⁸² Αφροδίτη Κουκουτσάκη, 2006, ό.π., σ.σ. 98-99.

Σε αυτό το πλαίσιο, οι κρατούμενοι τίθενται στο περιθώριο. Τα τεχνολογικά επιτεύγματα δεν υπηρέτησαν τις ανάγκες τους, αλλά κυριάρχησαν επ'αυτών με μία κατ'επίφαση προβολή τους ως συντελεστές εκσυγχρονισμού των σωφρονιστικών συστημάτων, για να προωθηθούν συμφέροντα και επιδιώξεις οικονομικών, επιχειρηματικών και πολιτικών κύκλων. Ιδιωτικές εταιρείες, που δραστηριοποιούνται στο χώρο της εμπορίας και προώθησης προϊόντων και υπηρεσιών ασφαλείας, η διοίκηση των φυλακών και κυρίαρχες πολιτικές ομάδες επωφελούνται από τη συντήρηση των ανεπαρκειών και τρωτών σημείων του συστήματος. Άλλωστε, η σωφρονιστική βρίσκεται σε απόλυτη εξάρτηση από το περιεχόμενο και τους σκοπούς που καθορίζει η αντεγκληματική πολιτική, καθώς ποινή με συγκεκριμένο περιεχόμενο και επιδιώξεις στο στάδιο της απειλής και επιβολής της, δεν είναι ικανή να πετύχει στόχους και επιδιώξεις διαφορετικές κατά την έκτιση της²⁸³. Αμφότερες όμως, καθορίζονται αποκλειστικά ως προς το περιεχόμενο και τους σκοπούς τους από το είδος της εκάστοτε κυρίαρχης πολιτικής εξουσίας, η οποία μέσω της διαδικασίας διαμόρφωσης και εποπτείας τους επιβεβαιώνει την ύπαρξη και την ισχύ της.

Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνει πως οι έγκλειστοι από το στάδιο της έκδοσης της καταδικαστικής απόφασης και εφεξής αντιμετωπίζονται από το κράτος, επιτηρούμενοι συνέχεια και παντού, ως πομποί που αποστέλλουν τα απαιτούμενα μηνύματα συναίνεσης και υπακοής και όχι ως αυθύπαρκτες οντότητες που χρήζουν σεβασμού ακόμα και κατά το στάδιο της έκτισης της ποινής τους. Οι συνθήκες ύψιστης περιμετρικής ασφάλειας των φυλακών σε συνδυασμό με τις ασφυκτικές συνθήκες κράτησης των κρατουμένων και τις μεθόδους που μετέρχεται το σωφρονιστικό προσωπικό-όλα επιτεύγματα της εξέλιξης της τεχνολογίας- για την επιβολή της τάξης, αντιστρατεύονται την θεμελιώδη υποχρέωση για μεταχείριση των κρατουμένων με ανθρωπισμό και προετοιμασία τους για την επιστροφή τους στην κοινωνία.

²⁸³ Στ. Αλεξιάδης, 1989, σ. 449.

Η εφαρμογή της τεχνολογίας στη σωφρονιστική, ως προς τις ανθρώπινες και κοινωνικές ανάγκες που όφειλε να ικανοποιήσει, δεν επέφερε τα επιθυμητά αποτελέσματα. Το αποτέλεσμα ήταν μία ολιστική, μάταιη και δυσλειτουργική διεύρυνση του σωφρονιστικού συστήματος με χιλιάδες στοιβαγμένους κρατούμενους να εκτίουν τις ποινές τους σε αντίξοες συνθήκες στο πλαίσιο μίας υπάρχουσας υλικοτεχνικής υποδομής, αδύναμης να συνδράμει τους ίδιους στην έκτιση αυτής, αλλά και τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους στην άσκηση των καθηκόντων τους και μία διάχυτη επίταση του κοινωνικού ελέγχου, που εδραιώνει την κυριαρχία του κράτους πίσω από τα κάγκελα και καταστρατηγεί αναφαίρετα δικαιώματα των κρατουμένων, όπως τον σεβασμό και την προστασία της αξίας του ανθρώπου. Το οξύμωρο είναι ότι ο αυτονόητος σεβασμός της ανθρώπινης ζωής και αξιοπρέπειας των εγκλειστών θα μπορούσε να τους κινητροδοτήσει να επανεξετάσουν και επανακαθορίσουν τις σχέσεις τους με τον εαυτό τους, τον νόμο και τους άλλους ανθρώπους και συνεκδοχικά να επιτύχουν την ομαλή μετάβαση τους στην κοινωνία των ελευθέρων.

Φαίνεται πως η κρίση του σωφρονιστικού συστήματος εξακολουθεί να συντηρείται για πολλές δεκαετίες. Η προοπτική του απεγκλεισμού και της αποσυμφόρησης του συστήματος αποτελούν μέρος κάθε σωφρονιστικής μεταρρύθμισης με άξονα το χώρο της φυλακής, μα ταυτόχρονα αποδεικνύονται καταστάσεις απλησίαστες, δύσκολα υλοποιήσιμες και προσαρμόσιμες στη σωφρονιστική πραγματικότητα. Για τον Foucault «Δεν πρέπει να θεωρήσουμε τη φυλακή έναν αδρανή θεσμό που κλονίζεται κάθε φορά από διάφορες μεταρρυθμιστικές κινήσεις. Η φυλακή αποτελούσε πάντα μέρος ενός ενεργού πεδίου όπου αφθονούσαν τα σχέδια, οι αναπροσαρμογές, οι πειραματισμοί, οι θεωρητικοί λόγοι, οι μαρτυρίες, οι έρευνες»²⁸⁴. Η αναπόφευκτη περιορισμένη χρήση της προβάλλει ως η μόνη διέξοδος στα χρόνια αδιέξοδα του συστήματος. Στο νέο αυτό πλαίσιο η τεχνολογία πρέπει να έχει θέση, μόνο εφόσον χρησιμοποιείται με τον τρόπο εκείνο και στο μέτρο, που θα αναδεικνύει την αξία της ασφάλειας και της επίβλεψης ως παράμετρο του πολιτισμού μας και όχι ως δεκανίκι της κρατικής παρέμβασης και καταστρατήγησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

²⁸⁴ M. Foucault, (1976) 2011, ό.π., σ. 266.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

- Αλεξιάδης Σ., *Εγκληματολογία*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1989.
- Αλεξιάδης Σ., *Σωφρονιστική*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1997.
- Αναγνωστάκη Μ., *Εναλλακτικά μέτρα και ποινές στην ελληνική έννομη τάξη υπό συγκριτικό πρίσμα*, στον τιμητικό τόμο εις μνήμην Καθηγητή Χρίστου Δέδε, επιμ. Ν.Κουράκη, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2013.
- Ancel M., *Η νέα κοινωνική άμυνα*, μτφρ. Ηρώ Σγκουνίδου-Δασκαλάκη, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1995.
- Αρχιμανδρίτου Μαρία, *Η φυλάκιση ως τρόπος κράτησης και ως μορφή έκτισης της ποινής*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2012.
- Βακαλιός Θ., *Τεχνολογία, Κοινωνία, Πολιτισμός*, Εκδόσεις Ψηφίδα, Αθήνα, 2002.
- Beck U., *Η επινόηση του πολιτικού, Για μια θεωρία του εκσυγχρονισμού*, μτφρ. Κωνσταντίνος Καβουλάκος, Νέα Σύνορα-Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, Αθήνα, 1996.
- Βιδάλη Σ.- Ζυγούρας Π., *Συμβουλευτική και φυλακή*, Αντ.Ν.Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2008.
- Βλάχου Β., *Ιστορική επισκόπηση των εγκληματολογικών θεωριών κατά τον 19ο αιώνα, Η γένεση της εγκληματολογίας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2012.
- Βρύζας Κ., *Νέες τεχνολογίες, νέες μυθολογίες στο Οι νέες τεχνολογίες για την κοινωνία και τον πολιτισμό: Πρακτικά ΄Β Πανελληνίου Συνεδρίου με Διεθνή Συμμετοχή*, Αθήνα, 2000.
- Γαρδίκας Κ., *Εγκληματολογία*, τόμος ΄Τ, Σωφρονιστική, Αδελφοί Τζάκα, Αθήνα, 1960.
- Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου Α., *Πρώτες βοήθειες σε μία οξεία κρίση μιας χρόνιας ασθένειας*, στο Ελληνική Επιθεώρηση Εγκληματολογίας, τευχ. 1-16, 1993-1995 (46-53).
- Γκίντενς Α., *Ο κόσμος των ραγδαίων αλλαγών, Πώς επιδρά η παγκοσμιοποίηση στη ζωή μας*, μτφρ. Κ. Γεώργιας, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2001.

- Coyle A., *Η Διοίκηση των Φυλακών, Μία θεώρηση υπό το πρίσμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων*, μτφρ. Ν. Βαρβατάκος, επιμ. Ν. Κουλούρης, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2012.
- Δασκαλάκης Η., *Μεταχείριση εγκληματία*, Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1985.
- Δασκαλάκης Η., *Ο θεσμός της φυλακής*, περ. Κοινωνική Κριτική, τευχ. 1, Απρίλιος 1986.
- Δημόπουλος Χ., *Η κρίση του θεσμού της φυλακής και οι μη φυλακτικές κυρώσεις*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1998.
- Δημόπουλος Χ., *Μεταχείριση των επικίνδυνων κρατουμένων*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2004.
- Εταιρεία Ελλήνων Δικαστικών Λειτουργών για τη Δημοκρατία και τις Ελευθερίες, *Οι ελληνικές φυλακές, Από τον νόμο στην πραγματικότητα*, Β' Συνέδριο, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1994.
- Foucault M., (1976), *Επιτήρηση και τιμωρία, Η Γέννηση της Φυλακής*, μτφρ. Τάσος Μπέτζελος, Πλέθρον, Αθήνα, 2011.
- Φουκώ Μ., *Ο μεγάλος εγκλεισμός: το πείραμα της ομάδας πληροφόρησης για τις φυλακές*, μτφρ. Σπ. Παντελάκης, Μαύρη Λίστα, Αθήνα, 1999.
- Goffman E., *Άσυλα*, μτφρ. Ξ. Κομνηνός, Ευρύαλος, Αθήνα, 1994.
- Καρανίκας Δ., *Σωφρονιστική*, τομ. Α, Θεσσαλονίκη, 1948.
- Κοντιάδης Ξ., *Το κοινωνικό κράτος πρόληψης ως απάντηση στην κρίση του παραδοσιακού κοινωνικού κράτους, προς ένα νέο πολιτειολογικό τύπο; στο Ασφάλεια και δικαιώματα στην κοινωνία της διακινδύνευσης*, επιμ. Χ. Ανθόπουλος, Ξ. Κοντιάδης, Θ. Παπαθεοδώρου, Αντ.Ν.Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2005.
- Κουκουτσάκη Α., *Εικόνες Φυλακής*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2006.
- Κουλούρης Ν., *Επιτήρηση και ποινική δικαιοσύνη: Οι εναλλακτικές κυρώσεις και η διασπορά της φυλακής*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2009 (α).
- Κουλούρης Ν., *Η κοινωνική επανένταξη της φυλακής*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2009 (β).
- Κουλούρης Ν., *Επι-φυλακή, Κατάστημα Κράτησης Κορυδαλλού: Λειτουργία, κατάσταση και μεταχείριση κρατουμένων*, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2009 (γ).
- Κουράκης Ν., *Εγκληματολογικοί Ορίζοντες, Α: Θεωρία και πρακτική της ποινικής καταστολής*, Αντ.Ν.Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 1991.

- Κουράκης Ν., *Η ποινική καταστολή μεταξύ παρελθόντος και μέλλοντος*, τέταρτη έκδοση, Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2005.
- Κουράκης Ν., *Θεωρία της ποινής, Μια εισαγωγή*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2008.
- Λαμπροπούλου Ε., *Κοινωνικός Έλεγχος του Εγκλήματος*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1994.
- Λαμπροπούλου Ε., *Εσωτερική ασφάλεια και κοινωνία του ελέγχου*, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα, 2001.
- Λαμπροπούλου Ε., *Κοινωνίες σε «κίνδυνο» και αίσθημα ανασφάλειας*, Ποινική Δικαιοσύνη, 5/2002 (έτος 5^ο).
- Μανωλεδάκης Ι. – Ν. Παρασκευόπουλος, *Εγχειρίδιο Ποινικού Δικαίου: γενικό μέρος*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 1999.
- Μανωλεδάκης Ι., *Κοινωνία της διακινδύνευσης: Μεταξύ ασφάλειας και ελευθερίας στο Ασφάλεια και δικαιώματα στην κοινωνία της διακινδύνευσης*, επιμ. Χ Ανθόπουλος, Ξ. Κοντιάδης, Θ. Παπαθεοδώρου, Αντ.Ν.Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2005.
- Μαργαρίτης Λ. - Παρασκευόπουλος Ν., *Ποινολογία*, ζ' έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2005.
- Μαυρής Μ., *Το Πανοπτικό του χρόνου, Η διαχείριση του χρόνου σε συνθήκες μακροχρόνιας στέρησης της ελευθερίας*, εκδ. Τυπωθήτω, Αθήνα, 2003.
- Νικολόπουλος Γ., *Φυλακή και τοπική κοινωνία, Από τη «σωφρονιστική» μεταρρύθμιση στα τοπικά κοινωνικά δίκτυα*, Ελληνική Επιθεώρηση Εγκληματολογίας, τευχ. 11-16, 1993-1995.
- Νικολόπουλος Γ., *Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως φορέας αντεγκληματικής πολιτικής: «Το πρόγραμμα της Χάγης» και η εφαρμογή του*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2008.
- Παπαθεοδώρου Θ., *Δημόσια ασφάλεια και αντεγκληματική πολιτική-Συγκριτική προσέγγιση*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2002.
- Παπαρίζου Α., *Μετεξελίξεις του κοινωνικού ελέγχου και ατομικές ελευθερίες: Η χρήση της νέας τεχνολογίας*, στον τιμητικό τόμο για τον Στέργιο Αλεξιάδη, επιμ. Στράτος Γεωργούλας, εκδόσεις ΚΨΜ, Αθήνα, 2007.
- Παραράς Π., *Επιτήρηση των αδειούχων κρατουμένων με βραχιόλι*, στο Δικαιώματα του Ανθρώπου, Διεπιστημονική Επιθεώρηση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2015 (681-691).

- Παρούσης Μ., Ο Michel Foucault και η γενεαλογία του σωφρονισμού, στο Είδη Κυρώσεων και Δικαιϊκοί Κλάδοι, επιμ. Ιωάννη Στράγγα, Αντ.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1991 (253-257).
- Reeb Winfried, *Φυλακές και αρχιτεκτονική, Η αναζήτηση για τον ιδανικό τρόπο εξόντωσης*, μτφρ. Πάνος Πικραμμένος, εκδόσεις Αμμηχανία, Αθήνα, 1988.
- Σπινέλλη Κ.Δ., *Εγκληματολογία, Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις*, δεύτερη ανανεωμένη έκδοση, Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2005.
- Φαρσεδάκης Ι., *Η κοινωνική αντίδραση στο έγκλημα και τα όρια της*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1991.
- Φαρσεδάκης Ι., *Στοιχεία Εγκληματολογίας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2005.
- Χάιδου Α., *Το Σωφρονιστικό Σύστημα. Ζητήματα Θεωρίας και Πρακτικής*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2002.
- Χάιδου Α., *Εγκληματολογικά Κείμενα-Ανήλικοι-Ναρκωτικά-Κοινωνικός Έλεγχος*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2003.
- Χάιδου Α., *Η διαχρονικότητα της σωφρονιστικής καταστολής και η προσχηματική επίκληση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο Ο δρόμος προς τη δικαιοσύνη*, Συνέδριο προς τιμή του ομότιμου καθηγητή Στέργιου Αλεξιάδη, επιμ. Αγγελική Πιτσελά, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2012 (191-197).
- Wacquant L., *Οι φυλακές της μιζέριας*, μτφρ. Καίτη Διαμαντάκου, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2001.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Beck U., *Risk society, Towards a new modernity*, Sage, London, 1992.
- Black Matt & Smith Russell G., *Electronic Monitoring in the Criminal Justice System, Trends and Issues in Crime and Criminal Justice*, Australian Institute of Criminology, Australia, n. 254, 2003 (1-6).
- Bogonikolos Nikos - Zeus E.E.I.G, *Development of surveillance, Technology and risk of abuse of economic information*, European Parliament, Stoa, Luxembourg, May 1999.
- Carlson Peter M. & Garret G.S, *Prison and Jail Administration. Practice and Theory*, Aspen Publishers, Gaithersburg Maryland, 1999.
- Feeley M.- Simon J., *The New Penology: Notes on the emerging strategy of corrections and its implications*, *Criminology*, v. 30/n. 4, 1992 (449-474).
- Feenberg A., *Subversive Rationalization: Technology, Power, and Democracy Inquiry*, *An Interdisciplinary Journal of Philosophy*, vol.35/ n.3/4, 1992 (291-473).
- Fussey P., *An interrupted transmission? Processes of CCTV implementation and the impact of human agency* στο *Surveillance & Society*, Special Issue on ‘Surveillance and Criminal Justice’ Part 1, 4(3) (229-256).
- Gable Ralph Kirkland & Gable Robert S., *Electronic Monitoring: Positive Intervention Strategies*, *Federal Probation*, vol. 69/n.1, 2005 (1-8).
- Garland D., *Punishment and modern society, A study in social theory*, Clarendon Press, Oxford, 1990.
- Garland D., *Mass imprisonment, Social causes and consequences*, Sage Publications, London, 2001.
- Garland D., *The culture of control, Crime and social order in contemporary society*, Oxford University Press, 2001.
- Gibs A. – King D., *The electronic ball and chain? The operation and impact of home detention with electronic monitoring in New Zealand*, *The Australian and New Zealand Journal of Criminology*, vol. 36/no. 1, 2003 (1-17).
- Grabosky P., *Technology and crime control*, *Trends and Issues in crime and criminal justice*, Australian Institute of Criminology, Australia, n. 78, 1998 (1-6).
- Grabosky P., *Security in the 21st century*, *Security Journal*, v. 20, 2007 (9-11).
- Haggerty K., *Technology and crime policy, Reply to Michael Jacobson*, *Theoretical Criminology*, Sage Publications, London, 2004, vol. 8/n. 4 (491-497).

- Harcourt B., *The illusion of free markets, Punishment and the myth of natural order*, Harvard University Press, England, 2011.
- Koops Bert-Jaap, *Technology and the crime society: Rethinking legal protection*, TILT Law & Technology Working Paper No. 010/2009 (1-22).
- Lyon D., *The new surveillance: Electronic technologies and the maximum security society*, Crime, law and social change, Kluwer Academic Publishers, 1992, v. 18 (159-175).
- Maes E. – Mine B. - De Man C.- Brakel R.Van, *Thinking about electronic monitoring in the context of pre-trial detention in Belgium: a solution to prison overcrowding?*, στο European Journal of Probation of Bucharest, vol.4/no.2, 2012 (3-22).
- Mampaey L., Renaud J.P., Grip, *Prison technologies, An appraisal of technologies of political control*, Stoa, European Parliament, Luxembourg, 2000.
- Marx G., *Technology and social control: The search for the illusive silver bullet*, International Encyclopedia of the social and behavioral sciences, J. Smelser & B. Baltes (eds.), 2001.
- Marx G., *The Engineering of social control: Policing and technology*, Policing, vol. 1/ n. 1, 2007 (46-56).
- Mathiesen T., *Prison on trial: A critical assessment*, Sage Publications, London, Newbury Park, New Delhi, 1990.
- Mears D. P. – Watson J., *Towards a Fair and Balanced Assessment of Supermax Prisons*, Justice Quarterly, vol. 23/no.2, June 2006 (232-270).
- Norris C., M. Mc Cahill, *Cctv: Beyond penal modernism?*, British Journal Criminology, 46, 2006, (97-118).
- Omega Foundation, *Crowd Control Technologies, An appraisal of technologies for political control*, European Parliament, The STOA Programme, 2000.
- Pizarro J. – Stenius Vanja M. K., *Supermax prisons: Their rise, current practices and effect on inmates*, The Prison Journal, vol. 84/no. 2, June 2004 (248-264).
- Pizarro J. - Raymund Narag, *Supermax Prisons, What we know, what we do not know and where we are going*, The Prison Journal, vol. 88/no. 1, 2008 (23-42).
- Riveland C., *Supermax Prisons: Overview and General Considerations*, U.S Department of Justice, National Institute of Corrections, 1999.
- Robles J., *Non Lethal Weapons*, The Bill Blackwood Law Enforcement Management Institute of Texas, 2007.

- Simon B., *The return of panopticism: Supervision, subjection and the new surveillance*, *Surveillance and Society*, 2005, vol. 3/ n. 1 (1-20).
- Slingeneyer T., *The new penology: a grid for analyzing the transformations of penal discourses, techniques and objectives*, *Champ Penal/Penal Field*, vol IV, 2007.
- Smith Scharff P., *The Effects of Solitary Confinement On Prison Inmates: A Brief History and Review of the Literature*, 2006, *Crime and Justice*, The University of Chicago Press, 2006, vol. 34/no. 1 (441-528).
- Smith Gavin J.D, *Relations between wathers and wathed in control(led) systems: Strategies and tactics*, *Surveillance & Society*, special issue on “Surveillance and criminal justice”, part 2, 4(4), 2007 (280-313).
- Snacken S. – Beyens K., *Sentencing and prison overcrowding*, *European Journal on Criminal Policy and Research*, vol. 2, issue 1, 1994 (84–99).
- Swaaningen R.van, *Critical Criminology- Visions from Europe*, Sage Publications, 1997.
- Tibbets St., *Criminological Theory, The Essentials*, Sage, 2012.

Διαδικτυακές Πηγές

- Albrecht Hans-Joerg, *Electronic Monitoring in Europe, A summary and assessment of recent developments in the legal framework and implementation of electronic monitoring*, Max Planck Institute Report at <https://www.mpicc.de/files/pdf1/albrecht.pdf>
- Βουλή των Ελλήνων: Κοινοβουλευτικός Έλεγχος, στο <http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/c0d5184d-7550-4265-8e0b-078e1bc7375a/9753027.pdf>
- Βουλή των Ελλήνων: Κοινοβουλευτικός Έλεγχος, στο <http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/67715b2c-ec81-4f0c-ad6a-476a34d732bd/9786659.pdf>
- Damnjanović I., *Political violence, technology, and the birth of modern dystopia*, 2016, at <http://media1.naukaidrustvo.org/2016/12/6-damnjanovic.pdf>
- Department of Defense, *Non-Lethal Weapons (NLW) Reference Book*, 2012, at https://www.supremecourt.gov/opinions/URLs_Cited/OT2015/14-10078/14-10078-3.pdf
- Η Αυγή, *Ένα «βραχιολάκι» δεν φέρνει την αποσυμφόρηση*, 25-10-2013, στο <http://www.avgi.gr/article/10811/1197829/ena-brachiolaki-den-phernei-ten>
aprosymphorese, προσπελάστηκε την 8/08/2017.
- Δρόσου Ι., *Φυλακές: Νομοσχέδιο by the book*, 6-04-2015 στο <http://rednotebook.gr/2015/04/filakes-nomoschedio-by-the-book-tis-ioannas-drosou/>
- John Howard Society of Alberta, *Electronic Monitoring*, 2000, at <http://www.johnhoward.ab.ca/pub/old/A3.htm>
- Κουλετάκη Ν., *Μέθοδοι εκτέλεσης: 7. Ηλεκτρική καρέκλα*, 12-01-2008, στο <https://eglima.wordpress.com/2008/01/12/karekla/>
- Κουλετάκη Ν., *Μέθοδοι εκτέλεσης: 9. Θανατηφόρα ένεση*, 26-01-2008, στο <https://eglima.wordpress.com/2008/01/26/enessi/>
- Λαμπροπούλου Ε., *Σωφρονιστική Πολιτική μεταξύ σφύρας και άκμονος*, 9-04-2017, στο <http://www.liberal.gr/arthro/129511/apopsi/arthra/sofronistiki-politiki-metaxu-sfuras-kai-akmonos.html>
- The Guardian, US prisons “use electric shock belts for torture”, 9/06/1999, at <https://www.theguardian.com/world/1999/jun/09/julianborger>,
- U.S Department of Justice, *Supermax prisons and the constitution, Liability concerns in the extended control unit*, National Institute of Corrections, 2004, at

<http://www.supermaxed.com/NewSupermaxMaterials/Supermax%20Prisons-Constitution.pdf>

- Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων: Το από 22-05-2017 δελτίο τύπου με θέμα «Έρευνα-μελέτη για τη χωρητικότητα των ελληνικών φυλακών», στο

http://www.ministryofjustice.gr/site/Portals/0/uploaded_files/uploaded_25/%CE%94%CE%A4%20%CE%91%CE%A0%2022-05-2017.pdf

- Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, στατιστικός: πίνακας κρατουμένων της 1^{ης} και 16^{ης} εκάστου μηνός του έτους 2017 (Α και Β Εξάμηνο) στο

<http://www.ministryofjustice.gr/site/el/%CE%A3%CE%A9%CE%A6%CE%A1%CE%9F%CE%9D%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%9Fbr%CE%A3%CE%A5%CE%A3%CE%A4%CE%97%CE%9C%CE%91/%CE%A3%CF%84%CE%B1%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%B9%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%B1%CE%BA%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%85%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CF%89%CE%BD.aspx>

